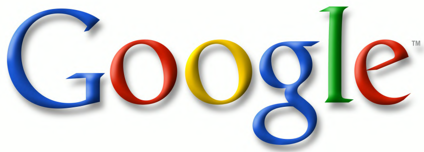
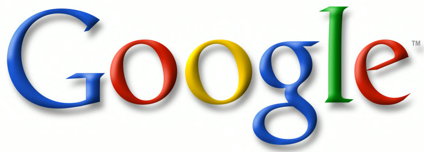

Betz

DAMES EN HEEREN UIT DE VORIGE EEUW

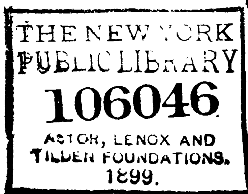
DAMES EN HEEREN UIT DE VORIGE EEUW

DOOR MR. G. H. BETZ.

TWEEDE DEEL.

UITGEGEVEN DOOR DE UITGEVERS-MAATSCHAPPY „ELSEVIER” TE AMSTERDAM
MDCCCXCVII

Amst. Boek- en Steendrukkerij v/h. Ellerman, Harms & Co.

ORANJEMANNEN EN PATRIOTTEN.

I.

EEN ORANJEMAN EN EEN PATRIOT.

Het tooneelseizoen 1786/87 liep ten einde. De Hollandsche voorstelling in de Assendelftstraat te 's-Gravenhage was juist afgeloopen en twee mannen van dertigjarigen leeftijd vermaakten zich met, bij den uitgang staande, de bezoekers te zien vertrekken. Men had opgevoerd *Bernardon of de bezopen gouvernante*, een, gelijk het luidde, gansch nieuw en naar de Fransche wijze ingericht divertissement, in zingen en dansen bestaande. Het was in een tijdschrift, aan de vorming van den goeden smaak gewijd, betiteld als in zijn

soort een meesterstuk, doch had althans een der beide jonge mannen niet kunnen bevredigen, die het een kladdig vod noemde. De ander, een dikke met joviaal uiterlijk, was zachtmoediger in zijn oordeel en verklaarde zich kostelijk vermaakt te hebben; de voorname verdienste van het stuk vond hij daarin, dat men de zangwijsjes er uit zoo terstond onthouden kon. Ten bewijze neuriede hij met eene zuivere tenorstem de regels van het slotkoor:

Op tot lachen! op tot vreugde!
Dat wij kunnen vroolijk zijn,
Maakt ons de eedle brandewijn.

En hij bewoog, op de maat, den *joujou* heen en weder, dien hij als prinsgezinde, nu het dragen van oranje en het zingen van Wilhelmus verboden was, met zich voerde De ander haastte zich zijn *bilboquet*, het tijdverdrijf der patriotten, in beweging te stellen en deed op handige wijs het balletje keer op keer in den beker nederdalen. Maar terwijl beider bekwaamheid in de behandeling van het speeltuig gelijk stond, viel er overigens een groot verschil in die behandeling op

te merken. De joviale dikkerd deed zijn *joujou* achteloos tusschen de vingers glijden, zonder veel overtuiging, terwijl de ander, een slank jonkman met donkere gelaatstint, zijn *bilboquet* nijdig op en neer bewoog, alsof hij er telkens een tegenstander gevoelig mede op het hoofd tikte.

Een troepje jongelieden kwam voorbij, zotte capriolen uithalend en het stuk nalollend:

O gruwzame hemel!
Ik mis hier mijn poeder;
Voort, spoedig, jou loeder!

Het waren prinsmannen; allen droegen den *joujou* bij zich, velen twee. De laatste was zelfs in het bezit van drie dergelijke voorwerpen, één in iedere hand, terwijl hij het koord van het derde met de tanden vasthield en kunstig hanteerde. Hij wierp een der beide andere, onder het voorbijgaan, naar den neus des bilboquetmans, die het echter tijdig afweerde. De *joujou* schoot den orangist uit de hand en, zonder zich de moeite te geven hem op te rapen, viel hij, den anderen uit den mond naar de hand doende verhuizen, met een overdreven falset bij het koor

zijner makkers in, thans bezig de regels ten beste te geven waarin de gouvernante, beschonken gemaakt, op de maat der muziek niest:

Tsa! tsé! bien obligé!

Zij maakten grappige buigingen voor de overige vertrekkenden, tegen elkander aanvallend en veinzend, als zooeven de gouvernante, niet op de beenen te kunnen staan; elkander wegduwend en omrollend, met verbazend veel pret. De dikkerd had er pleizier in, maar de ander vond het flauw.

„Je hoort hier niet thuis, Veldenaar," zei de eerste, toen het troepje voorbij was gezwierd. „Jij moet deftiger muziek hebben. Hier is iets voor je." En, een nommer van de *'s Gravenhaagse Courant* uit den zak halend, las hij:

Les Comédiens français auront l'honneur de donner jeudi au théâtre du Casuariestraat à la Haye, pour le bénéfice de madame Dorfeuille — hier keek de patriot den lezer ondeugend aan — la première représentation d'Iphigénie en Aulide, grand opéra en trois actes orné de son spectacle, paroles de Racine, musique du célèbre chevalier Glück.

„Ga zelf maar naar madame Dorfeuille, Blijleven," zei Veldenaar met een boos gezicht. „En houd het schandpapier van sinjeur Gosse, dat ellendige hofpaskwil, gerust in den zak."

Blijleven lachte. Hij werd zelf nooit boos en vond het altijd aardig als een ander het werd. Het scheen hem bovendien grappig toe dat Veldenaar hem nog altijd onder de aanbidders rekende van madame Dorfeuille, van den Franschen troep. 't Is waar, ze was een kostelijke vrouw en hij had aangename oogenblikken in haar gezelschap doorgebracht. Maar sedert kort was ze in zijn hart vervangen en het interesseerde Blijleven, die alles wat hemzelven betrof nogal belangrijk vond, dat de Hagenaars zulks nog niet schenen te weten. Hij vervolgde, uit zijn courant:

Le sieur Uttini, chanteur italien, aura l'honneur de donner mercredi, à la grande salle du Vieux Doelen, un grand Concert...

Maar Veldenaar had zijn buurman aangestooten. De laatste bezoekers verlieten den schouwburg en onder hen een deftig echtpaar van middelbaren leeftijd, vergezeld van een jong meisje. Blijleven en Veldenaar groetten.

„Mientje wordt er niet mooier op," zei de eerste, toen ze voorbij waren,

Hij had zelf, in den voorgaanden winter, op het punt gestaan het mooie Mientje te vragen, de dochter van dokter van Arken, die voor eenige jaren, om gezondheidsredenen, de praktijk had moeten neerleggen. Er kwamen veel menschen bij de oudelui aan huis en zoo had Blijleven het jonge meisje leeren kennen; hij had veel met haar gelachen en was altijd graag in haar gezelschap. En eens op een avond, toen hij haar huiswaarts geleidde na de opvoering, in den Franschen schouwburg, van *l'Heureuse journée,* waarin veel en vurig bemind werd, had hij haar, in een ongewoon weeke stemming, bijna gevraagd. Evenwel, toen de eerste woorden van zijn declaratie er uit waren, had hij plotseling, met een geweldigen schrik, zijn prettig vrijgezellenleven in een onpeilbaren afgrond zien verdwijnen en nog juist bijtijds opgehouden, zijn aanzoek omzettend in een nietszeggend complimentje. Sedert ontmoetten zij elkander keer op keer, maar de oude vertrouwelijkheid keerde niet terug; hij was een weinig schuw geworden tegenover het meisje dat hem

de gulden ketenen van den echt van zoo nabij had voorgehouden. Daarom voelde hij ook, al was het niet mooi, iets prettigs zoo vaak zij hem in een minder gunstig licht verscheen en zoo was het ook nu met tevredenheid dat hij meende te bespeuren hoe zij minder knap was dan vroeger. Doch dit laatste maakte hij zichzelven wijs; zij had nog steeds hetzelfde heldere, vroolijke gezicht, altijd in hetzelfde humeur en zich heelemaal niet kunnende voorstellen hoe dit bij anderen soms niet het geval was.

Veldenaar had Blijlevens opmerking onbeantwoord gelaten. Hij voelde niet veel voor meisjes, geheel in beslag genomen door zijn praktijk als advocaat en niet het minst door de politiek. Zoon van een zoogenaamden achtenveertiger — in 1748 had Willem IV zich genoodzaakt gezien groote wijzigingen te brengen in de wethouder- en vroedschappen der onderscheidene steden, en aangezien hij onder de patricische geslachten geen personen genoeg kon vinden om de aftredenden te vervangen, was hij verplicht geweest de nieuwe regeeringsleden elders in den kring der ingezetenen te zoeken — had Veldenaar zich reeds als student

eene staatkundige overtuiging gevormd en die met taaie volharding tot hare uiterste consequentiën gevolgd. In den aanvang had hij behoord tot de meer gematigde patriotten, die, met behoud van den bestaanden regeeringsvorm, onderscheidene, gedeeltelijk zeer billijke hervormingen in de staatsinrichting verlangden: een beteren grondslag dan de Unie van Utrecht, nooit bestemd tot blijvende constitutie; het verleenen van meer invloed aan de burgerij, vooral ook aan het thans geheel uitgesloten platteland, op lands- en stadsaangelegenheden door middel eener vertegenwoordiging, uit de aanzienlijksten gekozen; gelijkstelling eindelijk van alle burgers voor de wet. Geene vergrooting van het gezag des stadhouders, welke telkenmale eene schrede tot den monarchalen troon zou wezen; wel daarentegen handhaving van dezen hoogsten ambtenaar onder zoodanige waarborgen, dat hij nimmer gevaarlijk voor 'slands vrijheid zou kunnen worden. Maar allengs was hij verder gegaan en tot het bewustzijn gekomen dat de gewenschte hervormingen onder den bestaanden, verouderden regeeringsvorm toch niet tot stand zouden kunnen komen; dat het tegen-

woordige staatsgebouw te vermolmd en te vervallen was om met goed gevolg te kunnen worden gerestaureerd. Het stadhouderschap, te verdedigen toen het gold het Spaansche juk af te werpen, was hoe langer zoo meer gebleken een onding te zijn, waarbij de dienaar keer op keer als meester zijner constitutioneele souvereinen was opgetreden, hetgeen dan ook met het oog op den omvang van zijn gezag; op de vermenging van politieke en justitiëele attributen; op de bijvoeging van het, thans zelfs erfelijk, opperbevel over land- en zeemacht, niet had kunnen uitblijven. Zoo was hij langzamerhand deel gaan uitmaken van de partij die de oligarchische traditiën van Oldenbarneveld en de de Witten voortzette; die geen ander oogmerk had dan het stadhouderloos bewind in te voeren, het oppergezag voor zichzelve te monopoliseeren en tot bereiking van dat oogmerk met goeden uitslag alle pogingen aanwendde om Willem V iedere schaduw van gezag te ontnemen. En bij die partij had hij allengs in de voorste gelederen plaats genomen, met een fellen persoonlijken haat tegen den laatste der stadhouders bezield, gretig

alle praatjes opvangend en verspreidend omtrent 's prinsen flauwhartigheid tegenover zijne echtgenoote, zijn verhouding tot de Geldersche freule, zijn verslaafdheid aan den wijn. Zelf werd hij onbewust daarbij weder voortgestuwd door de eigenlijke partij der beweging, gevormd uit hen die geen deel aan de regeering bezaten en toch van oordeel waren dat zij naar de leer der volkssouvereiniteit daarop aanspraak hadden; eene partij die onder hare tolken regenten en leden van den adel telde, burgemeester Hooft, de pensionarissen van Berckel en Visscher te Amsterdam; Capelle tot den Pol in Overijsel; Capelle tot de Marsch in Gelderland. Dezen gevoelden zich gevleid door de hulde, kwistig toegezwaaid aan de regenten en groote heeren die zich tegen de afschuwelijke tirannie des stadhouders durfden verzetten en de rechten der natie beschermen, terwijl zij meenden dat het hun gemakkelijk zou vallen desverkiezende de beweging te stuiten en tot bedaren te brengen.

De twee jonge mannen wandelden huiswaarts, als oude academievrienden, ondanks het verschil in politieke overtuiging, de kennis aanhoudend. Eigenlijk bezat Blijleven geen politieke overtuiging,

gelijk hij zichzelven diets maakte uit gezond verstand, maar in werkelijkheid omdat het hem aan lust ontbrak zich van het vóór en tegen der onderscheidene inzichten voldoende op de hoogte te stellen. Hij heette intusschen orangist, omdat zijn vader het geweest was; omdat zijn zin voor geestelijke en lichamelijke rust hem tot het behoud deed neigen; niet het minst wellicht omdat hij het gebruik van den *bilboquet* nooit had kunnen leeren en daarentegen op den *joujou* een eerste meester was. Onderweg ging Veldenaar heftig te keer tegen het stuk; sinds Corver voor kort den Haagschen schouwburg verlaten had, werd daar niets dragelijks meer opgevoerd. Maar de schuld lag, volgens hem, grootendeels aan het publiek. Het meesterstuk van Vondel, *Gijsbrecht van Amstel*, werd voor eene schier ledige zaal en onverschillige toehoorders opgevoerd; gaf men daarentegen *Aballino* of *De hand der wraak*, dan kwam men plaatsen te kort. Hij kon zich dan ook best verklaren dat jongelieden, meer op vermaak gesteld dan hij, van 's Gravenhage den brui gaven en zich liever in Amsterdam metterwoon vestigden. Blijleven kon dit niet toestemmen; hij had nog

pas, bij een vriend, veertien dagen te Amsterdam doorgebracht en wat was daar te kijk? Een schouwburg waarin, sinds Punt en Duim overleden waren en Corver er niet meer speelde, ook niet veel raars was; een doolhof met een spel van automaten op de Prinsengracht; een diergaarde, van ouds Blauw Jan genaamd, op Trippenburgwal; eenige concerten in den winter. Verder nog de musico's, die hij echter voor luiden van goeden smaak niet onder de aanlokkende vermaken wilde gesteld zien. En dat was alles, zij het dan ook dat Amsterdam, wat gelegenheden tot vermaak betrof, zich gaarne met Parijs op één lijn stelde.

Zij waren, zoo sprekend, aangekomen in de Juffrouw Idastraat, op de hoogte van het Theatrum anatomicum, waarin onder leiding van een hoogleeraar openbare lessen werden gegeven, eenmaal 's weeks voor toekomstige chirurgen, eenmaal 's maands voor aanstaande vrouwelijke verloskundigen. Daar streek, terwijl Blijleven nog druk aan het betoogen was, een schipper hun langs het lijf, met een schuinschen zwaai die van 's mans nuchterheid een ongunstig getuigenis aflegde. Het

maanlicht viel juist op zijn gelaat en Blijleven stootte, haastig, Veldenaar met den elleboog aan; beiden herkenden de fijne gelaatstrekken, zonderling afstekend bij de grove kleeding, als behoorend aan een jonkman van goeden huize, dien ze keer op keer bij de beste familiën ontmoetten.

„Terlanen," fluisterde Veldenaar, en Blijleven knikte toestemmend.

„Die is weer aan het afloopen der speelhuizen om te zien of er nieuwe dingetjes gekomen zijn, in schipperskleeren, om niet herkend te worden," merkte hij op. En hij ging voort sterke stukken van Terlanen te verhalen met de toegevendheid van een dertigjarige, die zich herinnert hoe hij tien jaar geleden, toen hij zelf pas kwam kijken, soortgelijke kwajongensstreken met evenveel pleizier had uitgehaald. Zoo had het jonge mensch in den vorigen zomer, in gezelschap van eenige vrienden met een jacht op het Haarlemmermeer spelevarend, door het geschut van het vaartuig een eerzamen turfschipper genoodzaakt bij te draaien en in triomf opgebracht, zijnde zij, naar hun beweren, tot deze daad aangezet door de herinnering aan den roem der Hollandsche wapenen

ter zee, eenige jaren geleden bij Doggersbank zoo schitterend gehandhaafd. Het was een vergrijp waarop de doodstraf stond; de heeren echter waren met schadevergoeding, een krasse geldboete en acht dagen zitten vrijgekomen.

„Hm! regentenzoontjes," zei Veldenaar, in dit éène woord al zijne verachting voor den bestaanden regeeringsvorm neerleggend.

„En wat zou dat?" vroeg Blijleven, die het heel goed wist, maar het aardig vond zijn heetgebakerden makker te hooren uitpakken, vooral daar de zaak hem volkomen koud liet. Hij bleef dan ook naast den ander voortstappen, hoewel zijne kamers naast het Theatrum anatomicum gelegen waren en hij eerst voornemens was geweest naar huis te gaan.

„Nu," ging Veldenaar voort, „dat is je even goed bekend als mij. De heeren weten dat hun alles geoorloofd is; dat gelijkheid voor de wet in ons gezegend vaderland niet bestaat en dat zij, hoe armzalig ook van aanleg en geest, hun ouders in de regeering zullen opvolgen al hadden zij ook genoeg misdaan om honderdmaal tot de galeien verwezen te worden."

„Kom, zoo erg is het niet; de wijsheid komt met de jaren en de kennis met het ambt."

„Ja, de heeren zullen het wel weten, dat zegt het volk nu al drie eeuwen lang. Doch," vervolgde Veldenaar, zijn goudgeknopten rotting forsch tegen den grond stootend, „men is allengs gaan inzien dat de gronden der regeering gelegen zijn in een verbond tusschen overheden en ingezetenen met wederzijdsche verplichtingen."

„Welnu, wat wil je dan meer, wanneer men dat inziet?"

„Dat men aan beide zijden er zich naar gedrage. Doch de regenten, die eerst de natie hebben gebruikt om ten eigen bate den stadhouder te vernederen, wilden, nadat hun zulks gelukt was, niets meer van haar weten. Zijt ge vergeten hoe in meer dan één plaats de heeren onverbrekelijke correspondentiën hebben aangegaan, ten doel hebbend, in schijn het welwezen van provincie en stad, maar in waarheid, gelijk daarin dan ook uitdrukkelijk werd vermeld, om malkanderen alle bedenkelijke avantages, plaisirs en douceurs, zoo voor hunne personen als particuliere familiën toe te brengen?"

„Dat was juist om zich te beschermen tegen hetgeen zij stadhouderlijke willekeur noemden."

„Maar," ging Veldenaar voort, den draad zijner gedachten uitspinnend en Blijleven's opmerking niet hoorend, „kon geen Philips van Spanje met zijn buitenlandsche macht; geen Alva met zijn plunderzieke benden dit vrijgeboren volk ten onder brengen, dan zal tenminste geen hedendaagsch dwingeland het ongestraft op de borst trappen. Duizenden zijn reeds voorgegaan, die de slaafsche ketenen manmoedig verbroken en der dierbare vrijheid voor altoos trouw gezworen hebben. Alomme galmt de lucht van de klaagtonen onzer onderdrukte medeburgers."

„Wat rel je van onderdrukt? Onze voorouders konden geen denkbeéld hebben van eene zoo verstandige en beminlijke regeering als die, waarin wij thans het opperste geluk van ons vaderland stellen."

„Eene verstandige en beminlijke regeering! Ja! toen onze hartelijk teedergeliefde doorluchtige hoogheid, onze dierbare stadhouder, kapitein- en admiraal-generaal, en Nederlands heilbewerkster, de vrome Willemijntje, nog in 's-Gravenhage verbleven, mochten wij, zoo vaak zij in het huis ten

Bosch open tafel hielden, hen zien eten, wanneer wij er ten minste niet tegen opzagen onze likdoorns met de geweerkolven der Zwitsersche garde te doen kennismaken. Dat was voorzeker beminlijk."

„Gijlieden maakt den prins veel zwarter dan hij verdient. Hij is in waarheid een zachtmoedig man, die niets liever zou wenschen dan rustig en ongestoord te leven."

Zij waren thans op het Buitenhof aangekomen. Voor de hoofdwacht der ruiterij, op een bank, waren, bij den zachten voorjaarsavond, eenige soldaten gezeten. Twee hunner zongen een beurtzang, met fraaie, geoefende stemmen; het waren Duitschers en eenige voorbijgangers bleven staan om er naar te luisteren. Ook Blijleven en Veldenaar hoorden een oogenblik toe, doch de laatste, eens op zijn politiek stokpaardje gezeten, steeg er niet zoo spoedig af; hij ging voort: „Je kent het rijmpje, Blijleven:

Onze eerste Willem hield steeds Neerlands banden vast;
De tweede Willem had schier Amsterdam verrast;
De derde Willem had een donder van een neus
En putte Neerland uit, toen Amsterdam werd geus;
De vierde Willem was gebult, doch zacht van aard;
De vijfde is voor ons land geen oliekoek meer waard.

't Is waar, Frederik II noemde hem *mon benêt de neveu* en sommigen, die zijn doorluchtigen persoon van nabij kennen, beweren eveneens dat hoogstdezelve geen verstand genoeg heeft om kwaad te doen. Maar hoe kan men in waarheid zachtmoedigheid verwachten van iemand, die Bourgonjewijn bij tien okshoofden tegelijk inslaat, wel te verstaan zonder betaling van 's lands gerechtigheid, waartoe hij volgens het plakkaat op den ontvang van 's lands middelen het recht niet heeft?"

„Je drinkt, geloof ik, zelf te veel verhittende dranken. Je moest vierentwintig uur zuurdeeg aan de voeten nemen en niets dan bloedzuiverende middelen gebruiken."

„En in elk geval is het beklagenswaardig dat hij zijne zachtmoedigheid alleen aan dezulken betoont, die hem onder den schijn van vriendschap op eene goddelooze wijze verraden hebben, zoodat hij de speelbal van omgekochte oproermakers geworden is, zonder, hoe ook gewaarschuwd, ooit het oor aan getrouwe raadslieden te hebben willen leenen."

Blijleven verkneukelde zich. Veldenaars ver-

toogen verschaften hem altijd evenveel vermaak, als de lezing der heftige pamfletten welke dezes geestelijk voedsel uitmaakten. De patriot, die steeds eene gedachtenwisseling kalm begon en voornemens was haar even kalm te eindigen, had zich naar gewoonte allengs geweldig opgewonden; zijn blik was barsch en ontzagwekkend en onderwijl 's mans rotting boosaardige figuren in de lucht beschreef, rolden hem de nijdige woorden steeds feller uit den mond.

„Ik zal je wat goede boeken zenden; die zullen je wel tot kalmte brengen" zei Blijleven, wetend dat eene vermaning tot kalmte een driftig mensch juist in feller gloed doet blaken. En zijn doel werd bereikt, want de ander, zich vlak voor hem plaatsend, riep met fonkelende oogen, sissend tusschen de tanden:

„Waartoe dienen die tweeduizend man Wurtembergsche troepen, die naar Oost-Indië zouden varen, doch bij provisie te Vlissingen in garnizoen gelegd zijn? Wordt het geen tijd dat er eens twintigduizend Franschen worden ontboden voor West-Indië en dat die omtrent Amsterdam bij provisie kantonneeren? Wilt ge weten waarvoor

ge uw zacht- en lankmoedigen Willem V te houden hebt? Voor een gevloekte burgerpest; een monster, dat met Gelderland en andere moordenaren lagen legt aan de vrijheid; een Brutus die weldra zijn Caesar zal vinden..."

„Hei wat! je meent het omgekeerd," riep Blijleven, inwendig schaterend over de echt patriotsche overdrijving waaraan Veldenaar zich schuldig maakte. „Maar waarlijk, lees eens wat goede boeken; laat ik je zenden *Waarmond en Trouwhart, veldgesprek op den gezegenden verjaardag van Zijne Doorluchtige Hoogheid Willem George Frederik*, of wel de *Derde interessante missive, geschreven uit Nijmegen door de freule van D., Staatsdame van Hare Koninklijke Hoogheid mevrouwe de princesse*..."

„Mits je mij dan vergunt je te doen toekomen den *Heldenzang op de defensie van Elburg, voorgenomen op den 1sten September 1786*, of anders *De politieke Hollandsche boer of samenspraak tusschen een spion en een ouderwetschen Hollandschen boer*. Ik heb trouwens minder tijd tot lezen dan gij, die secretaris zijt van Zoetermeer, doch er alleen verschijnt wanneer er

schouwen zijn waarvoor je kunt declareeren, of openbare verkoopingen waarvan geld te trekken valt."

„Als je grof wordt, brui ik liever heen," grauwde Blijleven, maakte een handgebaar tot afscheid en verdween door de Gevangenpoort. Hij behoorde tot de fijngevoelige menschen die het zeer aardig vinden er een ander in te laten loopen, doch zich ten hoogste belgen wanneer men hun zelven iets onaangenaams toevoegt. Wat was dat voor een onhebbelijk gezegde! Wel zeker! hij was secretaris van Zoetermeer en verscheen er niet vaker dan tien, twaalf keeren in het jaar, als er geld mede te verdienen viel. Maar dat deden al zijne ambtsbroeders, voor zoover zij secretaris waren van een vervelend dorp met een prettige stad in de buurt. Hij wist wel dat al die nieuwigheidkraaiers er over klaagden. Ge wordt, zeiden zij, voor uw geringe diensten rijkelijk beloond, en dit geld verteert ge in steden, zonder dat zij die het opbrengen er een duit of penning voordeel van hebben. Wanneer een dorpeling den secretaris over eenige zaak te spreken heeft, is hij verplicht dezen

eenige uren buiten zijne woonplaats te gaan opzoeken. Het ergst is het waar, als in Zoetermeer en vele andere dorpen, bij gebreke van notaris de testamenten voor secretaris en schepenen worden gepasseerd; daar toch levert de schier voortdurende afwezigheid van eerstgenoemde schromelijke bezwaren op. Doch Blijleven vond het zoo erg niet. Het ging best zoo als het ging. Voor de boeren, aan lucht en beweging gewoon, veelal in het bezit van paard en wagen, viel het vrij wat minder bezwaarlijk nu en dan een tocht van het dorp naar de stad te maken, dan voor hem het aangename verblijf in den Haag voor het vervelende in Zoetermeer te ruilen. En zoo het voor iemand, die zijn testament wenscht te maken, bezwarend was een der daarmede belaste ambtenaren van elders te moeten ontbieden, geloofde men dat het voor den secretaris aangenaam mocht heeten wanneer hij, in haast uit de stad vertrokken en op zijn dorp aangekomen, vaak moest hooren dat de man, die hem zoo ijlings ontboden had, reeds van zijn aardschen post was afgelost, zoodat de secretaris weer onverrichter zake kon vertrekken?

De bezwaren stonden dus aan weerskanten gelijk en het zou in elk geval zijn tijd wel uithouden. Maar hij vond het beter met Veldenaar over dergelijke zaken niet te twisten. Het baatte toch niet. Al dat harangeeren, vooral op staatkundig terrein, gaf slechts aanleiding tot gekibbel en geharrewar; elkander overtuigen deed men toch niet; hij althans had er nooit een voorbeeld van gezien.

Zoo peinzend stapte hij voort, zeer voldaan over de logische ontwikkeling zijner denkbeelden. Het dusgenaamd philosopheeren was in zwang en Blijleven verbeeldde zich, eene machtig philosophische opvatting van het leven te bezitten. Die opvatting bepaalde zich echter tot het zooveel mogelijk terzijde schuiven van alles wat inspanning of moeite veroorzaakt, naast het gretig aangrijpen van alle middelen tot vermaak en genot.

Hij bevond zich thans op den Kneuterdijk. Aan zijne linkerzijde was het Hartog Erikstraatje, dus genaamd naar het op den hoek gelegen huis van hertog Erik van Brunswijk, den in 1584 overleden bevelhebber in Spaanschen dienst. Daar lag het smalle pad der deugd, dat hem naar zijne kamers in de Juffrouw Idastraat zou

voeren. Maar aan den rechterkant strekte zich het breede Voorhout uit en onwillekeurig deed hij eene schrede in de richting dier lustwarande. Eén oogenblik aarzeling; een blik naar het smalle straatje links. Toen dacht hij aan zijne eenzame vertrekken, zoo ongezellig in dit late avonduur, en hij stapte den breeden weg, ook voor hem het pad der zonde, op. Daar verhief zich, het vierde huis van het Heerenlogement, de woning des orangistischen pruikenmakers Mourand, berucht door zijne aanranding, ten vorigen jare, van de Dordtsche afgevaardigden Gevaerts en de Gijselaar, die, gebruik makend van het hun in 1785 verleende recht, door de stadhouderlijke poort het Prinsenhof hadden verlaten. De man was naar aanleiding van dit feit door gecommitteerde raden ter dood veroordeeld, doch op het schavot aangekomen, werd hem medegedeeld dat deze straf in levenslange gevangenschap veranderd was. Lieden, van alles beter op de hoogte dan anderen, beweerden dat zulks was geschied op voorspraak zijner bevallige echtgenoote, die in den loop van het proces invloedrijke personen bezocht en op minzame wijze tot

vriendelijker gevoelens jegens den beschuldigde overgehaald zou hebben. Hoe het zij, Mourand was thans gekerkerd in Gouda en de „huisvrouw van Mourand," zooals ze zich in hare advertentiën betitelde, of wel Betje Bijleveld, gelijk ze door de goede kennissen met haar meisjesnaam genoemd werd, zette de kapperszaak voort en wist zich, naar men zeide, in de afwezigheid haars gemaals vrij wel te schikken.

Aan deze woning nu was het dat Blijleven, nog altijd een wijsje uit het pas gehoorde zangspel neuriënd, schelde. Weldra vernam hij het getrippel van een paar muiltjes in den gang en een klein raampje, bezijden de voordeur, werd heel voorzichtig op een kiertje gezet. „Wie is daar?" vroeg eene welluidende vrouwenstem.

„Ik ben het, Betje," antwoordde de bezoeker. — „Piet," ging hij voort, toen de bewoonster hem niet spoedig genoeg scheen te herkennen.

„O! is u het, mijnheer Blijleven? Neem mij niet kwalijk; er loopt 's avonds zooveel kwaad volk langs straat." De klink werd van de deur gelicht en Blijleven stapte binnen, al dadelijk omvangen door de zondige atmosfeer die uit den

kapperswinkel en het met parfumeriën doortrokken lichaam der huisvrouw van Mourand tot hem opsteeg.

„Wat is er van uw dienst?" vroeg ze ondeugend. En, met een canaillestem, ging ze voort, den vaak herhaalden dreun afroffelend: „Alle soorten van pommades, oliën, essences, rocamboles, krulijzers, opiaten, zijden kousen, mans- en vrouwenhandschoenen . . ."

„Loop, malle deern!" zei Blijleven,

„Malle deern?" viel Betje in. „Denk dat ik goed en wel gehijlikt ben. Wel foei!"

„Daar denk ik liefst zoo weinig mogelijk aan," riep de ander, zijn arm om haar leest slaande en haar meetronend, door den duisteren winkel heen, naar de achterkamer waar twee kaarsen brandden. „Hoe maakt het de man van de huisvrouw van Mourand?" ging hij voort, zich op een sofa vleiend en haar naast zich trekkend.

„Kostelijk," antwoordde ze. „Hij wordt, schrijft hij, dik en vet en zegt dat het groene zoodje niet ver van de stadhouderlijke poort is."

„Schei uit met de politiek!" riep Blijleven onthutst. „Daar heb ik van avond al te over van

gehoord; zeg me liever wat je daar voor een nieuw snufje hebt liggen." En hij wees op twee pakjes, het eene in rood, het andere in wit papier gewikkeld.

„Dat zijn, als het UEd. belieft," antwoordde Betje, weder in den koopmanstoon vallend, „de nieuwe roode en witte Circassische papieren, zeer treffelijk in het gebruik, dienende het roode tot blanketsel en het witte om zweertjes, puistjes, koperachtig vel en zomervlekken in het gezicht weg te nemen." Zij maakte eene sierlijke nijging, zelve er over voldaan, dat ze het opschrift der pas ontvangen pakjes reeds zoo goed in het hoofd had.

„Mooi zoo," zei Blijleven. „Als er onder het menschelijk geslacht nu nog op apen willen blijven lijken, is het jou schuld niet. Maar wat was je bezig te schrijven? Je hebt zoo waar inkt aan je vinger, *ma belle parfumeuse*." En, den wijsvinger van haar rechterhand omhoog houdende, toonde hij haar een schier onzichtbaar blauw vlekje, dat op de matblanke, van *crêmes* en *pâtes* verzadigde huid, scherp afstak.

„Hu!" riep het welriekende vrouwtje verschrikt en haastte zich een puimsteentje te halen, coquet-

teerend en minaudeerend, heel lang noodig hebbend voor het kleine plekje, daar ze bang was haar vingertje te wonden als ze wat hard schaafde. Toen nam ze een blad papier, naast de *Dictionaire encyclopédique des perruquiers* slingerend, en toonde het Blijleven, die er uit las hoe de huisvrouw van Mourand gedurende een aanstaande kermis in de buurt met haar parfumeurs- en bijouteriekraam zou staan vlak over den drogistwinkel, daar de oude gaper uithangt, op de markt.

„De affaire gaat zonder Mourand ook wel. Dat had ik altijd wel gedacht,'' meende Blijleven, met wiens bedoelingen van dien avond het strookte des echtgenoots beteekenis zooveel mogelijk te verkleinen.

„Och ja,'' zei Betje, „ten minste de parfumeurs- en bijouteriezaken. Maar met de pruiken kan ik het niet klaren; daarvoor was hij een echt *esprit créateur*. Zoo wist hij de geestelijke pruiken zoodanig te maken, dat zij niet alleen stemmig waren maar zelfs een voorkomen van heiligheid en verzaking aan hen, die ze droegen, gaven, zoodat dan ook de door hem gepruikte geestelijken doorgaans rijke huwelijken deden. Den domsten raadsleden en advocaten, die hun tijd aan de academie

verlichtmist hadden, wist hij door zijn pruiken een gedaante van bekwame en fatsoenlijke lieden te schenken. Ook had hij een afzonderlijk soort voor apothekers, welke hen, als zij slechts wisten te beletten dat hun klisteerspuiten boven de kleppen der rokzakken uitstaken, voor dokters deed aanzien."

Blijleven oordeelde, dat 's mans lof thans in voldoende mate was verkondigd en, met de hand haar hals liefkoozend, waarboven de bruine haren in een sierlijk nachtmutsje waren vereenigd, ging hij voort: „Ja, Mourand was volkomen bekwaam in zijn vak. Maar het nam hem, wil ik zoo spreken, te uitsluitend in beslag en voor zijn vrouw bleef er misschien weinig tijd over."

De bedoelde vrouw zuchtte en haar vroolijke, grijsblauwe oogen namen eene droefgeestige uitdrukking aan.

„Als hij," zeide ze, naar den grond kijkend, „'s avonds na een zwaren dag tehuis kwam, deelde hij mij nauwkeurig alle familiegeheimen en schandalen mede, die hij onderweg vernomen had. Maar daar had hij dan ook genoeg aan."

Klip! klap! deed haar muiltje op den grond, driftig en zenuwachtig, als ware het bezig den

te koelen Mourand eene welverdiende kastijding te verstrekken. Op eens schoot het van haar voet, een heel eind de kamer in. Lachend sprong ze op, naar het muiltje toe, en Blijleven haar achterna. Hij was er het eerst, ze kon niet hard loopen met een hooghakkig muiltje aan den eenen voet, den anderen ontschoeid. Blijleven raapte het, zich op de knie neerlatend met zijn zware lijf, en hield het triomfantelijk omhoog. „Nu krijg je het niet weer, Betje!" juichte hij, „of ik moet het je zelf mogen aandoen."

„Zoo menig een Franschman!" riep de schoone terug; „ik zal je leeren," — vlug als de wind trok ze het andere muiltje uit en diende hem, zich op de teenen heffend, een flinken tik tegen de geheven hand toe.

„Ai!" riep Blijleven, „maar je krijgt het toch niet," en hij week achteruit, een tweeden klap ontvluchtend. Maar zijn dikke lichaam bonsde tegen de tafel; de dictionaire en de inktkoker trilden tegen elkander; de twee kaarsen dragende kandelaars vielen om en de kamer der huisvrouw van Mourand was plotseling in volslagen duisternis gehuld.

II.

EEN ORANGISTISCH HUISGEZIN IN 1787.

Eenige dagen later was dokter van Arken met vrouw en dochter aan de ontbijttafel gezeten, in hun huis in de Nieuwstraat. Het ontbijt was afgeloopen en mijnheer, die de literatuur over zijn vak trouw bijhield, verdiept in eene *Verhandeling over het aderlaten en deszelfs toevallen, ten nutte der heelkundige leerlingen 't zaamengesteld, door W. Leurs.* De verhandeling viel blijkbaar niet in zijn smaak; hij was nog een dokter van den ouden stempel en had met al die zich op den voorgrond dringende jongelui niets op. Hij legde

dan ook weldra het boekje neder, zeggende: „Om schielijk bekend te worden, moet een dokter tegenwoordig een boek schrijven, een koets aanleggen, vroedmeester of naturalist zijn." Toen wendde hij zich tot de kopjes omwasschende dames, om iets te vernemen omtrent den maaltijd welke dien middag ten zijnent zou gegeven worden; zelf ging hij geheel op in zijn bestuurslidmaatschap der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, zijn bibliotheek en zijn verzameling van zeldzaamheden, zoodat men hem dan ook eerst op den dag zelven van een feest de namen der genoodigden mededeelde.

„Wie zijn de gasten?" vroeg hij. En zijn vrouw, een goed geconserveerde blondine van vijf en veertig jaar, hief aan, het kopje waarmede zij bezig was op tafel zettend en op de vingers tellend: „We hebben jufvrouw Doorzicht — ik weet dat je haar vervelend vindt, maar ze was altijd zoo lief voor de kinderen toen die nog klein waren en we moesten haar bepaald vragen. En mevrouw Noordhuijs, die eerst bedankt had omdat ze een tante overkreeg, maar gisteravond heeft ze laten vragen of ze nog kon komen, want dat de tante niet kwam, en toen heb ik geantwoord

dat er geen bezwaar tegen was. Dan hebben we Mientjes vriendin, Leentje Dekker, die docht me nogal aardig voor de jongelui nu ze weer uitgaat omdat de rouw over haar grootmoeder voorbij is. En dan dominee Geurig, die binnenkort Parijs denkt te bezoeken, wanneer hij tenminste zijne beurten bezorgd kan krijgen. Dan nog den vaandrig Hofland, die zoo graag van garnizoen veranderen zou omdat hij te orangistisch is voor den Haag, anders dan zijn broer in Utrecht, maar die leven dan ook als hond en kat. En eindelijk mijnheer Blijleven, die altijd zoo grappig en geestig is; dien zetten we naast mevrouw Noordhuijs; dat is net een goed span. En" — hier nam zij het kopje weder op en verloor hare voordracht veel van de tot dusver daaraan eigene levendigheid — „mijnheer Veldenaar; die is toch nog zoo wat van de familie en als er maar niet over politiek gesproken wordt, is hij wezenlijk een heel schappelijk man."

De dokter had uit den omvang der met radde tong uitgesproken echtelijke mededeelingen al aanstonds vermoed, dat er aan het gezelschap iets haperde. Zijne vrouw wilde hem blijkbaar

in den aanvang vermoeien, ten einde hem voor het slot minder ontvankelijk te maken. Dit echter was niet gelukt; hij had gedurende eene jarenlange huwelijkspraktijk de gewoonte aangenomen, uit soortgelijke inlichtingen zijner echtgenoote slechts het ter zake dienende op te nemen en het overige, gelijk slakken bij het gieten van metaal, als waardeloos af te schuimen. Op het slot kwam het aan en met het slot was hij niet tevreden. Hoe kwam zijn vrouw er toe, den heftigen patriot Veldenaar te vragen in gezelschap van louter orangisten? Tot nog toe had men hem steeds alleen gevraagd, familiaar op de portie. Dat was de eenige manier om geen onaangenaamheden te krijgen. Zoo ging hij geruimen tijd voort, als echtgenoot die zijn wederhelft volkomen vrijheid laat wat huiselijke beschikkingen betreft, maar het toch noodig acht die beschikkingen na voltooiing te critiseeren.

„Ja maar," zei mevrouw, „ik kon heel goed merken dat hij het euvel nam, altijd alleen gevraagd te worden. En je zegt zelf dat wij hem te vriend moeten houden, omdat men nooit weet hoe de zaken loopen zullen."

De dokter kon de juistheid dezer opmerking niet ontkennen; hij wilde haar echter niet toegeven en zocht dus een nieuw bezwaar.

„Maar hoe kom je er bij hem met Blijleven te vragen? Die zal, als hij Veldenaar ziet, niet rusten eer hij het gesprek op de politiek heeft gebracht en dan is het mis. Je moet Veldenaar maar tusschen jezelve en Mientje nemen en hem geen oogenblik aan het woord laten komen."

„Dank u wel vriendelijk, vader," zei Mientje. Zij had, met het beminnelijk egoïsme eener dochter des huizes, in gedachte hare plaats al gekozen, tusschen Hofland en Blijleven. De laatste deed haar telkens lachen, al was tegenwoordig, waarom begreep ze niet, hun omgang minder prettig dan vroeger. De vaandrig kon buitengewoon gezellig keuvelen en bij alle meisjes had hij een wit voetje; zij konden zich niet voorstellen dat hij slechts eenige jaren ouder was dan zij zelven, zoo vrij durfden zij allerlei dingen met hem bespreken. Maar naast Veldenaar wilde ze niet zitten; dat kon je denken! verplicht voor de eer! minzaam bedankt! Die wist met de meisjes nooit anders te praten dan over bezwarende

onderwerpen, met een gezicht als een doodgraver, en had nooit een galant woordje voor haar over. Die moest, vond Mientje, zitten tusschen moeder en juffrouw Doorzicht.

„Kindlief, wat verzin je?" vroeg eerstgenoemde. „Een jonkman van hoogstens dertig tusschen twee oude dames."

„Juffrouw Doorzicht is een oude dame, maar u niet," oordeelde Mientje. Moeder was erg in haar schik; zij was volstrekt niet behaagziek, doch vond het prettig dat zij er zoo jong bleef uitzien. En jong van hart was ze ook; dat trof zoo gelukkig met volwassen kinderen. Evenwel, juffrouw Doorzicht moest zij verdedigen.

„Weet je wel eens hoe oud juffrouw Doorzicht is?" zeide ze. „Nog een week jonger dan ik. Zij is geboren 25 Maart, en ik 18 Maart 1742. Wij kennen elkaar al van de bewaarschool af en ze is een best mensch, met een hart van goud."

Mientje had ontsteld opgekeken. Juffrouw Doorzicht jonger dan haar moeder! Zij leek wel twintig jaar ouder. En zij riep voor hare verbeelding bedoelde dame op, gelijk zij die steeds, zoover haar geheugen strekte, als huisvriendin bij hare

moeder had gezien. Zij had haar nooit jong gekend en kon zich daarentegen hare moeder niet oud voorstellen.

„Juffrouw Doorzicht is erg achteruitgegaan," vervolgde mevrouw. ‚Maar in haar jeugd was ze lang niet leelijk. En ze had best kunnen trouwen, als ze gewild had, en heel goed ook."

Mientje vond het veilig niet veel te antwoorden. Het gouden hart van juffrouw Doorzicht wilde ze desnoods toegeven, hoewel ze nooit bijzondere kenteekenen bespeurd had van het edel metaal waaruit het heette vervaardigd te zijn. Maar dat het mensch er in haar jeugd knap zou hebben uitgezien en kunnen trouwen — dat nooit. Ten minste, als zij een man was geweest, ze zou hartelijk bedankt hebben.

„Nu, moeder, als u het zegt," antwoordde zij diplomatisch en waschte ijverig voort aan een bordje, veel harder dan tot nog toe. Zij vond het altijd jammer als ze met haar moeder in meening verschilde; het geschiedde zoo zelden. Maar dit was haar toch te kras.

„Ik hoop maar dat dominee Geurig zijn beurten bezet kan krijgen," ging mevrouw voort, juffrouw

Doorzicht niet ongaarne prijsgevend, daar ze niet wou jokken en zich tot buiten staat achtte desgevorderd nog meer goeds van haar te zeggen. Het was nu al op het kantje af geweest, misschien zelfs er eventjes over.

De vader maakte een neusgeluid; dominee Geurig's voorgenomen tocht naar Parijs, waarmede de man reeds minstens een half jaar te koop liep, zag hij liefst niet aangeroerd. De reden was dat hij zelf, als pas gehuwd man, aan zijn echtgenoote in een vertrouwelijk oogenblik een dergelijke reis had voorgespiegeld. Hij had er eigenlijk, groot vijand van reizen als hij was, nooit ernstig plan op gehad, doch gehoopt zich steeds op zijn drukke praktijk te kunnen beroepen om er af te komen. Nu dit het geval niet meer was, moest hij telkens andere uitvluchten zoeken.

„Dominee Geurig zal in Parijs nog meer *petit-maître* worden dan hij nu reeds is," zeide hij ontwijkend.

„Hè, vader," zeide Mientje, „u moest met ons ook eens gaan. U kunt best tegenwoordig."

Mevrouw van Arken wendde sedert eenige jaren geen pogingen meer aan om haar echtge-

noot tot vervulling zijner belofte te brengen. Het hielp toch niet. Zij had de taak geëndosseerd aan Mientje; vaders zijn gewoonlijk nogal gek met jongste dochters. Maar vader wilde, althans voorloopig, niet bijten.

„Wacht maar kind," antwoordde hij, „Parijs loopt niet weg. Het wordt elk jaar mooier. Hoe langer je wacht, hoe meer je er te zien krijgt." Hij lachte inwendig; hij had dezen ui kort geleden klaar gemaakt en was erg tevreden dat hij hem nu eens kon plaatsen. Mientje vond het niets geestig.

„'t Is allesbehalve aardig van u, vader. Zeg dan liever dat u niet gaan wilt."

Mevrouw gaf haar dochter knipoogend te kennen dat ze haar vader liever niet moest tegenspreken. De man was, zooals de meeste mannen, toch onvatbaar voor overtuiging. En als Mientje hem boos maakte, zou hij waarlijk in staat zijn voor goed te zeggen dat er van de reis niets kwam, als voorwendsel opgevend het zaniken zijner huisgenooten. Nu bleef er altijd nog een kansje over, al was het een kleintje.

Daar werden twee brieven binnengebracht, uit

Amsterdam en Utrecht, van den zoon en den schoonzoon der familie. De dokter opende de omslagen, begeerig naar politiek nieuws, dien uit Amsterdam het eerst. Daar was, schreef hem zijn zoon in den korten, flinken stijl van een man van zaken, alles in rep en roer, ten gevolge van het kort geleden door Haarlem in de Staten gedane voorstel, om te 's-Gravenhage, waar eene opschudding der Oranjekabaal te vreezen zou zijn, het garnizoen te versterken. Meer was er niet noodig geweest om het prikkelbare Amsterdam tot den hoogsten graad van overspanning te brengen. Tal van patriotten hadden zich bij de burgemeesters vervoegd, er op aandringend dat men het voorstel van Haarlem ter Statenvergadering krachtig zou ondersteunen. Hevige tooneelen hadden plaats gegrepen. De patriot Hovy en de oranjeman Van der Goes hadden bij Zeeburg geduëlleerd en elkander een paar schrammen toegebracht. Een vuilaardig pamflet was verschenen, getiteld *Verraad ontdekt*, naar aanleiding dat men er op bedacht zou zijn de schorsing van den prins als kapitein-generaal, ten vorigen jare uitgesproken, weder in te trekken.

In dit stuk werden alle patriotten opgeroepen om zich te verzetten tegen de „gruwelijke samenspanning" van den „verraderlijken prins van Oranje" en de „snoode aristocraten," als den „ondeugenden Rendorp," die met den „listigen gewezen hoofdschout Calkoen en deszelfs zoo ondeugenden jongen den Raad Calkoen" aan het hoofd „dier verdoemde factie," waarin „een brutale Dedel, een laffe Deels" en anderen als hoofddaders medespeelden. Voorts behelsde het geschrift, in de bekende krasse bewoordingen, de gewone betichtingen tegen den prins, die hoe vaak ook vernomen, bij een groot deel der natie steeds een welwillend gehoor vonden.

Hoofdschuddend legde de heer des huizes den brief terzijde. Waar moest dat heen? Eerst had men den dikken hertog als de oorzaak van alle kwaad aangewezen, en nu die weg was, ging men den prins zelven te lijf. De man kon niets doen, niets laten, ja er kon niets onaangenaams buiten zijn toedoen geschieden, of men had er één en hetzelfde woord voor: landverraad. Waren er geene schepen, die men volgens Zijne Hoogheid reeds lang had moeten bouwen —

landverraad. Was er gebrek aan bevaren onderofficieren en matrozen, niettegenstaande de groote aanmoedigingen — landverraad. Waaide de wind uit het noordwesten en verhinderde het uitloopen der vaartuigen — landverraad. Het sterkste voorbeeld van de kwaadaardige uitleggingen, welke men geliefde te geven aan al de verrichtingen van den prins, was voorzeker het in het najaar voorgevallene ten aanzien van het regiment van den generaal-majoor De Nostitz. Zijne Hoogheid had van de Staten bevel ontvangen, Staats-Vlaanderen van meer bezetting te voorzien. De overeenkomstige orders waren aanstonds door hem gegeven. Door omstandigheden, van den prins onafhankelijk, was de aankomst der benoodigde schepen vertraagd; de commandant van het ter versterking bestemde regiment had bovendien de uitvoering der ontvangen bevelen vertraagd, terwijl ten slotte een vroege vorst zijn troep eene lastige en gevaarlijke reis had doen maken. Denk nu eens, zoo peinsde de dokter, aan de hagelbui van schotschriften en hekeldichten, welke deze gebeurtenis in het leven heeft geroepen. En tegen wie waren deze gericht? Tegen Hunne Hoog-

mogenden, die bevolen hadden dat in een ongunstig jaargetijde verandering gemaakt werd in de bezettingen? Tegen den commandant, die de ontvangen orders niet tijdig genoeg had uitgevoerd? Neen! maar tegen Zijne Hoogheid, die in dit geval alleen de uitvoerder van een bekomen bevel en voor het overige in de gansche zaak geheel lijdelijk was geweest.

Moeder en dochter hadden intusschen den dokter laten peinzen, en, nadat het ontbijtgerei was opgeruimd, zachtjes met elkander voortgepraat. De eerste beschreef, ten behoeve van Mientje, een gekleed toilet en kapsel, die zij den vorigen avond op een salet door eene dame zien dragen en bijzonder mooi gevonden had. Mientje hoorde toe, geheel aandacht, met kleine knikjes van instemmen en begrijpen, nu en dan een bewonderend geluidje makend als er iets héél moois kwam.

„Zie je," legde de moeder uit, „een robe en rok van hooggroen satijn, met een breeden bandelier van wit en rood gestreept, met grooten strik en lang neerhangende slippen. De lange strakke mouwen eindigen met een klein opslagje

à la hussarde, met drie knoopjes dichtgemaakt. De hooggesloten halsdoek is van wit gaas, aan den rand geborduurd met blauwe en roode bloemen. Het kapsel *à la cavalière*, van onderen met twee rijen boucles tot op de schouders, en gedekt door een muts in den vorm van een tulband, van fijn wit en rood satijn, met witte, rood getopte pluimen. 't Was keurlijk, moet ik zeggen."

Mientje vond het toilet mooi, mits zonder het kapsel *à la cavalière*; zij was klein van gestalte en hield in verband daarmede niet van die opzichtige kapsels. „Hè! moeder," liet ze volgen, „weet u wat mevrouw Noordhuijs laatst zeide? Ze betreurde het zoo dat de Hollandsche mode niet toeliet alle buitenlandsche kapsels te dragen, b.v. het haar tot golven gekapt en daarop een driemastscheepje met volle zeilen en waaiende wimpels, of een landschap, een jachtpartij, een vestingbestorming. Hier moet men zich hoogstens bepalen, zeide ze, tot frisures *à la Cléopâtre, à l'Euridice, à l'hérisson.* Zij is toch wel een klein weinigje coquet, hoor."

Mevrouw wees, met een draaiing van het hoofd,

naar den vader, bezig den tweeden brief te openen. De dokter klaagde altijd over de coquetterie van mevrouw Noordhuijs en de doktersvrouw vond mevrouw Noordhuijs óók coquet, doch ontkende het stelselmatig tegenover haar man, want gaf ze het toe, dan zou laatstgenoemde mevrouw Noordhuijs nog coquetter vinden dan hij nu reeds deed. Dit nu behoefde niet, want het mensch had toch zooveel goeds. Bovendien, het bleef altijd in eer en deugd; niemand had iets op haar aan te merken dat wat zeggen wou.

De Utrechtsche brief was nog akeliger dan de Amsterdamsche. Utrecht was de zetel der hevigste patriotten en schier dagelijks hadden er ongeregeldheden plaats. En des dokters schoonzoon schetste in een aanstelleriggen, huilerigen trant, een dier oploopjes; hij was lid van een dichtlievend genootschap en maakte in den vrijen tijd, dien zijn ambt van weesheer hem liet, zelf verzen. „'t Is thans zeven uren," zoo luidde het plechtstatig. „Op dit oogenblik is de woedende, muitzuchtige en opgehitste hoop opnieuw uitgeborsten. Men heeft reeds aan het huis van den advocaat Van der Pauw en dat van den schilder Muller de glazen ingesmeten

en thans is men bezig bij den kastelein in de herberg *de Pot.* Het muitzuchtig rot wordt hoe langer hoe grooter en geen vigilantie noch van wacht, noch van justitie, weerhouden hetzelve. De brave burgerij wordt woedend; men wil er met het staal in de vuist tegen in..." Het verdere was, ten gevolge van des schrijvers toenemende zenuwachtigheid, door titteltjes onderbroken ... „Onder het sluiten dezes hoor ik bij mijne medeburgeren de glazen rammelen ... Wat weerhoudt mijne woede?... Is dat die nieuwe vrijheid der zoogenaamde patriotten?... Is dat de verbeterde regeering van hen? ... Mijn Utrecht, wat heeft men van u gemaakt?... Een moordkuil!"

Het is verschrikkelijk, meende de dokter. Het is nu reeds zes jaren dat deze republiek, evenals een schip door bulderende stormen in eene woedende zee, door binnenlandsche beroeringen geslingerd wordt, waardoor zij genoegzaam aan den oever van haar verderf gebracht is en waarin zij eindelijk zal moeten neerstorten, indien de scheuring nog langer ongeheeld blijft en de rust en eendracht niet spoedig weder hersteld worden. De tijd is reeds verschenen dat Utrechts brave

inwoneren de slachtoffers van eene uitzinnige en aangehitste menigte geworden zijn. De geest van oproer zweeft er door alle straten en hij die bekend staat aan deugd en eer getrouw te zijn, ziet zich in oogenblikkelijk gevaar. En hij herinnerde zich eene advertentie, ten vorigen dage in de courant gelezen, waarin een kostschoolhouder te Grave, „eene zeer gezonde en vermakelijke plaats, *daar geen oneenigheid heerscht,*" zijne inrichting aanbeval. Daar geen oneenigheid heerscht! Heerlijke woorden, die een liefhebber van het vaderland er toe brengen zouden zich terug te trekken in het verwijderde Grave, ver van alle volksmisleiders mitsgaders hunne listige aanporringen!

Mientje en hare moeder hadden onderwijl de toiletquaesties afgehandeld en laatstgenoemde was thans bezig aan hare dochter uit te leggen hoe zij gaarne, om de ledige vakken op het ouderwetsche buffet aan te vullen, in het bezit van nog eenige mooie porceleinen schotels zou geraken; ze durfde er vader geen geld voor vragen; de goede man was nooit erg scheutig geweest en de tijdsomstandigheden hadden hem niet handel-

baarder gemaakt. Doch Mientje wist er raad op; moeder moest doen gelijk Leentje Dekker verhaald had dat háár moeder deed òm kans te hebben porcelein te krijgen, zonder den heer des huizes er in te betrekken. Men had slechts een lot te nemen in de verloting der Haagsche porceleinfabriek, eenige jaren geleden door een Duitscher opgericht, welker producten, te kostbaar om door verkoop een geregelden afzet te vinden, thans langs dezen weg gesleten werden. Juist zou er binnenkort weder zulk eene verloting plaats hebben, in twee klassen, zijnde de prijs der loten voor de eerste klasse *f* 5.50, voor de tweede *f* 10.10, en voor beide gefourneerd *f* 15.15. Dat ging dan van het huishoudgeld en de vaders merkten er niets van; de kansen waren heel mooi; iedereen trok eigenlijk wat, dat wist Mientje zeker, ten minste als men een doorgefourneerd lot nam.

Mevrouw knikte het meisje toe, begrijpend en instemmend, juist als Mientje zoo even bij haar eigen verhaal had geknikt. Zij keek hare dochter met ingenomenheid aan, in haar schik dat deze zulk een aanleg voor de kleine listen en geheimen

der huishouding toonde; dat zou haar later te pas komen als ze zelve getrouwd was.

Aagt de keukenmeid trad binnen. Zij wenschte te vernemen, welke groente dien middag bij den ossenhaas moest voorgediend worden. En ze was vol stadsnieuws van den vorigen dag, in den loop der morgenuren aan de voordeur opgedaan. Een lakenwever, die zonder erg voor zijn raam oranjekleurige, witte en blauwe stukken laken had opgehangen, was zwaar beboet. Een kruidenier was gegeeseld omdat hij bij ongeluk een zijner waren in een oranjepapier had verpakt. Aan eene dame, die een oranjeboompje in haar voorkamer had staan, was van overheidswege verzocht dit te verwijderen. En tot overmaat van ramp deelde Aagt mede, dat de tweede meid voornemens was op stel en sprong van dienst te veranderen. Zij had zich al een doekspeld in den vorm van een keeshondje aangeschaft, waaruit haar voornemen bleek, ditmaal haar geluk eens bij eene patriotsche familie te beproeven. Immers de dienstboden kozen de partij van het huis waar zij dienden; toen Aagts kameraad zich bij de van Arkens kwam verhuren, was zij getooid geweest met

een goudsbloem, als teeken harer onbesmette prinsgezinde gevoelens.

Mevrouw vond het jammer; zij was over de tweede meid altijd tevreden geweest en betreurde het dat ze weg wou. Maar zij had een drukken dag voor zich, met haar diner, en wilde zich dus de wereldsche zaken niet te veel aantrekken. „'t Is akeligheid al wat je hoort," zei ze alleen, tot ontlasting van haar gemoed. En toen, tot haar naastbijliggenden plicht terugkeerend: „Wat voor groente bij den ossenhaas? Prinsessen-boonen — neen, dat mogen wij niet meer zeggen; slaboonen dus."

Zij nam haar sleutelbos en wilde, door Mientje gevolgd, de kamer verlaten om de toebereidselen voor den maaltijd te voltooien. Maar de meid bleef draaien, aan haar schort plukkend; blijkbaar had ze nog meer nieuws en gevoelde zich daarmede bezwaard. Eindelijk kwam het er uit; ze had zelve, den vorigen dag, een brief gekregen van haar vrijer, dragonder bij het regiment Douglas Oranje, in het prinsgezinde Arnhem. En zij kon zich niet weerhouden een gedeelte van dien brief mede te deelen, waarin haar beminde beschreef

hoe hij en eenigen zijner kameraden gedurende de dagen, gevolgd op het pas verloopen geboortefeest van den prins, eens flink hadden huis gehouden onder die dondersche patriotten; zij waren, door wien wisten ze niet, ruim op jenever onthaald en er toen op los gegaan, bij welke gelegenheid Aagts dragonder er in geslaagd was. de vrouw van den andersdenkenden herbergier Limpers, wiens glazen en inboedel zij vooraf kort en klein hadden geslagen, aan de hand te wonden. Aagt had lang geaarzeld eer zij dit verhaal ten beste gaf; zij wist dat de dokter niet gaarne van dergelijke straatschenderijen, door welke der partijen ook bedreven, hoorde gewagen. Doch de verleiding om de heldendaden van den veroveraar haars harten in wijder kring, dan eigen boezem opleverde, te verspreiden, was Aagt te sterk geweest, en nu zij het kwijt was, volgde zij gewillig de beide dames, den dokter alleen latend, die terugdacht aan wat hem door zijn Utrechtschen schoonzoon omtrent den kastelein van *de Pot* was geschreven en tot de slotsom kwam, dat beide partijen zich in hare uitingen wel eens het een en ander te verwijten hadden.

Daarop begaf hij zich naar zijn studeerkamer en begon de aanteekeningen uit zijn dokterspraktijk na te kijken, hetgeen hij geregeld eens per maand deed, ten einde de herinnering aan dat voor hem zoo aangename levenstijdvak niet te verliezen. Dan verrezen zij weder allen voor zijn geest, de patiënten van vroeger, ernstige en lichte, ware en ingebeelde. De herleving der laatsten verschafte hem niet de minst welkome oogenblikken. Daar was mijnheer A., die hem telkens liet roepen als hij een aanval van podagra had, doch alleen om te verklaren dat hij niet innemen kon en medicineeren in zijn geval ook niet baatte; dat het podagra zijn zes weken hebben moest. Freule B., die zoo met vapeurs geplaagd was, soms op vijf of zes plaatsen te gelijk, of ze met spelden en naalden gestoken werd, en die maar geen *assa foetida* wilde gebruiken omdat het haar te gemeen was. Mevrouw C., die in veertien dagen zeventien verschillende recepten had gebruikt en in een boek de werking dier medicijnen van uur tot uur had opgeteekend. Mijnheer D., die gewoon was met vrouw en kinderen in het voorjaar het bloed te zuive-

ren en hem vroeg daarvoor wat op te schrijven. Het heele gezin was een voorbeeld van gezondheid en de dokter had het dan ook volstrekt onnoodig gevonden het te doen innemen, waarop de man boos geworden was en gezegd had zoo aanstonds naar den apotheker te zullen loopen, die hem wel ras eenige flesschen van een lekkeren bloedzuiverenden drank zou tehuis zenden.

Hier werd de heer des huizes gestoord door de komst van den schoenmaker, die hem een paar nieuwe laarzen kwam aanmeten. De man klaagde danig over de slechte tijden en de concurrentie in zijn vak; wanneer nu slechts, zeide hij, geadverteerd werd dat op de Haagsche kermis niet zou mogen worden ingebracht eenig schoenmakerswerk, ten platten lande gemaakt en particulierlijk niet het zoogenaamde Langstraatswerk. Daardoor toch zou, dorst hij meenen, de Haagsche schoenmakerij geheel te gronde gaan. Doch de dokter betoogde dat niet alleen de schoenmaker door de ongebreidelde concurrentie leed; het ware volgens hem te wenschen dat er eene nauwkeuriger en strikter handhaving der heilzame

plakkaten in ons vaderland mocht plaats grijpen, opdat het Brabanters, Franschen, Duitschers, Savoyaards en anderen vreemdelingen niet mocht vrijstaan zonder eenigen schroom steden en dorpen af te loopen en niet alleen de achteruitgaande fabrieken van ons vaderland, maar ook den binnenlandschen handel en de nering der ingezetenen op een deerlijke wijze te benadeelen.

Deze economische ontboezeming bracht den dokter te binnen, hoe hij als bestuurslid der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen op zich genomen had een kwaadaardig schotschrift te weerleggen, door een onbekende hand tegen dat voor vier jaar in het leven geroepen genootschap gericht. Het werd daarin, in niet malsche taal, beschuldigd wellicht tot verbetering van het onderwijs iets gedaan te hebben, doch overigens onchristelijken en ongodsdienstigen beginselen toegedaan te zijn, daar het alle positieve geloofsbelijdenissen en leerstellingen terzij schoof. Hoe kan, zoo vroeg de dokter zichzelven af, een dergelijke beschuldiging geuit worden, waar de maatschappij ook leesboeken over den christelijken godsdienst in het licht gaf, als ten vorige

jare Schoutens *Over het bestaan van God* en, nu pas, Wigeri's *Kenmerken eener goddelijke openbaring?* Vol edele verontwaardiging begon hij dan ook na het vertrek des schoenmakers eene pen te vermaken ten einde het lage paskwil naar verdienste te behandelen. Maar nauwelijks was hij aangevangen of hij werd opgeschrikt door een onmenschelijk rauw gekrijsch, dat van de straat naar boven steeg; hij zag uit het venster en aanschouwde eene bende havelooze kinderen, die het bekende schooierslied deed hooren:

Wij blijven zonder zorg;
Wij leven op den borg.
En komen er dan nog kinderen bij,
Die brengen wij tot last der burgerij.
Hoezee! Hoezee?

Hij fronste het voorhoofd. Er viel nog veel te veranderen, niet alleen in den staatkundigen toestand der republiek of in het onderwijs. De bedelarij vooral woedde schrikbarend en aan de desbetreffende plakkaten, uit de vorige eeuw dagteekenend, werd uitsluitend door de regeering van Amsterdam de hand gehouden; daar werden alle bedelaars, die men pakken kon, zonder tijd-

verlies in het rasphuis gezet. Doch in andere plaatsen, en daaronder den Haag, was het droevig gesteld. De bedelaars hadden er hunne afzonderlijke logementen, waar men hen des avonds kon ontmoeten, vier aan vier om een tafeltje aan het kaarten of wel zich verlustigend met een karbonade en een slaatje. En de gevolgen hunner onzindelijkheid en zedeloosheid bleven niet uit; onder de geneeskundigen toch stond het vast dat de kwaadaardige rotkoortsen, die in 1770 en 1771 de Nederbetuwe hadden geteisterd, er door bedelaars waren aangebracht. De uitkomsten der werkverschaffing, in 1778 te 's Gravenhage door den heer W. de Bas ingevoerd, konden niet schitterend heeten. Ja! er waren thans vijftig vrouwen des winters geholpen met spinwerk, waarmede zij hoogstens achtentwintig stuivers in de week verdienden. Bij de drie of vier Haagsche wevers werd van het daardoor verkregen garen linnen geweven en zonder winst overgedaan aan het college van diakenen om in het oudemannen- en vrouwenhuis der diaconie tot kleeding te dienen. Maar het was een druppel uit den emmer; de weinigen die op deze wijs konden

geholpen worden, waren bovendien uit den aard der zaak de fatsoenlijkste armen; het rapalje bleef rondzwieren, bij karavanen des Woensdags en vooral Zaterdags door de steden trekkend, alwaar de goede burgerij te voren gezorgd had voor heel wat schellingen aan duiten te wisselen, anders kreeg men nog kwade woorden op den koop toe.

III.

HAAGSCHE TAFELKOUT IN 1787.

Schier alle gasten waren aanwezig. De mooie mevrouw Noordhuijs, met een buitengewoon doorzichtigen gazen halsdoek over haar ronde schouders, onder den schijn van naïveteit zeer vrijmoedig tegen de heeren en zeer verbaasd kijkend als de heeren het eveneens tegen haar werden. De oude ongetrouwde schoolkennis van mevrouw Van Arken, juffrouw Doorzicht, veel met catechiseermeesters verkeerend en van dezen een logischen betoogtrant overgenomen hebbend, die in een vrouwelijken mond vreemd paste.

Leentje Dekker, Mientjes vriendin, een twintigjarig Saksisch-porceleinen kabinetstukje van een meisje, reeds een weinig verlept door het overmatig bezoek van saletten en de daarmede in verband staande ongeregelde nachtrust. De dikke Blijleven, ijverig om mevrouw Noordhuijs dribbelend, voornemens er nu toch eens eindelijk achter te komen wat hij van dat knappe vrouwtje, waarover onder heeren zoo verschillend gepraat werd, had te denken. De vaandrig Hofland, van de Hollandsche gardes te voet, de eenige geknevelde onder de heeren, kalm orangist, een goed figuur makend in zijn nette monteering. Maar de sierlijkste der heeren was de heftig prinsgezinde predikant Geurig, een veertigjarig weduwnaar, de „mooie dominee" zooals de dames hem noemden, in een parelkleurigen rok met witte zijde gevoerd; een zwartzijden kamizool, broek en kousen, met schoenen van zacht hondsleer, bij de Hernhutters gemaakt. Zijn pruik was zoo weinig mogelijk orthodox; schoon het openlijke ketterij zou geweest zijn, eene zakpruik te dragen, bezat de zijne echter de voorzijde eener zakpruik en waren de boucles zoo keurig

bij elkander opgekruld, dat men het volle gezicht op zijn kostelijken diamanten stropgesp behield. Zijn met amandelbrood gewasschen handen waren zooeven aan witkabretlederen handschoenen onttogen. Zijn jabot was van de beste Brusselsche kant en zijn zakdoek, van fijn batist, bewierookt met de liefelijkste geuren die de parfumeriewinkels konden verstrekken.

Het wachten was op Veldenaar. Men wist dat hij, om politieke redenen, een paar dagen in Amsterdam vertoefd had; dien morgen echter zou hij weder teruggekeerd zijn, doch verscheen maar niet. De gastheer maakte van de gelegenheid gebruik om alle genoodigden, en in het bijzonder Blijleven, wel ernstig te verzoeken gedurende het samenzijn vooral niet over politiek te willen aanvangen, hetgeen men van ganscher harte beloofde, Blijleven in de eerste plaats, overtuigd dat het onderwerp ook zonder zijn initiatief wel ter sprake zou komen. En onmiddellijk werd laatstgenoemde weder in beslag genomen door mevrouw Noordhuijs, die hem de meest gewone zaken met een fluisterende stem mededeelde, alsof ze wonder wat geheimzinnigs

te bedisselen hadden. Blijleven vond het vervelend, nu anderen er bij waren; men begon naar hen te kijken en hij antwoordde telkens zoo luid mogelijk, om te kennen te geven dat alles, wat ze zeiden, gehoord mocht worden. Mevrouw Noordhuijs echter verviel telkens weder in haar fluistertoon, hem meetronend naar een hoek der kamer en hem vlak in het gelaat kijkend terwijl ze sprak. Dominee Geurig was intusschen bezig aan de dames bijzonderheden omtrent zijn aanstaanden tocht naar Parijs te vertellen; zijn beurten waren bezorgd en hij meende in de volgende week te vertrekken. Hofland, die ijverig de meisjes oppaste, opperde de meening dat het den man alleen te doen zou wezen om zijn gegalonneerde kleederen nog eens te kunnen dragen, nevens zijn degen en zakpruik. Mientje verbaasde hare vriendin met de mededeeling, dat juffrouw Doorzicht er indertijd knap had uitgezien en wel eens gevraagd was. Het saletnufje kon het evenmin gelooven als Mientje. „O foei!” zei ze, „als ze nu nog *du ton* was, dan zou ze passabel zijn, maar thans is ze affreus. Wie zou op zoo'n schepsel hebben kunnen

verlieven?" Mientje vroeg of haar vriendin ook kon zeggen waarop juffrouw Doorzicht leek, maar de vriendin wist het ook niet; juffrouw Doorzicht leek op iets of iemand; waarop kon ze niet zeggen. De bedoelde persoon, bespeurend dat er naar haar gekeken en dan gegiegeld werd, ving aan schichtige blikken naar het groepje der jongelui te werpen, onderwijl zij mevrouw Van Arken onthaalde op een omslachtig betoog, door laatstgenoemde met weinig oplettendheid aangehoord, vervuld als zij was met de vrees dat haar ossenhaas te lang op het vuur zou staan, nu Veldenaar zoo laat kwam.

Daar trad de verwachte binnen, zenuwachtig en gejaagd, met veel drukte der gastvrouw zijne verontschuldigingen aanbiedend. Hij was dien morgen tijdig uit Amsterdam vertrokken; daar men den wind mee had, was de schuit volgens gewoonte over het Haarlemmermeer gezeild, het geen de reis met een drietal uren kon bekorten. Maar, midden in het meer, was de wind plotseling gaan liggen en men had een heelen tijd geweldig moeten tobben. Zoo was hij veel te laat aangekomen en had nauwelijks tijd gehad een hem

vergezellenden Amsterdammer in het logement *Le parlement d'Angleterre*, in de Korte Poten, bij het Plein, onder dak te brengen; daarna had hij zich in haast verkleed en was aan komen hollen, bijna een half uur te laat. De beide meisjes wisselden een teleurgestelden blik; zij hadden gehoopt dat Veldenaar heelemaal zou weggebleven zijn; een jong heer die niets voor hare bekoorlijkheden voelde en er geenszins tegen opzag dit te laten blijken, zagen zij liever niet dan al. Blijleven daarentegen wreef zich in stilte de handen; hij voorzag dat het spoken zou en beloofde zich reeds bij voorbaat een groot genoegen, voornemens zichzelven, als naar gewoonte, buiten schot te houden.

Men ging naar tafel. Rechts van den gastheer mevrouw Noordhuijs, tevens geflankeerd door Blijleven, die aan zijne andere zijde Mientje van Arken zag geplaatst. Hofland zat tusschen de beide jonge meisjes, zeer in zijn schik, nauw gezeten een dankbaar hoofdknikje aan de gastvrouw toewerpend, voor zijn mooie plaats. Leentje Dekker had tot tweeden buurman den dominee, aan den anderen kant naast mevrouw van Arken

gezeten. En Veldenaar zat zoowaar, overeenkomstig Mientje's booze plannen, tusschen de twee oudste dames, terwijl juffrouw Doorzicht tevens den gastheer tot buurman telde.

De eerste oogenblikken van den maaltijd gingen vrij stil voorbij. De ouderen behoorden het voorbeeld der conversatie te geven, en in hun hoek wilde het niet best vlotten. Mijnheer van Arken durfde met geen zijner beide buurdames van wal steken; met mevrouw Noordhuijs niet, omdat zij gewoon was het onschuldigste gezegde als een tot haar gericht compliment te beschouwen, en niet met de bedaagde juffer, omdat hij haar catechiseermeesterstoon vreesde. Mevrouw van Arken trachtte Veldenaar aan het praten te krijgen maar het ging voorloopig niet; in verband met zijn zenuwachtig gestel had hij eenigen tijd noodig om te bekomen van de ontsteltenis, door zijne late verschijning bij hemzelven het meest teweeggebracht. Bovendien gevoelde hij zich niet tehuis in het gezelschap, als eenige patriot tusschen zooveel orangisten en gaf het hem een gedwongen gevoel te beseffen, dat hij eigenlijk slechts was gevraagd omdat men hem moeilijk tehuis had

kunnen laten. Alleen converseerde de mooie dominee druk met de gastvrouw, echter in overeenstemming met 's mans nette manieren op zòò gedempten toon, dat het scheen als ware men in een sterfhuis, eer dan op een vriëndenmaal.

Aan dit alles kwam een eind toen plotseling mevrouw Noordhuijs, die wat leven in de brouwerij wilde brengen, over tafel heen dominee Geurig mededeelde, dat zij niet meer bij hem dacht te kerken. Immers, den voorlaatsten Zondag, toen ze onder zijn gehoor was, had hij zijn tekst uit het Hooglied gekozen en daarbij treffende schilderingen van eenige zaken gegeven, welke, naar zij geloofde, niet veel zouden stichten. Geurig verdedigde zich vol ijver, betoogende dat voor den reine alles rein was, aantoonende hoe de Schrift niet anders dan liefelijke bloemen kon opleveren. De vaandrig viel hem bij; een woord uit het Hooglied, meende hij, verdiende althans verre de voorkeur boven een politieken tekst, als in den tegenwoordigen tijd maar al te vaak door de predikanten werd gekozen. Ook de keus der stichtelijke liederen werd keer op keer door

de staatkunde bepaald; zoo had, den laatsten Zondag, een patriotsch leeraar, met kennelijke toespeling op den stadhouder, tot tekst gekozen de woorden uit het Oude Verbond: „Bij uwe zonden hebt ge ook nog deze gevoegd, dat gij een koning over u verkozen hebt, doch ik zegge u, dat indien gij u niet en bekeert, gij met uwen koning zult omkomen," en vervolgens door zijne gemeente uit den 109den psalm doen zingen:

Verklaar hem schuldig in 't gerichte,
Verdrijf hem van Uw aangezichte;
Houd zijn gebeden zelfs voor zonden,
Hij heeft zich tegen God verbonden.
Verkort zijn dagen, vel hem neer;
Een ander neem' zijn ambt en eer.

Bij het tweede woord van het vers zag de goede jongen zijn onhandigheid in. Hij had zoo vast beloofd, niet over politiek te beginnen en hij deed het al onder de soep. Het was te laat om terug te keeren; met onvast geluid bracht hij, beteuterd kijkend, het vers ten einde, daarna in groote moedeloosheid wachtend op de dingen die komen zouden. Blijleven, die inwendig genoot,

zag schouderophalend den gastheer aan, met een schijnheilig gezicht, om te constateeren hoe *hij* het niet was die het gesprek op de staatkunde bracht. Veldenaar, met gemaakt kalme stem, begon te betoogen hoe de vaandrig ten onrechte klaagde en de anti-stadhouderlijke predikanten tot dergelijke toespelingen eerst waren overgegaan nadat de prinsgezinde leeraars in anderen zin het voorbeeld hadden gegeven. Wat meende Hofland van de houding eens orangistischen herders, die in zijn gebed de verwachting had uitgesproken „dat zijn lieve en dierbare erfstadhouder eens verlost mocht worden van de wreede mishandelingen, die hem aangedaan worden,'' en vervolgens aan zijn gehoor had opgegeven uit psalm 37:

God roeit hen uit, die 's vromen rust verstoren,
Maar die den Heer verwachten met geduld,
Zien 't aardrijk zich ten erfbezit beschoren.
Verbeid den stond, die beider lot vervult
En tracht dan 't zaad der boozen op te sporen,
Waarvan gij plaats noch voetstap vinden zult?

De aanzittenden hulden zich in een onheilspellend zwijgen. Onrustig draaide de gastheer op zijn stoel heen en weder en, eer nog de nagalm

van het vers was weggestorven, richtte hij tot Veldenaar de vraag, waarom deze zijn Amsterdammer, wanneer hij ten minste geen regent was, had ondergebracht in *Le parlement d'Angleterre*. Hij voor zich zou als vreemdeling de voorkeur geven aan een eenvoudiger logement, b.v. het *Hof van Utrecht* op het Spui of het *Heerenlogement* op den hoek van het groote en kleine Voorhout. Veldenaar, nog een weinig nurksch, antwoordde dat het voor een vreemdeling, al was deze geen regent, wel eens aardig mocht heeten zijn intrek te nemen in een logement waar keizer Jozef II gelogeerd had, terwijl althans het *Heerenlogement* het bezwaar opleverde van geen table d'hôte te bezitten en de tafel in *Le parlement d'Angleterre* voortreffelijk moest genoemd worden en niet duur: soep, pasteitjes, visch, twee vleezen, in den jachttijd wild, en een goed dessert ad *f* 1.—, terwijl voor een halve flesch wijn *f* 0,50 betaald werd. De gastheer, Veldenaar's aandacht nog eene wijle geboeid willende houden, veinsde met veel warmte over de zaak, die hem eigenlijk niets schelen kon, door te spreken: gaf het voormalige verblijf van vorstelijke personen den door-

slag bij de keuze van een logement, dan zou de *Maréchal de Turenne*, in de Korte Houtstraat, de voorkeur verdienen, als hebbende den koning van Denemarken, dien van Zweden, benevens den grootvorst en de grootvorstin van Rusland geherbergd. De vaandrig, zijn fout van zooeven willende goedmaken, schaarde zich geheel aan des dokters zijde en prees inzonderheid het *Hof van Utrecht*, waar veel officieren in pension verbleven, voor *f* 1.— daags behalve de tafel, die echter slechts *f* 0.50 kostte, terwijl men voor denzelfden prijs een geheele flesch wijn bekwam.

De wolk was vooralsnog afgedreven en, de logementsquaestie afgehandeld hebbende, bespeurde de gastheer met voldoening dat zich tusschen alle genoodigden een levendig gesprek ontsponnen had. Mevrouw Noordhuijs was voortdurend druk bezig met Blijleven, die nog niet recht wist hoe hij het met haar had; zij deed zich thans kennen als een groote bewonderaarster van Feith; men behoorde, wilde men haar gelooven, van alle grovere aanvechtingen vrij, geheel hart, geheel gevoel te wezen om waarlijk gelukkig te zijn. Haar boezem was dan ook voor wat gemeene

naturen liefde noemen, gesloten en het eenige wat haar nog wenschelijk scheen, was het bezit van een vriend, een deugdzaam lotgenoot, onder wiens geleide zij deze voor haar zoo eenzame wereld doorwandelen kon, op wiens arm rustende geen zegening ongemerkt over haar hoofd zou waaien. De gastheer grinnikte zachtjes terzijde; hij meende mevrouw Noordhuijs te kennen en betwijfelde of zij zich op den duur met het sentimenteele dieet des heeren Feith zou kunnen tevreden stellen. Blijleven echter hield zich, of hij de zaak hoogst ernstig opvatte; met zijn plooibaren geest stemde hij zijne snaar onmiddellijk op den toon van die zijner schoone buurvrouw; ook hij zou geen hooger genot kennen dan de Eduard eener Julia te zijn en zoo hij steeds tegen eene echtverbintenis had opgezien, was het omdat bij de meeste huwelijken op den voorgrond stond eene zondige dartelheid, welker ongeregelde driften zich den teugel op eene dusdanige wijze plachten te vieren, dat de stem van het gevoel zich in dat woest geruisch niet onderscheidenlijk kon doen hooren. Hij haalde daarbij, met een zoo strak mogelijk gezicht, twee regels van Hooft aan, die

hem, hij wist zelf niet hoe, in het geheugen waren blijven hangen:

> Het lijfomhelzen moet bij 't zielvermengen zwichten;
> Voor overst ken ik liefd', acht mins vermogen kleen.

Zoo speelden beiden eene rol, elkander trachtend te bedriegen en ieder voor zich meenend dat de andere dupe was. Maar de dokter achtte het wenschelijk aan deze ongezonde beschouwingen een eind te maken; volgens hem waren de verhalen van Feith een langzaam werkend vergif en moest men liever de boeken der dames Wolff en Deeken lezen, *Sara Burgerhart*, waarvan ten vorigen jare al een derde druk was verschenen, of *Willem Leevend*. Hij oordeelde het alleen jammer dat die boeken met het oog op enkele daarin voorkomende gedeelten, de tooneelen met den heer R., de uitlatingen van Jambres en andere, minder voor jonge meisjes geschikt waren, hetgeen hem echter door juffrouw Doorzicht betwist werd; immers, waren de jonge meisjes onbedorven, dan zouden zij ook door die gewaagde tafereelen geen nadeel lijden; waren zij het niet, dan zou ook de onthouding ervan niet baten.

Mevrouw van Arken had met al dat nieuwerwetsche tuig weinig op; zij was nog van den ouden stempel en las bijna niet; het eenige boek, dat zij nog wel eens inkeek, was uit het Duitsch vertaald en heette *Sophia's reizen van Memel naar Saksen*. Dàt was een overheerlijk boek; men kon zich nauwelijks in eene omstandigheid plaatsen, of men vond daarin iets nuttigs er over aangeteekend. De jonge meisjes, die over literatuur hoorden praten, wilden ook een steentje aandragen en kwamen voor den dag, Mientje met *De geest van Jan Tamboer*, Leentje met de *Aangename tijdkorting voor het jufferschap, ofte nieuwe wijze om het horoscoop van den man en de vrouw te trekken door middel van zes-en-dertig speelkaarten*. De laatste, die bij haar druk saletbezoek nogal het een en ander opving, voegde erbij, dat men eigenlijk in het Hollandsch, die droomerige taal, niets galants of geestigs kon voortbrengen, en dat dan ook bij lieden van smaak Hollandsch en plomp woorden van eenerlei beteekenis waren. De vaandrig was het volkomen met haar eens; zijn vast beginsel was, aan mooie jonge meisjes altijd gelijk te geven, en dit was

een der redenen waarom ze hem zoo graag mochten lijden. Hij vroeg daarop aan Mientje, of ze zijn *horoscoop* niet eens zou willen trekken; hij zou zoo gaarne weten wie hem tot vrouw beschoren was, want hij was alles behalve voornemens een nietsbeduidend oud vrijer te worden. Maar zijn vooruitzichten waren bitter slecht; hij moest leven van zijn gage en op bevordering was voorloopig weinig kans. Het speet hem wèl bezien, dat hij den zeedienst niet gekozen had; daar bracht een fiksche vaderlandsche jongen van burgerlijke afkomst het even spoedig tot de hoogere rangen als een adellijk heer, en men zag niet, gelijk in den landdienst, gebeuren, dat een jonker, die niet eens wist wat een gedekte weg was en die nooit zijn oud kasteel verlaten had dan om den boeren door zijn gejaag en geschiet den kop warm te maken, een kapiteins- of kolonelsplaats kreeg, omdat hij een wapen en tweeëndertig kwartieren voerde. De twee meisjes betoogden, dat zij er nooit toe te brengen zouden zijn een zeeman te trouwen; Leentje had een nicht, die in dat geval verkeerde, en het mensch had een vreeselijk leven; zij had al van haar man

moeten scheiden toen de speelman nog op het dak zat en de kransen nog groen waren; sedert was haar man nooit tehuis; dan hier kruisen, dan daar zeilen; als het stormde en onweerde kreeg zij het geregeld op hare zenuwen; in elke courant zocht zij de zeetijdingen en duchtte den dood van haren man, of dat hij schipbreuk had geleden, te zullen lezen; zij droomde zelfs van niets dan van gevaren en akeligheden! Het meisje verhaalde dit alles met vertolkende gebaren, de vergeet-mij-nietkleurige oogjes ten hemel heffend en de witte handjes ineenslaand waar het pas gaf, zóó indrukwekkend, dat Mientje er niets meer bij kon voegen en alleen door een: „O, foei, dat is verschrikkelijk!" van hare instemming vermocht te doen blijken. „Maar," liet zij volgen, „indien ik waarlijk een man liefhad, zou het mij weinig schelen indien hij niet rijk ware." Nauwelijks had zij dit gezegd, of zij kleurde tot achter de ooren, want de knappe vaandrig, haar minzaam aanstarend, merkte op, schijnbaar zonder erg: „Wel juffer Mientje, gij hebt er slag van, den lieden een hart onder den riem te steken."

„Ik ben dan ook altijd zoo'n rechte flapuit,"

dacht Mientje bekommerd; „wat moet de heer vaandrig wel van mij denken? Ik vind hem heel aardig, dat is waar, maar ik heb toch waarlijk niet aan hem gedacht toen ik dat zeide. Mijn hemel! wat zal hij mij eene malloot vinden! Ik ben dan toch een recht ongelukkig meisje!"

Ondertusschen kwelde juffrouw Doorzicht den gastheer met een verhaal, behelzende hoe zij dien morgen hare dienstbode de zes weken had moeten geven. „Er is," zeide zij, „geen huis met haar te houden. Alle boodschappen doet zij verkeerd en geeft er voor reden van dat zij mij niet verstaat. Nu heb ik evenwel aan het onderwijs van mijn catechiseermeester te danken, dat ik mijne denkbeelden zoo klaar en wel in orde voorstel, als iemand in de wereld. Bijgevolg, als zij mij niet begrijpt, is het òf omdat zij mij niet begrijpen kan, òf omdat zij mij niet begrijpen wil. In het eene geval is zij gek, en in het tweede kwaadaardig; ergo, wat gij kiest, altijd moet zij verhuizen, òf om haar gekheid, òf om haar kwaadaardigheid."

Mevrouw van Arken mengde zich in het gesprek en verhaalde het aanstaand vertrek harer tweede

meid; zij betreurde het, doch zou het nog meer bejammeren, indien zij hare keukenmeid moest verliezen. „Die is eerst een juweel. Ik moet niet in het hoofd krijgen haar ergens in tegen te spreken, en zoo ik eens ondernam zelf een korst te rollen of een sprits te spuiten, liep ik groot gevaar rolstok en spuit tegen mijn toupet te krijgen. Maar overigens heb ik geen beter meid gekend. Zij kan de spijzen zóó deguiseeren, dat men meent vleesch te eten en het is visch, gestoofde groente en het is een ragout."

De logische juffrouw Doorzicht achtte zulks evenwel geen verdienste. „Maar, melieve!" riep zij uit, „hoe kunt ge een dergelijke handelwijze loven! Immers, òf ge verlangt vleesch te eten, òf wel visch. In het eerste geval nu zult ge ook vleesch besteld hebben en zóu derhalve haar talent van deguiseeren eer schaden dan baten. In het tweede geval zou het evenmin prijs verdienen; wat toch zoudt ge zeggen, indien ge, den schotel visch proevend, vleesch meendet te eten?"

Dominee Geurig maakte van de gelegenheid gebruik om der gastvrouw een compliment te maken over den ossenhaas met slaboonen, die

juist werd voorgediend. „Ik heb,” voegde hij er bij, „voorgisteren bij mevrouw Zijderveld een dergelijken schotel gegeten, welke geen der aanwezigen zonder grijnzen door de keel kon krijgen. De keukenmeid, binnen geroepen, verklaarde dan ook, dat zij onder het bereiden van den maaltijd den ossenhaas ganschelijk vergeten had, zoodat dezelve geheel verbrand was. De heer des huizes was woedend en speelde heftig op.”

„Tegen de keukenmeid?” vroeg Blijleven.

„Wel neen,” was het antwoord, „natuurlijk tegen zijn vrouw; deze toch bevond zich gedurende den geheelen maaltijd onder zijn bereik, terwijl de keukenmeid voorzichtigheidshalve aanstonds verdween. — Mag ik,” ging de predikant voort, „zoo vrij zijn, van den bediende nog een glas Rüdesheimer te eischen? Het is een echt Menistenwijntje en ik herinner mij niet, zoo heerlijken ergens gedronken te hebben.”

Veldenaar sprak voortdurend weinig. Hij was nooit op zijn gemak bij feestmalen; hij miste den slag om over alledaagsche zaken prettig mee te praten en wist den lossen vederbal der conversatie evenmin te werpen als terug te kaatsen.

Heden ging het heelemaal niet; hij werd in beslag genomen door één denkbeeld: dat men alleen over onbeduidende onderwerpen sprak, omdat hij er bij was en men de politiek niet wilde aanroeren. Dat vond hij kinderachtig en hij dacht er over door, zelfs in de stemmen der sprekenden bijzondere intonaties meenende op te merken, gekunstelde wendingen, plotseling verlaten van reeds aangevangen onderwerpen, die tot het aanroeren der netelige partijschappen zouden kunnen voeren. Ook met zijn plaats was hij niet tevreden; het gezelschap van meisjes trok hem niet aan, maar men behoefde, meende hij, dit niet te constateeren door hem tusschen de oudste twee dames te zetten. Het pedante gewawel van juffrouw Doorzicht hinderde hem verschrikkelijk; hij luisterde er niet eens naar en het was ook niet noodig, want de spreekster redeneerde uitsluitend voor zichzelve en men behoefde haar niet te antwoorden. Evenmin volgde hij het discours der gastvrouw, wier gedachten vaak met verbijsterende vaart van het eene onderwerp op het andere oversprongen, zonder dat zij het noodig oordeelde den hoorder de schakels, die beide

verbonden, mede te deelen. Zij hield zich dan ook schier uitsluitend met dominee Geurig bezig, die als welopgevoed man aandachtig naar hare mededeelingen luisterde, terwijl zij af en toe met welgevallen haar blik over de tafel liet weiden, erg in haar schik dat alles zoo goed ging, dat men zoo gezellig praatte en zoo smakelijk at; nu en dan vriendelijk tegen de meisjes lachend en zich afvragend waarom Mientje, die nog altijd bezwaard was door de opmerking van den vaandrig, zooveel minder gul schertste dan in den aanvang. Mientjes vriendin had thans den dominee in beslag genomen voor eene hoogst ernstige zaak: of namelijk het veelvuldig bezoek van saletten inderdaad tegen de beginselen van den christelijken godsdienst aandruischte, gelijk zij onlangs van den kansel had hooren beweren. De predikant, minzaam glimlachend, in maatschappelijke vormen meer een Parijsch abbé dan een Hollandsch herder en leeraar, betoogde dat men ten deze, gelijk in alle zaken, behoorde te onderscheiden; immers strekte het saletbezoek uitsluitend tot bevrediging van ijdelheid of om den teugel te vieren aan den lust tot kwaadspreken,

dan voorzeker werd het door den christelijken godsdienst ten zeerste veroordeeld; leverde het daarentegen, gelijk meest het geval was, slechts een onschuldig tijdverdrijf op, alsdan zouden ook de meest rechtzinnige begrippen het niet kunnen laken en moest het daarentegen als onschatbaar middel om de regelen der wellevendheid te leeren kennen, uitbundig worden geprezen. Hij zou Leentje, nu ze zijn raad wel wilde inwinnen, in overweging geven, wanneer zij zich na een salet ter ruste begaf, alvorens zij zich den slaap wijdde wel ernstig te overwegen, of zij zich in de afgeloopen uren ook aan eerstgenoemde ondeugden had overgegeven, en zoo ja, zich nadrukkelijk voor te nemen in het vervolg anders en beter te handelen. Leentje beloofde dit te zullen doen, doch betwijfelde, naar ze later aan Mientje mededeelde, of ze daartoe in staat zou wezen; wanneer zij toch, diep in den nacht, van een salet terugkeerde, was ze zoo vermoeid dat ze reeds in de koets knikkebolde en, nauw ontkleed, geheel versuft in bed viel om tot elf, twaalf uur in één stuk door te slapen. Blijleven zeide tot Mientje, dat hij ook gedurende

eenigen tijd getracht had in bed de gebeurtenissen van den verloopen dag te overpeinzen, doch deze poging spoedig had laten varen; zoo vaak hij toch tot het ontbijt gevorderd was, dutte hij onder den drang van zijn gerust geweten geregeld in. Mientje, hoewel ze weder geheel op haar verhaal was, durfde niet lachen omdat zij pas bij dominee Geurig was aangenomen en bovendien meende dat hij naar haar keek; zij tuurde op haar bord tot een geraas haar deed opzien en bespeurde hoe dit veroorzaakt werd door den hoofdschotel van het nieuwe gerecht, een kalfskop, vlak voor haar op tafel nedergezet. Onwillekeurig schoof zij een weinig achteruit, toen ze de wezenlooze oogen aanschouwde die haar lodderig aanstaarden, en op hetzelfde oogenblik schoot bliksemsnel door Mientjes brein eene gedachte, die het meisje met eene onbeschrijfelijke joligheid vervulde. Nu wist ze in eens, waarop juffrouw Doorzicht zoo sprekend leek. Op een kalfskop! Dezelfde uitgerekte tronie; dezelfde weëe oogen; dezelfde door de lippen onvoldoend bedekte tanden; dezelfde grauwgele gelaatskleur. De gelijkenis was te grooter nu de kalfskop, pas

voorgediend, op den schotel natrilde en juffrouw Doorzichts hoofd eveneens in eene trillende beweging was, terwijl zij aan Veldenaar iets betoogde, in de vaste overtuiging dat hij hare belangstelling in het behandelde onderwerp deelde. Een geweldige lachbui kwam op in Mientjes keel; met moeite hield zij zich in en wenkte Leentje, langs den vaandrig heen, met de oogen achtereenvolgens den kalfskop en juffrouw Doorzicht aanwijzend. Leentje was er onmiddelijk achter; juist een kalfskop, die juffrouw Doorzicht! Zoo een gelijkenis had ze nog nooit gezien; het was sprekend. En de meisjes keken voor zich heen, inwendig stikkend en proestend, met vuurroode gezichten, elkander niet durvend aankijken omdat ze zeker waren alsdan te zullen uitbarsten. Hofland keek verbaasd rechts en links, niet wetend waardoor die plotseling ontstane uitgelatenheid te verklaren. Een oogenblik van betrekkelijke kalmte te baat nemend, seinde Leentje, steeds door blikken, haar vriendin om den vaandrig in het geheim te nemen. Doch Mientje wenkte terug, dat ze het in geen eeuwigheid zou wagen; Leentje moest het zelve maar doen. Leentje, ondanks

haar popperig uiterlijk een brutale kraai van een meid, deed het; fluisterend vroeg ze den vaandrig, of hij niet vond dat juffrouw Doorzicht verbijsterend veel op den kalfskop leek. Hofland vond de overeenkomst niet zoo héél treffend, doch veinsde, naar gewoonte, opgetogen te zijn over de juistheid der opmerking; zulk eene gelijkenis had hij evenmin ooit ter wereld aanschouwd. Zelf kwam hij aan met een verhaal omtrent een vroegeren chef, die door zijn officieren nooit anders dan nommer 58 genoemd werd, omdat hij sprekend op dat nommer van het ganzenbord geleek. Maar deze gelijkenis, zeide hij, was nog oneindig sprekender, en hij lachte mede, voorgevend moeite te hebben om het niet uit te proesten, zoodat Blijleven, die drie giegelende menschen ziende, vroeg wat er gaande was; hij zou graag meelachen als hij mocht. Mientje zou echter het geval om den dood niet aan Blijleven hebben willen vertellen; die zou het er op toeleggen juffrouw Doorzichts aandacht te trekken en haar van streek te brengen. Dit behoefde echter niet meer; juffrouw Doorzicht had instinctmatig bespeurd dat zij het was, die aanleiding tot

het geproest en gegrinnik aan den overkant gaf en haar betoog tot Veldenaar leed er onder; zij raakte den draad kwijt en zag telkens met een verschrikt gezicht en eene schokkende hoofdbeweging naar de beide meisjes, zoodat Blijleven, begrijpende dat zij in de zaak, al kende hij die niet, betrokken was, aanving het spelletje mede te spelen; hij veinsde telkens Mientje iets in het oor te fluisteren om dan spottend naar de juffrouw te kijken, zoodat het arme mensch er tureluursch van werd. Het was een verademing voor Mientje en Leentje, toen de kalfskop werd weggenomen en voorgediend. Maar geen van beiden durfde er van eten en nu en dan, onder het overige gedeelte van den maaltijd, vernam men nog een onmiddellijk ingehouden geproest; dat was een der meisjes die weer aan den kalfskop dacht.

De schoone weduwe had zich, onderwijl dit voorviel, met den gastheer onderhouden, terug-levend in de herinnering van eenige jaren geleden en haar overleden man gedenkend, met wien zij te kort door een zoo vermakelijken band was verbonden geweest. Een man, zeide zij, die zijne gestrenge standvastigheid wist te tem-

peren door een inschikkelijke toegevendheid en die haar slechts een enkel vriendelijk verwijt placht te maken, namelijk dat zij hem geen kroost vermocht te schenken. Zij zuchtte af en toe bij die herinneringen, met haar mooie schouders draaiend en haar smachtende oogen omhoog richtend, zoodat het den dokter moeite kostte te midden van al die onnatuur een beleefd gastheer te blijven en haar niet eens hartig de waarheid te zeggen. „Wat een doortrapte bedriegster!" dacht hij, „om van een vermakelijken band te spreken, terwijl toch een ieder weet dat die vermakelijkheid althans voor wijlen den heer Noordhuijs wel iets te wenschen heeft overgelaten, aangezien zij hem keer op keer door haar verdraaide coquetterie weergaasch nijdig heeft gemaakt, zoodat hij dan ook aan eene beroerte, door drift verwekt, ontijdig is bezweken." En hij was verheugd toen hij haar weder aan Blijleven kon afstaan; hij verkoos duizendmaal de bezwarende verhalen van juffrouw Doorzicht, die hij nu al vijf-en-twintig jaar kende en die een braaf, goed mensch was; een hart van goud als zijn vrouw placht te zeggen.

Deze laatste bleef een wakend oog over den gang van den maaltijd houden. Met vreugd had ze bespeurd hoe Mientjes neerslachtigheid spoedig was geweken en het kalfskoptafereel had zij, van uit haar rustig hoekje, met belangstelling gadegeslagen. „Laten de jongelui maar flink lachen," dacht ze, „wie weet hoe gauw ze in de zorgen komen! Ze hebben zeker weer iemand te pakken, die platjes; wacht maar! ik zal er wel achter komen." Zij betreurde het eigenlijk, dat Blijleven naast Mientje zat; voor het eerst maakte de joviale dikkerd een onaangenamen indruk op haar. En het verbaasde de gastvrouw, dat hetzelfde het geval was met mevrouw Noordhuijs; tot nogtoe had zij deze altijd tamelijk wel kunnen lijden en haar overal verdedigd, maar van middag trof het haar dat zij zoo onnatuurlijk was. Altijd een slag om den arm; nooit eens rond en open voor de dingen uitkomen. Thans — mevrouw van Arken hoorde het duidelijk — was ze bezig Blijleven uit te hooren over de huisvrouw van Mourand. Vond hij dat waarlijk zoo'n knappe vrouw als velen meenden? Blijleven zei, dat ze er heel goed uitzag. Sprak

Blijleven haar wel? Blijleven had wel eens iets in haar winkel gekocht, zooals alle Haagsche heeren, voor de aardigheid.

„Wel," zei mevrouw Noordhuijs, „dan is er toch veel kwaadsprekerij in de wereld."

„Waarom?" vroeg Blijleven. Maar mevrouw Noordhuijs gaf geen verdere opheldering; ze had alleen een algemeene opmerking gemaakt, zonder de minste bijbedoeling. Juist reikte Blijleven haar een schotel en hunne vingers raakten elkander; zij zag hem, een seconde lang, in de oogen, met een diepen, peilenden blik; en hij dacht weer aan allerlei verhalen die betreffende haar in omloop waren, zonder dat iemand er het rechte van wist. De gastvrouw, met haar instinct van onbesproken matrone, gevoelde dat er tusschen die twee iets niet in den haak was; zij vond dat beiden naast elkander al heel onvoordeelig uitkwamen. En zij wendde zich tot Veldenaar, die steeds stiller en knieziger werd; nu hij zichzelven niet langer kon wijs maken dat de vroolijke toon aan tafel gedwongen was, tobde hij er over dat hij den slag miste dien toon mede aan te slaan; hij trachtte zich diets te

maken, dat de gevoerde gesprekken alleronbeduidendst waren en hij groot gelijk had er niet aan deel te nemen. „Welke opvoedende en ontwikkelende kracht gaat daarvan uit?" dacht hij. „Wat is er na een uur overgebleven van al dat gezwets? Waarlijk, men kan zijn tijd met nuttiger zaken doorbrengen." Intusschen gevoelde hij zich heel verlaten te midden van het jolige gegons; hij nam groote porties en schonk zich herhaaldelijk in, ten einde althans iets te doen te hebben. Zoozeer was hij er uit, dat hij opschrikte toen mevrouw van Arken, onderwijl een paar hoenders de rondte deden, hem eene mededeeling verstrekte omtrent het kabinet van zeldzaamheden haars man; zij praatte maar wat door, om Veldenaar bezig te houden en hem de moeite van antwoorden te besparen, in één adem sprekend van Dido's marmeren badkuip, waarvan de dokter een brokstuk bezat; van Jacobakannetjes, die hij pas verruild had en van den kop van een Romeinsch keizer wiens naam zij vergeten was, waarover hij onderhandelde. Zij was reeds, in haar pijlsnelle gedachtenvlucht, bij den laatsten aangeland, toen Veldenaar met de

zijne nog bij het reinigingstoestel der Carthaagsche vorstin verwijlde; hij antwoordde dan ook slechts door, op zuurzoeten toon, zijne verachting voor al dergelijke verzamelingen te kennen te geven, welke meer aan de mode dan aan eene wijze weetgierigheid haar aanzijn te danken hadden. „De heeren," meende hij, „leggen bibliotheken aan, waarbij de zucht tot studie wel het minst voorzit. Ik ken iemand, die zijn fraaie bibliotheek nooit raadpleegt, maar de boeken waaruit zij bestaat ieder jaar verschikt, dan eens naar de kleur der banden, dan alphabetisch naar de namen der schrijvers, dan weder chronologisch. Een ander liet ten vorigen jare zijn boeken alle gelijkvormig binden. De binder poogde hem te doen begrijpen dat zulks onmogelijk was, want dat hij, door de groot-octaven met de kleine banden gelijk te maken, bij de eersten eenige regelen druks van boven zou moeten afploegen. „Wat komt dat op eenige regels aan?" meende mijn boekenliefhebber. „Ik heb boeken genoeg en nog geld in den zak, als ik er meer wil hebben. „En de dames," aldus ging Veldenaar voort, „houden kapellenjachten onder

schijn van zucht naar kennis der natuur, die ook zulk een verbazend aantal microscopen aan den man brengt. Deze is de laatste mode en maakt dat Martinet's *Kathechismus der natuur* binnen tien jaren reeds vijf drukken heeft beleefd." De predikant brak eene lans ten behoeve van Martinet's werk, dat hij geschreven noemde met den levendigen geest van een Fontenelle en het vrome hart van een Derham. Blijleven deelde in verband met dit gesprek aan mevrouw Noordhuijs mede, hoe sommige mannen zoo geheel opgingen in Bonnet's *Considérations sur les corps organisés,* dat zij vergaten aan hunne vrouwen een deel van die opmerkzaamheid te schenken. Doch mevrouw Noordhuijs deed alsof ze zijn opmerking niet hoorde; zij wendde zich tot den gastheer om dezen een compliment te maken over de nieuwe meubelen der eetkamer, al kon zij den trant, waarin deze thans vervaardigd werden, niet prijzen. Als vrouw van geest en smaak ging zij over het onderwerp door, in bijzonderheden tredend betreffende de verschillende stijlen waarin achtereenvolgens de meubelen vervaardigd werden.

„Voorheen," zeide zij, „beminde men bevallige

bogen en luchtig slingerwerk; thans zoekt men niets dan het stevige vierkant en het statige antiek. Voorheen versierde men de behangsels en schoorsteenen met bloemen en cupido's, de zinnebeelden van leven en vroolijkheid; thans ziet men daar oude koppen en lijkbussen, als wilde men zich voortdurend te binnen brengen: gedenk te sterven."

En de gastheer overdacht intusschen, hoe jammer het was dat eene zoo ontwikkelde vrouw, die over tal van onderwerpen vrij wat degelijker vermocht te praten dan de meeste dames, zich over het algemeen door behaagzucht zóó liet beheerschen, dat hare goede eigenschappen, als rivieren in den oceaan, daarin spoorloos verdwenen. Uit boosheid verslikte hij zich in een grooten slok Bourgonje en schoot in een hoestbui, die hem belette iets te gebruiken van de eiersla en de amandeltaart, welke zijne vrouw, als lievelingsspijzen haars echtgenoots, opzettelijk tot besluit van het feest deed opdisschen.

IV.

STAATKUNDIGE BESCHOUWINGEN NA DEN MAALTIJD.

De maaltijd was afgeloopen. De dames traden in den tuin, teneinde te genieten van den fraaien Meischen middagstond; de heeren bleven, onder het genot van een pijp en een glas wijn, nog eenigen tijd aan tafel. Dokter van Arken, beseffend dat thans meer dan ooit de staatkunde uit het gesprek behoorde verbannen te worden, hield zooveel mogelijk de jongelieden aan den praat over onverschillige zaken. Eerst over den nieuwen kastelein in het koffiehuis op het Buitenhof, waar

de dokter en Blijleven dagelijks verschenen; Hofland, evenals de andere officieren van het garnizoen, behoorde onder de vaste bezoekers van het *Café Français* op het Plein. Overigens, zoo werd opgemerkt, had het koffiehuisbezoek te lijden onder de oprichting der societeiten na de restauratie van 1747, toen er weder een hofadel was ontstaan, die zich te goed rekende om naast den eersten den besten burgerman in het koffiehuis plaats te nemen; zoo waren de groote societeit in de Houtstraat en vervolgens de kleine, op de Plaats naast de Gevangenpoort, ontstaan. Veldenaar keurde het dagelijksch societeits- of koffiehuisbezoek af; zelf kwam hij er nooit, tenzij hij er een bekende bescheid had gegeven, en hij betwijfelde of de jonge advocaten en doktoren, die er thans avond op avond doorbrachten, het zoo ver zouden brengen als een Hugo de Groot, een Voet, een Bijnckershoek, een Boerhave of een Albinus, die nooit hunne schreden in dergelijke inrichtingen hadden gezet. De predikant hield zich intusschen met Blijleven bezig; hij had aan diens hals een rood lintje ontdekt waaraan, onder het kamizool verscholen, een *nummus*

miraculus bengelde, een koperen wonderpenning, bestempeld met het woord *Imaginatio,* als voorbehoedmiddel tegen hypochondrie. Dit bijgeloof meende dominee Geurig ernstig te moeten bestrijden; hij mocht aan dergelijke penningen niet de minste kracht toekennen en veroordeelde ze als eene heidensche uitvinding. Maar hiertegen kwam Blijleven ten sterkste op; hij geloofde een even goed Christen te wezen als de beste. „Op heilige dagen" verklaarde hij, „slaap ik 's ochtends uit; des namiddags ga ik in de kerk en blader daarna eenigen tijd in vader Cats of het bijbelsche prentenboek. Wat wilt ge meer?" De vaandrig verklaarde, dergelijke stichtelijke lectuur niet eens te bezitten; zijn eenig geestelijk tijdverdrijf op Zon- en feestdagen bestond in de *Koddige opschriften, Jonker van der Moeselen* en een paar andere soortgelijke boekjes. De dokter was nog een man van den ouden stempel, veel meer dan dominee Geurig zelf; des Zondags ging hij geregeld driemaal ter kerk en op biddagen begaf hij zich vroegtijdig naar de morgenpreek, van half negen tot elf uur, waarna hij veiligheidshalve, ten einde zijne plaats niet te verliezen, zonder eenig voedsel

bleef zitten tot een paar uur later de eigenlijke biddagpreek, die vier uur duurde, aanving. En toen Veldenaar schamper opmerkte, dat dergelijke biddagen niets anders waren dan politieke maatregelen om het volk door openbare vernedering te brengen tot zekere gedweeheid, die het bekwamer maakte om zich aan de bevelen zijner overheden met meer gewilligheid te onderwerpen, wendde de gastheer het terstond over een anderen boeg door, met meer goeden wil dan gevatheid, te gewagen van een bezoek, door hem kort geleden in gezelschap van een vreemdeling gebracht aan het museum van den prins, op den noordelijken hoek van het Buitenhof. En hij beschreef, meenende niets gevaarlijks te zeggen, al het belangrijks dat in de verschillende zalen te zien was. Beneden de bibliotheek, onder beheer van De Joncourt, met achtduizend boekdeelen, met tal van fraaie prenten en handschriften, waaronder de getijdeboeken van Catharina van Medicis, van den Connetable van Bourbon, van Isabella van Castilië. Dan de zalen met instrumenten voor meet-, werktuig- en natuurkunde, met modellen voor scheeps- en vestingbouwkunde. Daarboven het kabinet van na-

tuurlijke historie en volkenkunde, aan Vosmaers zorgen toevertrouwd, met het geraamte der giraffe, wegens zijn hoogte van zestien voet naar den zolder verbannen. Ten slotte het oudheidkundig en penningkabinet, onder toezicht van Hemsterhuys. De gastheer genoot nog van al het fraais, dat hij na lange jaren weder eens gezien had, niet bespeurende hoe Veldenaars gelaat bij de opsomming daarvan allengs verdonkerde. Echter bedwong de patriot zich voorloopig, tot dominee Geurig, in kunstkennis voor den ander niet willende onderdoen, met eene wel wat gemaakte vervoering de schatten van het prinselijk kabinet van schilderijen, tusschen het museum en de Gevangenpoort, opsomde: den beroemden stier van Potter; een mooi slagstuk van Wouwerman; het paradijs van Rubens en Breugel; Rembrandts Simeon in den tempel. Nog had hij niet geëindigd toen Veldenaar met een norsch gelaat hem toesnauwde:

„Zou Uw Eerwaarde mij ook weten te zeggen, hoeveel tonnetjes burgerzweet al dat moois wel gekost heeft?"

De predikant wilde antwoorden, toen een wenk van den gastheer hem weerhield, doch Blijleven,

die ongaarne de gelegenheid zag voorbijgaan om schijnbaar ongezocht de poppen aan het dansen te krijgen, voegde den spreker met eene vriendelijke stem en glimlachenden toon toe:

„Maar Veldenaar, na een zoo goeden maaltijd behoorde je met zoo vieze dingen, als de door je genoemde tonnetjes, niet aan te komen."

De aldus toegesprokene, door Blijlevens minzame houding als gewoonlijk nog meer geprikkeld, antwoordde fluks:

„Ik kan mij voorstellen dat gij en anderen," — hier zag hij de overigen aan — „in uwe zonderlinge verbijstering dergelijke zaken liever niet hoort noemen. Maar de verplichting die op ieder waar vaderlander rust om al, wat in zijn vermogen is, toe te brengen tot bevordering van de goede zaak...."

„Mijnheer Veldenaar," viel de predikant in, „hoe kan eene onschuldige mededeeling, als door mij verstrekt werd, u aldus ontstemmen? Wil toch, als ik u bidden mag...."

Op zijne beurt liet Veldenaar hem niet uitspreken; het goedkeurend knikken van Blijleven, die het vuur lustig aanstookte, bracht hem buiten zichzelven.

„Eene onschuldige mededeeling?" riep hij uit. „Is het onschuldig er aan te herinneren, hoe eene reeks geweldenaren zich sedert twee eeuwen vetgemest heeft met het bloed der natie?"

„Mijn hemel!" begon de gastheer, „Veldenaar, bewaar dergelijke taal voor uwe politieke bijeenkomsten en vergaderingen van vrijkorpsen. Maar laat ons heden althans van valsche staatkunde verschoond blijven."

De uitdrukking was min gelukkig en de gevolgen bleven dan ook niet uit; de patriot legde de pijp neder, verhief zich in zijne volle lengte, stak de rechterhand in de plooirijke jabot van zijn lang kamizool en declameerde, zoo vloeiend dat Blijleven hem verdacht een reeds meermalen bereden paard wederom van stal te halen:

„Valsche staatkunde, zegt ge? Valsche staatkunde is een bron van verwoestende nadeelen; lage zielen beoefenen ze; ze wenden, ja! hetzelfde doel voor, waarop een ware staatsman uit is, doch een rechtgeaard patriot ontdekt bij tijds den valschen schijn en rukt het momaangezicht af, vergruist het met de voeten en wendt zich met walging terzijde."

Hij zag in het rond, alsof hij de bijvalsbetuigingen verwachtte, wellicht vroeger met deze tirade ingeoogst. Doch zij bleven uit en de dokter bedacht alreeds een nieuw onderwerp van gesprek om tot afleiding te dienen, toen de vaandrig met een kalme stem, zonderling afstekend bij de snorkende woorden van zoo even, zeide:

„Ik laat mij met die geschillen niet in. Ik heb een en andermaal, voor het oog van een almachtig Opperwezen, trouw en gehoorzaamheid gezworen aan de heeren Staten der Vereenigde Nederlanden en oordeel verplicht te wezen dien eed in alle opzichten na te komen, zullende ik mij beijveren daarvan bij voorkomende gelegenheden de preuves af te leggen. Doch tevens meen ik dat mijn vaderland aan het stadhouderschap verschuldigd is deszelfs vrijheid, onafhankelijkheid en uitredding uit de nijpendste gevaren. En zooals ik, denken alle brave officieren."

„Juist opgemerkt; zeer juist opgemerkt," mompelde Blijleven, den woordenstrijd ongaarne ziende verflauwen. En Veldenaar, wiens element een woordenstrijd was, antwoordde vaardig:

„Fraaie verplichtingen, inderdaad! Wilt ge dat

ik ze u opnoeme? Afkeer van de heerschappij in Willem I; zachtheid en nederigheid in Maurits; diep ontzag voor den souverein in Willem II; dankbaarheid voor genoten diensten in Willem III."

Maar de heftig orangistische dominee Geurig, die zich tot nogtoe ter wille van den gastheer bedwongen had, viel mede in, nu hij bespeurde dat zijne onthouding toch niet baatte:

„Toegegeven, mijnheer Veldenaar, dat dit alles juist ware, wat zoude het bewijzen tegen den vorigen en den tegenwoordigen erfstadhouder, over wiens bestuur en aanhoudende werkzaamheid voor 's lands belangen de Staten van al de provinciën bij zoo veelvoudige, plechtige en vrijwillig genomen resolutiën, hunne bijzondere tevredenheid hebben aan den dag gelegd?"

„Opgehitste hoop . . . verdwaasd gepeupel," siste Blijleven er tusschen, voornemens den patriot nu eens recht razend en dol te maken. Deze laatste antwoordde: „Willem IV heeft te kort geleefd om veel te bederven. Doch evenwel, wie kan zonder ontroering lezen dat de Oostindische Compagnie in wintermaand van 1748 den prins, door

aanstelling tot haar opperdirecteur-gouverneur, zooveel macht in handen gaf als noodig was om, indien hij wilde, de geheele maatschappij in den grond te helpen? En wie ijst niet als men zich herinnert, hoe men in 1766 de dwaasheid heeft gehad, onzen geliefden Willem V te smeeken dat hij de goedheid zou hebben datzelfde diploma te aanvaarden, alsof de Compagnie gedurende die jaren niet genoeg was achteruitgegaan, zoodat zij thans als half insolvent moet beschouwd worden?''

„Daarvan weet ik niet mede te praten,'' zeide Hofland, „maar wel is het mij bekend dat op militair gebied alles aan den stadhouder geweten wordt, waarvan hij geen schuld kan dragen.''

„En door wiens schuld,'' vroeg Veldenaar, „is de vloot verloopen? Hoe is het met het repareeren der schepen, na den slag van Doggersbank, op Texel gegaan? Al het roepen der officieren was om groote schepen; met kleine kon men niets uitrichten. En wat geschiedde? Men ving aan met het repareeren der kleine en tastte de groote het laatst aan.''

„Daarvoor was eene geldige reden,'' meende

de vaandrig. „Men kon met de groote niet beginnen, omdat men eerst behoorde te onderzoeken of zij het repareeren wel waard waren."

„Uitstekend! Zoo is het!" sjilpte Blijleven.

„Dat is goed om onkundigen te paaien, maar niet om verstandigen te overtuigen," antwoordde Veldenaar. „Wel, mijn beste man! meent ge dan waarlijk dat de prins tegen de Engelschen had willen gaan vechten, en dat zoo tegen zijn eigen bloed? Wel foei! dat zou immers een verschrikkelijke zonde zijn. Hij hitst liever, in overeenstemming met zijn bloedraad, den burgeroorlog in Utrecht aan en..."

„Wat?" viel de predikant hem in de rede. „Ge hebt het oog op het gevecht aan de Vreeswijksche vaart? Hoe nu? De souvereinen van den lande van Utrecht vinden goed, evenals die van Holland, eenige troepen op het land te kantonneeren tot dekking hunner goede ingezetenen, en de Utrechtsche majesteiten besluiten die troepen op statenterritoir te gaan beoorlogen en den binnenlandschen krijg aan te vangen! Maar het rechtvaardig Opperwezen zal weten te onderscheiden wie de ware liefhebbers van het vaderland zijn."

„Veldenaar,” aldus mengde zich de gastheer in het gesprek, nog hopend het stijgende rumoer tot bedaren te brengen, „ik geloof dat gij, te goeder trouw, dwaalt. De kabaal tegen den prins, hoe driest ook optredend, is feitelijk zwak. Het volk weet al te goed, hoe het onder eene stadhouderlooze regeering steeds is onderdrukt geweest door de regenten, en daarom houdt het volk van Oranje. Om het vrees aan te jagen, heeft men vrijkorpsen opgericht, bestaande deels uit verloopen lieden, die niets te verliezen maar alles te winnen hebben bij eene revolutie; deels uit ontevredenen, wier eerzucht niet bevredigd wordt; deels uit dwepers, door ijdele declamatiën verleid. Onder de laatsten reken ik u, en . . .”

Doch Veldenaar liet hem niet eindigen; op een gemaakt kalmen toon, de tanden op elkander klemmend, zeide hij:

„Ik dank u, mijnheer, voor uw gunstig oordeel over mijn nederigen persoon. Gij hebt althans eene betere meening omtrent mij dan de man, die mij voor eenige dagen dit kunstproduct deed geworden.” Hij haalde een prentje te voorschijn, waarop was voorgesteld een caricatuurachtig wezen,

met het onderschrift: „Afbeelding van een Kees, weegluis, avijoen- (waarschijnlijk was bedoeld amfioen) vreter, amockspoeger of hedendaagschen patriot." Het voorwerp deed de rondte; men erkende dat het niet mooi was, doch bracht als verontschuldiging aan, dat van patriotsche zijde eveneens gehandeld werd. Alleen Blijleven mompelde, het prentje aan Veldenaar overreikend: „Schandelijke drijfveeren! Laaghartige zielen!" terwijl hij, om zijne verontwaardiging te onderstrepen, twee geweldige halen uit zijn pijp deed. Veldenaar, door de hernieuwde aanschouwing van de weinig vleiende voorstelling zijns persoons in toorn ontstoken, verhief zich opnieuw van zijn zetel en, den steel zijner pijp beurt om beurt op ieder der aanwezigen richtend, als wilde hij ze daarmede doorpriemen, hief hij aan, wederom in declameertoon: „Het beste gedeelte der natie, de overheersching moede, is sedert lang werkzaam geweest om de vrijheid, waarvan wij niet dan eene schaduw hebben mogen genieten, in iets wezenlijks te veranderen, hoezeer dan ook een dwingeland, gesterkt door een hoop ellendelingen..."

Doch hier sprong de vaandrig op zijne beurt

rechtop en, den juist op hem gerichten pijpesteel met de hand in stukken slaande, riep hij uit: „Mijnheer, ik reken het mij eene eer tot de ellendelingen te behooren welke den dwingeland, naar uw zeggen, gelieven te sterken. En daarom verwacht ik dan ook, dat gij die beleediging zult willen terugnemen of anders het geschil beslissen op de punt van den degen"

Veldenaar schreeuwde terug: „Ik heb nooit gevreesd mijne gevoelens met daden te bekrachtigen, zooals de tegenpartij, die zich steeds achter den prins verschuilt en te lafhartig is..."

„Te lafhartig?" riep dominee Geurig, wiens heftige aard, door 's mans wellevendheid gewoonlijk bedekt, thans onverholen zich uitte. „Gelieve dit althans niet van mij te willen zeggen. Keer op keer ben ik in gevaar door het gepeupel aangerand te worden en geen predikdienst gaat voorbij, of in het armzakje wordt het een of ander paskwil of bedreigend briefje tegen mij gevonden."

„Gij?" vroeg de patriot spottend. „Schrijf gij, liever dan u met staatkundige vraagstukken in te laten, boekjes over de zaligheid van Sokrates." De predikant werd ongaarne er aan herinnerd

dat hij zich indertijd, op niet geheel gelukkige wijze, had gemengd in den pennestrijd tusschen Hofstede, Roseman en andere godgeleerden, over de vraag of een voortreffelijk heiden als Sokrates na zijn dood de zaligheid al dan niet zou deelachtig geworden zijn; hij was uit het veld geslagen en zweeg voorloopig. Hofland had zich, na zijne uitdaging, uit den woordenstrijd teruggetrokken en liep met groote stappen het vertrek op en neer, in gezelschap van Blijleven, die ontzettend genoot; hij had zich niet durven voorstellen dat de zaken zoo'n vaart zouden nemen en voegde den vaandrig met koddige deftigheid toe: „Ende dit alles vindt ge voorspeld in de gewichtige voorzeggingen van dr. Ludeman, in diens *Astrologische spiegel der wereld in twaalf brieven en sleutels.*" Maar de officier luisterde niet; hij peinsde over het aanstaande tweegevecht en maakte, al loopende, met de hand eenige schermbewegingen in de lucht, in zijne verbeelding den patriot door eene reeks gelukkige stooten en parades al spoedig buiten gevecht stellend. „Links weer! Strek! Schijnstoot rechts, links; stoot rechts! Tweemaal overheen; uitval!" aldus mompelde hij, af en toe

op den grond stampend, alles tot buitensporig vermaak van Blijleven, die het menschelijk bestaan beschouwde als een groot tooneel, waarbij hij zelf als toeschouwer optrad en welks spelers hem al dan niet amuseerden. En de thans optredenden amuseerden hem voortreffelijk; van den in de lucht schermenden vaandrig keek hij weder naar den patriot, die, de armen over elkander gekruist, zichzelven op dat oogenblik voorzeker niet minder dan een Gracchus wanend, den predikant tegemoet voegde: „Ik twijfel niet of de wraak zal niet uitblijven en wensch u nog eens met een strop om uw hals tot een sieraad van uwe bende te zien hangen;" waarop dominee Geurig, door deze min heusche woorden wederom in strijdlust ontbrand, hevig verbolgen antwoordde, terwijl de gastheer, in het bewustzijn van zijn onvermogen, wanhopig ter zijde getreden was; „Gij zijt een Architofel; een heidensche Assyriër: gij kust den schepter van Jan van Leiden; gij graaft de kist van Slatius van het galgeveld; gij zet den kop van Barneveld op een trotsch dessert; gij doet het Christenbloed stroomen ter eere van den Belial!"

„Ga mij te lijf!" krijschte Veldenaar met heesche stem. „Spuwt uwen zwadder gerustelijk in het gelaat eens waarachtigen liefhebbers van het vaderland. Schurfte schapen schreeuwen het hardst." Zoo ging het eenigen tijd voort, in steeds verwarder getwist; Blijleven hoorde nog slechts brokstukken van zinnen, als geweersalvo's uit het slaggewoel, weldra slechts enkele woorden, de kanonschoten van den strijd. Pijpesteelen en pijpekoppen vielen in stukken op den grond; flesschen en glazen op de tafel, door de twistenden beurt om beurt tot steunpunt gebruikt, rolden rammelend dooreen. Het was een ontzettend geraas van slechts drie verhitte menschen; men sprak niet meer om zijne denkbeelden uiteen te zetten of des tegenstanders bewijsgronden te weerleggen, maar alleen omdat de anderen óók spraken en men vreesde, door te zwijgen, den schijn aan te nemen van toe te geven of verslagen te zijn. Soms scheen het, als wilden de predikant en Veldenaar elkander te lijf; een enkel maal deed zelfs de dokter, overigens voortdurend de kalmste der drie, eene schrede in de richting van den patriot. Hofland zag vragend tot Blijleven op,

hem raadplegend of het niet wenschelijk zou wezen in dien nutteloozen en weerzinwekkenden woordenstrijd tusschenbeide te treden, maar Blijleven knikte ontkennend, het schouwspel nog langer wenschend te genieten en, met zijn vriendelijk glimlachend gelaat, de strijdenden in steeds feller gloed zettend.

V.

WAT ER VERDER NA DEN MAALTIJD GEBEURDE.

In den tuin hadden de dames zich gedurende dien tijd op vredelievender wijze bezig gehouden. De beide meisjes hadden zich al dadelijk, met den arm om elkaars middel, in een rustig hoekje teruggetrokken en hare indrukken en geheimen ontboezemd. Eerst over de heeren naast wie zij gezeten hadden: dominee Geurig vonden zij te veel *petit-maître;* zij wisten nooit goed hoe zij het met hem hadden; de geestelijke ging te veel op in den man van de wereld, en de man van

de wereld kwam niet tot zijn recht door den geestelijken staat die hem overal vergezelde. Bovendien, dominee Geurig was weduwnaar en alleen even oud als zij te zamen; hij viel dus buiten bespreking. Blijleven was lang niet meer zoo aardig als vroeger; hij had zich schier uitsluitend bezig gehouden met mevrouw Noordhuijs, die toch waarlijk een weinigje *te* coquet was. Zou Leentje, vroeg Mientje, ooit hare schouders durven vertoonen gelijk mevrouw Noordhuijs deed? Leentje liet zich over de zaak niet uit; zij verkeerde meer in de wereld dan het huiselijker Mientje en had op de Haagsche saletten heel wat ontbloote schouders gezien; zij wilde zich dan ook omtrent het al dan niet tentoonstellen der hare geenszins onherroepelijk verbinden. Maar zij wist daarentegen van Blijleven heel wat te vertellen, dat ze hier en daar in de uitgaande wereld had opgevangen, als de getrouwde dames fluisterend, achter den waaier, over hem spraken; banale avontuurtjes, van mond tot mond gegaan en allengs met een dichterlijk of heroïsch waas overtogen. Mientje luisterde gretig, met kleine opflikkeringen in haar vroolijke oogen; zij vond

Blijleven een heel slecht mensch; toch oefende hij, door den romantischen nevel gezien, eene eigenaardige bekoring uit. Leentje ging verder; zij erkende, héél in het geheim, den jongen man, die zoo alles kon doen wat hij wilde, eigenlijk te benijden; het was gelukkig, zeide ze, dat ze zelve geen jongen was, want dan zou ze, geloofde zij, ook erg ondeugend zijn, evenals mijnheer Blijleven. Maar den vaandrig Hofland koos zij toch op den duur; daar kon men zoo gezellig mede praten en men behoefde niet bang te wezen, wanneer men er eens iets uitflapte, dat hij, als de ander zeker en stellig deed, er den volgenden dag zijne vrienden in het koffiehuis op zou onthalen. Leentje was onuitputtelijk in des vaandrigs lof, bespeurd hebbend dat hij en Mientje elkander een goed hart toedroegen en den jongen man prijzend met de onbevangenheid van een meisje, wier hart reeds verpand was — Mientje wist er in 't geheim alles van, een geheim welks kennis zij trouwens met alle verwanten en bekenden der familie Dekker deelde — aan een Amsterdammer van goeden huize, doch helaas! van Luthersch kerkgeloof. Aan

zoo iemand, had Leentjes vader, een vurig lid der publieke kerk, verklaard, zou hij zijne dochter nimmer willen schenken. Leentjes moeder was op hare zijde en had er denzelfden morgen nog op gewezen, hoe Calvinisten en Lutheranen toch beiden Protèstanten waren en elkander broeders noemden. Vader echter had, als naar gewoonte, boos geantwoord: „Nu ja! dat broederschap zit er, God beter 't! dik op, en zij choqueeren bij alle gelegenheden zoo weergaasch op elkander, dat het der pijne waard is om te hooren." Leentje was diep bedroefd en haar kwijnende oogjes van porceleinen herderinnetje namen eene innig verslagen uitdrukking aan. Mientje voelde geheel met hare vriendin mede, doch vond plotseling eene oplossing: zou de Luthersche galant, indien hij het ouderlijk geloof niet geheel wilde verzaken, wellicht bereid kunnen gevonden worden zich, zooals men dit noemde, te laten *moffelen* tot lid der publieke kerk? Daarvan had Mientje haar vader een geval hooren verhalen; het ging, bij iemand van geld en fatsoen, heel gemakkelijk. De predikant, die den andersdenkende aannam, lichtte er de hand mede; hij

ondervroeg uitsluitend omtrent datgene, waarin beide gezindten overeenstemden en vermeed een onderzoek naar de punten, welke de ander niet kon toestemmen; mocht een Amsterdamsch predikant niet bereid gevonden worden, dan kon men altijd terecht bij een dorpsdominee of bij de Fransche of Engelsche kerk. De man was dan voor het uiterlijk Calvinist, terwijl hij in 's harten grond het geloof der vaderen bleef toegedaan. Iets dergelijks gebeurde keer op keer, vooral bij Menisten van middelen en geboorte, die op het kussen wenschten te komen.

Zoover waren zij gevorderd, toen mevrouw van Arken zich bij haar voegde. Zij moest het hare hebben van de proestpartij aan tafel, waarbij, ze had het best gemerkt, juffrouw Doorzicht betrokken was geweest. Mientje vond het heel akelig dat hare moeder zoo goed uit de oogen keek, maar zij maakte toch geen moordkuil van haar hart en verhaalde van de noodlottige gelijkenis met den kalfskop. Mevrouw van Arken schudde afkeurend het hoofd: „'t Is zonde; alle eerbied voor oudere menschen is er bij het tegenwoordige jonge geslacht uit. Dat komt van die

ongelukkige philosophie en al die nieuwerwetsche begrippen. Gij, stoute kleuters, hebt de juffer zoo van streek gemaakt, dat ze er puur stil van geworden is." De meisjes werden, hoe ongaarne ook, meegetroond naar juffrouw Doorzicht, terwijl haar wel ernstig werd opgedragen, met het goede mensch een wellevend praatje te maken en den onaangenamen indruk van straks bij haar uit te wisschen. Zij volgden schoorvoetend, achter mevrouw's rug guitige blikken wisselend, nog vol jolige pret als ze aan den kalfskop dachten. En zoo kwamen ze in het priëeltje, waar mevrouw Noordhuijs en juffrouw Doorzicht gezeten waren. Beiden hadden den vinger op den mond en wezen met de oogen naar de op den tuin uitkomende ramen der eetkamer, waaruit de stemmen der heeren steeds luider en heftiger haar tegenklonken. „Dat is niets," meende de gastvrouw, al gevoelde zij zich zelve eenigszins onthutst; „zij drinken zeker nog een glaasje Bourgonje na en daar zit veel spraakwater in." Mevrouw Noordhuijs wenkte Leentje en Mientje bij zich; zij oefende steeds een soort patronaat over jonge meisjes uit; gaf haar, ongevraagd,

goeden raad en trachtte, onder het aannemen van een moederlijk wezen, achter haar geheimpjes te komen. De jonge meisjes lieten echter in den regel niet veel los; de nu eens te vrije, dan weer ongewettigd preutsche manieren der bevallige weduwe trokken haar over het algemeen weinig aan en zij waren tegenover den vaandrig Hofland veel mededeelzamer dan tegenover deze hare geslachtsgenoote. Zoo ook thans; het plagen met den officier beantwoordde Mientje slechts door een stijf: „O, mevrouw! wij denken niet aan elkander," terwijl het brutaler Leentje, na herhaalde desbetreffende toespelingen, met een stalen voorhoofd verklaarde, geen enkelen Amsterdammer, laat staan een Amsterdamschen Lutheraan, te kennen.

Steeds rumoeriger weerklonk het gesprek der heeren in de tuinkamer; mevrouw van Arken begon nu en dan het hoofd er heen te wenden. Zij werd in beslag genomen door haar jufferlijke vriendin, die niet ongaarne de meisjes uit hare nabijheid verwijderd zag; juffrouw Doorzicht gevoelde den jaloerschen tegenzin, dien bekoorlijk ontluikende jeugd aan gedwongen ongepaarde

volrijpheid pleegt in te boezemen en vooral na de blikken, aan tafel door de jongelui op haar geworpen, achtte zij het veiliger zich niet te veel in dezer gezelschap te wagen. Zoo ging het haar overal; de telgen der vriendinnen harer jeugd dweepten met juffrouw Doorzicht zoolang ze nog kinderen waren en af en toe door een geschenk van hare hand verblijd werden, doch nauwelijks tot jongedochters en jongelingen opgewassen, keerden zij juffrouw Doorzicht den rug toe. Daarom zocht zij nog meer dan vroeger troost in lange betoogen en logische redeneeringen; thans had zij mevrouw van Arken aan het lijntje, die schertsend had gezegd, hoe haar man gewoon was als zijne meening te uiten, dat vrouwen veel praten, veel dwalen en veel veranderen. Juffrouw Doorzicht kon dit allerminst toegeven en ving aan de luchtig te berde gebrachte opmerking op haar gewone zwaarwichtige wijs te behandelen: „Wel melieve! ik geloof dat uw echtgenoot zich hierin ten eenenmale vergist en dat zulks alleenlijk te verklaren is door de grovere geestelijke bewerktuiging van het geslacht, waartoe hij zelf behoort. De fijnere aandoenlijkheid der vrouwelijke zenuwen,

de teederheid van haar hersengestel, brengen een lichtheid van verbeeldingskracht voort, die den mannen niet alleen onbekend is, maar ook hun geloof steeds zal te boven gaan. Indien zij nog nauwelijks durven denken, kan de vrouw reeds beweren en spreken; wanneer zij beginnen een kwijnend schemerlicht te zien, wandelt de vrouw reeds in het volle daglicht en kent geen twijfeling meer. Vandaar ook..."

„Architofel... kop van Barneveld... zwadder... schurfte schapen..." klonk het thans, volkomen verstaanbaar, uit de tuinkamer boven de gesprekken der dames. Mevrouw van Arken verbleekte; zij had, al zou zij het nooit erkend hebben, erg tegen de partij opgezien, doch nu deze zoover zonder ongelukken gevorderd was, had zij gehoopt dat het ten einde toe voorspoedig zou afloopen. En nu was alles weer mis! Wat hadden de heeren ook zoolang na te tafelen? Dan werd er maar doorgedronken, liefst de zware wijnen waarvan de dames niet gediend waren, en het spel was aan den gang. Zij wenkte, met een kort gebaar, dat juffrouw Doorzicht zwijgen moest; doch juffrouw Doorzicht, eens ontketend, was

niet zoo gemakkelijk tot rust te brengen. Zij ratelde dan ook lustig door; het kon haar toch niet schelen of iemand luisterde. De beide meisjes zetten angstige gezichten, maar niet heel erg; hooggestemde staatkundige woordenwisselingen, ook tusschen leden van hetzelfde gezin, waren zoozeer aan de orde van den dag, dat men er zich niet bijster meer over ontzette. Mevrouw Noordhuijs had een volmaakt onveranderde gelaatsuitdrukking behouden; zoolang het haar persoonlijk niet trof, trok ze zich de wereldsche zaken al bijzonder weinig aan. Dit zou ook wel weer terecht komen, dacht zij.

Daar vernam men, onder een vuurwerk van geweldige uitdrukkingen, het breken eener flesch. „O God! daar zijn ze al aan het vechten," gilde de gastvrouw, overtuigd dat de heeren elkander het glaswerk naar het hoofd wierpen. Zoo erg was het niet; alleen had Veldenaar met een declamatorischen zwaai van de hand eene ledige flesch omgekwakt. Doch mevrouw van Arken achtte het tijd tusschenbeide te komen; met een zenuwachtigen handzwaai bracht zij eindelijk juffrouw Doorzicht tot zwijgen, die, haar eigen

gerammel niet meer vernemend, met verbazing het rumoer uit de tuinkamer in haar oor opving. Toen, zonder een woord te zeggen, schreed de gastvrouw voorwaarts, uit het prieel den tuin door naar de tuinkamer, op eenigen afstand door de anderen gevolgd. Aan de half openstaande glazen deur gekomen, luisterde zij nog een oogenblik naar het verward misbaar, door drie gelijktijdig schreeuwenden teweeg gebracht, en trad toen met een ruk aan den knop naar binnen. De vier anderen kwamen achter haar aan.

Het eerst ontwaarden de dames, vlak bij de deur, Hofland en Blijleven. „Opstaan; rechts pareeren; terug in de gevechtstelling," hoorden zij eerstgenoemde mompelen, nog steeds vervuld door de gedachte aan zijn aanstaand tweegevecht. Blijleven, de binnentredenden bespeurend, toonde een zeer verstoord gelaat, den indruk wenschende te maken als keurde hij het razende krakeel ten hoogste af. Op den achtergrond de drie disputeerenden, met kleuren als boeien en opgeheven vuisten door elkander kakelend, neus tegen neus uit louter kwaadaardigheid. Dokter van Arken zweeg het eerst en haalde met een wanhopig

gebaar de schouders op, om te kennen te geven dat het zijne schuld niet was. Toen dominee Geurig, op eens al zijn welgemanierdheid terugvindend in tegenwoordigheid der dames en het land hebbend dat hij zich pas tot zoo groote heftigheid had laten vervoeren. Veldenaar, met den rug naar de deur, merkte de aanwezigheid der dames het laatst op; een oogenblik was hij zelfs ten hoogste in zijn schik, meenend, bij het plotseling zwijgen der beide anderen, hen door zijn donderend requisitoir onschadelijk gemaakt te hebben. Maar, de richting hunner blikken volgend, bespeurde hij wat tot dat zwijgen aanleiding had gegeven; als handig advocaat volgde hij hun voorbeeld niet, doch bracht zijn tirade ten einde, met onmerkbare overgangen vorm en inhoud verzachtend. „Zoodat ik," luidde het op steeds bezadigder toon, „op voldoende wijze meen aangetoond te hebben, dat 's prinsen daden niets anders dan nadeel voor de vrijheid uitwerken, en voorspellen durf dat het stadhouderschap van geen duur zal zijn, dewijl de jongste nakomelingschap zelfs met geweld zich van de banden zal willen ontslaan, welke het zich om den vrijen

hals heeft gelegd. Doch" aldus eindigde hij „als rechtschapen lieden, en, zij het dan ook op onderscheidene wijze, ware lief hebbers van het vaderland, behooren wij eerbied te koesteren voor de zuiverheid van elkanders gevoelens." Meteen drukte hij op recht hartelijke wijze de hand zijner beide tegenstanders, die, niet zoo spoedig tot hun normalen toestand teruggekeerd, dien druk slechts flauwtjes beantwoordden. De gastvrouw, met gevatheid den stand van zaken overziende en het veiligst achtend Veldenaar's voorbeeld te volgen, bedekte evenals hij het pas afgespeelde tooneel met den sluier der vergetelheid; zij vroeg alleen of de heeren, bij het fraaie zomersche weder, er niet de voorkeur aan zouden geven het rookerige vertrek voor de frissche buitenlucht te verwisselen. En allen volgden, de dokter en de dominee met benepen gezichten, wel begrijpend dat het onverwacht verschijnen van al de dames tegelijk in hun onhebbelijk schreeuwen zijn oorzaak had gevonden. Veldenaar stapte fier achteraan, tevreden weder eens voor de groote zaak der vrijheid gevochten te hebben, voldaan over zijn handige houding bij het optreden der dames.

Daar buiten vormden zich nieuwe groepjes. De predikant werd in beslag genomen door juffrouw Doorzicht, die hem in een gesprek wikkelde over de onderscheidene catechiseermeesters welke achtereenvolgens hare geestelijke behoeften hadden bevredigd. Doch, tot hare verbazing en teleurstelling, had dominee Geurig met deze soort van lieden weinig op; het waren, zeide hij, schier zonder uitzondering kwanten die tot hun dertigste of veertigste jaar op snijderstafel of driestal gezeten hadden, tot het hen verveelde en zij voor de leus een examen aflegden dat tot het bijzonder godsdienstonderwijs recht gaf. Dan kochten zij een predikantshoed, een groote pruik, een halfsleten zwarten rok en kwamen aldus te voorschijn, allerlei zaken behandelend welke zij beter deden aan de wetenschappelijk gevormde en wettelijk aangestelde verkondigers van den godsdienst over te laten. Blijleven voegde zich hier bij hen en ving aan de bedaagde vrijster te plagen met haar voorliefde voor catechiseermeesters. „Pas op hoor! er gaat nog eens zoo een bohamaker met je strijken." Juffrouw Doorzicht, zeer in haar schik geplaagd te worden met een mogelijk huwelijk,

zij het dan ook met een als zoo onaanzienlijk geschilderden persoon, deed meisjesachtige, schichtige gilletjes hooren: „Trouwen! o neen! mijnheer Blijleven; o mij! o mij! hoe kom je er toe? en dat zoo in gezelschap.” Blijleven ging lustig voort, er vermaak in scheppend, om de tegenstelling, aan de oude juffer even druk het hof te maken als straks aan de jonge weduwe. Waarom, vroeg hij, mocht hij haar niet over trouwen praten in gezelschap? Was dat om hem te verlokken het straks in een hoekje te doen? Hij had nooit gedacht dat juffrouw Doorzicht er zoo van hield, in St. Anna's prulmandje te rommelen. Toen begon hij over haar mouwtjes, die volgens hem veel te lang waren; een knappe vrouw moest een ander ook eens laten genieten, in eer en deugd. Juffrouw Doorzicht gaf toe dat haar mouwen, naar de mode, korter behoorden te zijn, maar zij was er altijd op uit elken zweem van coquetterie te vermijden; een alleenwonende vrouw raakte zoo licht in opspraak. Blijleven gaf haar volkomen gelijk; hij voegde er bij hoe hij zelf, voor het eerst in de wereld verschijnend, korte mouwen gedragen doch spoedig afgeschaft had, daar de Haagsche dames zoo

vrijpostig konden wezen tegenover een alleenwonend heer. En thans droeg hij ze zoo lang mogelijk — „kijk maar" liet hij er op volgen, zijn lubben over de hand trekkend, zoodat alleen de punten zijner welverzorgde nagels te voorschijn kwamen. Juffrouw Doorzicht vond hem ontzettend aardig; in geen twintig jaar had een heer zich zóó met haar bemoeid; haar neus krulde en zij schoof van louter pleizier, als werd ze gekitteld, op haar stoel heen en weer. De dominee luisterde toe met een lankmoedig glimlachje, de dwaasheden zijner medestervelingen niet willende veroordeelen, mits hij er zelf niet aan behoefde deel te nemen.

Mientje en Leentje voelden zich een weinigje verlaten; de hartsgeheimen waren uitgeput en niemand bemoeide zich met haar. Hofland was steeds vervuld met de theorie der schermkunst; hij kon een figuur, die twee andere verbond, niet uit zijne herinnering opdiepen en peinsde er zich stomp over. Aan Blijleven had hij, onder het naar buiten gaan, gevraagd zijn getuige te willen wezen, waarop de ander voorloopig slechts met een onverstaanbaar gebrom had geantwoord, van

oordeel dat men zich tot eene onaangename taak niet te spoedig moest verbinden. De jonge meisjes, aan zich zelven overgelaten, hadden Veldenaar een weinig in het ootje genomen, maar daar was geen eer mede te behalen; de man was even droog en saai als altijd. Zoo zaten zij op een bankje, uitgepraat, Leentje vooral, die in gezelschap noodig had van tijd tot tijd door een hofmakerijtje opgefleurd te worden en anders al spoedig lang zoo aardig niet meer was. Allengs echter werd hare aandacht getrokken door de houding van mevrouw Noordhuijs, in schijn druk sprekend met den gastheer en Veldenaar, in werkelijkheid zich onledig houdend met Blijleven weder tot zich te troonen. Het was aardig te zien hoe al wat ze deed of liet op dat ééne doel gericht was. Nu eens barstte ze, bij eene opmerking van een der heeren, al was het gansch niet noodig, in eenen luiden lach uit; dan weder veinsde zij een tot haar gericht vertoog nauwlettend aan te hooren, doch poseerde onderwijl op vermakelijke wijs, het hoofdje driekwart op zijde en de smachtende oogen met onbestemde uitdrukking in een nevelachtig ver-

schiet starend. En het belangwekkendst van alles was, dat hare pogingen doel troffen; Blijleven, hoezeer met den rug naar haar toegekeerd, werd langzamerhand met onweerstaanbare kracht in hare sfeer getrokken; hij ving aan onrustig heen en weer te draaien en het hoofd keer op keer in de richting der weduwe te wenden. Zijn gesprek met juffrouw Doorzicht verflauwde allengs en deze vond hem op verre na zoo onderhoudend niet meer als voor een poosje. De meisjes stootten elkander telkens aan, begeerig te weten hoe dat af zou loopen.

Voorloopig bleef hare nieuwsgierigheid onbevredigd. De dominee, gebruik makend van een oogenblik waarop de gastvrouw, in gezelschap van Hofland, juffrouw Doorzicht aansprak, nam Blijleven bij den arm en, een stil hoekje van den tuin opzoekend, vroeg hij hem zijne hulp te willen verleenen om het beraamde tweegevecht tusschen den patriot en den vaandrig te voorkomen. Een duel toch, zoo betoogde hij, moest door ieder weldenkende met de voorschriften van den godsdienst ten eenenmale in strijd worden geacht; „die het zwaard voeren, zullen door het

zwaard vergaan," luidde het in de Schrift en hij voor zich zou alles doen, wat in zijn vermogen was, om deze helaas! al te ingewortelde zedeziekte te genezen. Blijleven gaf den predikant in alle opzichten gelijk; het tweegevecht op zichzelf zou hij wel aardig gevonden hebben, als zeldzaam voorkomend tooneel in den schouwburg des levens, maar nu hij wellicht daarbij als getuige zou moeten optreden, hetgeen hem niet onmogelijk te eeniger tijd voor den strafrechter kon brengen, dacht hij er geheel anders over; een duel, zeide hij, was altijd eene dwaasheid en kon eene misdaad worden, zoodat hij al zijne krachten zou aanwenden om het afgesprokene te beletten. Gezamenlijk klampten zij daarop den gastheer en Veldenaar aan, die mevrouw Noordhuis verlaten hadden en hetzelfde onderwerp, als de beide anderen, behandelden. De dokter zag er geweldig tegen op dat er een duel zou plaats hebben, waartoe de aanleiding in zijn huis en aan zijn disch was ontstaan, en trachtte, met klem van woorden, Veldenaar te nopen den vaandrig zijne verontschuldigingen aan te bieden. Doch de patriot was hiertoe niet te bewegen; de zwarte

aterlingen, zeide hij, die er op uit waren de vrijheid van het land te bespringen en hetzelve met slaafsche ketenen te beladen, behoorden eene welverdiende straf niet te ontgaan. Ook de godsdienstige en zedekundige vertoogen van den predikant bleven vruchteloos, tot Blijleven zich in het gesprek mengde en uit goede bron — die goede bron was zijn duim — een ijzingwekkend tafereel ophing van des vaandrigs bedrevenheid op den degen, welk wapen hij, als beleedigde partij, niet zou nalaten te kiezen. Twee duels met officieren: bij het eerste had hij zijn tegenstander, een beroemd schermer, na een strijd van meer dan een uur door een stoot in het hart voor goed den aftocht doen blazen; bij het tweede hem in een omzien ontwapend en hem grootmoedig vergiffenis geschonken. Dan met een burger, waarbij hij reeds met den eersten gang den ongelukkige een steek in de zijde had toegebracht, die hem zes weken lang, tusschen leven en dood zwevend, aan zijn bed had gekluisterd. Vervolgens... maar hier wenkten hem de gastheer en de dominee toe, opdat hij niet, door overdrijving, het beoogde doel zou voorbijstreven.

Dat doel was dan ook door de opgenoemde gevallen volkomen bereikt; Veldenaar had weinig lust meer in een gevecht met den schijnbaar zoo goedaardig uitzienden ijzervreter en was bereid elken weg in te slaan, hem tot vermijding daarvan aangewezen. Zoo begon men gezamenlijk den vorm vast te stellen, waarin, zonder den patriot al te veel te deemoedigen, deze in staat zou kunnen gesteld worden den vaandrig te bevredigen. De uitdrukking „ellendelingen," door eerstgenoemde gebezigd, zou verklaard worden in dien zin, dat daarmede niet anders dan politieke tegenstanders bedoeld was, ten opzichte van wie men in dagen van spanning wel eens hartiger bewoordingen bezigde, dan bepaald noodig was. Het daarop gevolgde „lafhartig" kon hij, zonder zichzelven te kort te doen, terugnemen; men behoefde zich toch niet de verklaring te schamen, dat men een officier geenszins als een lafhartige beschouwde. En wat betreft de schapen die, naarmate zij heviger door schurft waren aangetast, des te harder zouden schreeuwen, deze liefelijkheid leverde weinig bezwaar op, aangezien de vaandrig zich toen reeds aan de woordenwis-

seling had onttrokken en er dus van schreeuwen zijnerzijds geen sprake kon wezen. Aldus werd besloten en men kwam overeen, den predikant als vredebrenger af te vaardigen, ten einde Hofland te bewegen met de aangeboden verontschuldigingen genoegen te nemen. Deze had zooeven de schermkunstige figuur, die hem ontschoten was, teruggevonden; de vrede was in zijn gemoed teruggekeerd en hij hield zich weer druk met de meisjes bezig, wien hij een kort begrip ten beste gaf van het wezen der liefde. „Liefde," zeide hij, „is eene goeddunkelijke drift, welke niet onder ons gebied staat, maar door een behagelijk voorwerp in ons wordt opgewekt en voldoening vordert." Hierbij zag hij de behagelijke voorwerpen, die Mientje en Leentje heetten, beurt om beurt in de oogen, Leentje het langst, volgens Mientje, en Mientje het diepst, volgens Leentje. Zoo ging het nog eenigen tijd voort. Mevrouw van Arken dribbelde van gast tot gast, zooveel mogelijk de gevaarlijke bestanddeelen uit elkander houdend en smachtend naar het eind van het feest; zij had met ontsteltenis de drukke besprekingen tusschen de heeren bespeurd en

begreep dat er iets broeide. Het was haar dan ook eene ware verluchting toen zij zag, hoe na eene drukke, gebarenrijke conferentie tusschen den predikant en den vaandrig, Veldenaar en Hofland, door de drie overige heeren tegen elkander geduwd, eenige woorden en vervolgens een handdruk wisselden. Het begon donker te worden, doch de zachte avond noopte tot blijven en men schaarde zich bijeen, onder een glas Moezelwijn en een vriendschappelijk gesprek, terwijl de maan opkwam.

Op eens bemerkten de meisjes, tegelijkertijd, dat Blijleven en Mevrouw Noordhuijs aan het gezelschap ontbraken. Daar moesten zij meer van weten. Zij stonden op en begaven zich, door hetzelfde instinct gedreven, met onhoorbare schreden naar het prieëltje achter in den tuin. Door een spleet in de planken konden zij naar binnen zien en daar zaten de twee vermisten, hand in hand in den maneschijn, Feithiaansche gesprekken voerend. Zij hadden het spel, aan tafel begonnen, voortgezet en bleven steeds in hunne sentimenteele rol, niet meer elkander als dupe beschouwend, maar als kunstenaars optredend,

ieder hunner trachtend de meest volmaakte en artistieke uitvoering te geven, tevens die rollen als een geschikt middel beschouwend om dingen te zeggen en liefkoozingen te wisselen, die zij anders niet aangedurfd zouden hebben. Maar Julia was in hare soort voortreffelijker dan Eduard; deze toch kon, met zijn sceptische, ironische natuur, niet nalaten van tijd tot tijd even een valschen toets aan te slaan, welks toon een lichten dissonant in de gevoelssymphonie te weeg bracht.

Juist toen Mientje en Leentje naar binnen gluurden, kroop een worm over den grond, voor de voeten der dwependen. Blijleven zag dit Feithiaansch gedierte het eerst en, den blik der weduwe er op vestigend, ving hij aan: „Zou dit onaanzienlijk schepsel, gesteld dat het tot het mannelijk geslacht behoort, hetgeen aan mijn waarnemingsvermogen ten eenenmale ontsnapt, eveneens eene Julia bezitten, aan wier zwellenden boezem zijn gevoelig hart versmelt?" Bij deze woorden streelde hij mevrouw Noordhuijs' mollige schouders en liet er, toen zij de liefkozende hand afweerde, in het zuiverst Feithiaansch op volgen: „Waarde Julia! gij behoeft u niet te schamen

voor hetgeen ik doe. De natuur zelve leidt ons tot deze liefkoozingen en zij bevatten niets, wat onbestaanbaar is met onze plichten."

„Neen, Eduard," aldus liet zich thans mevrouw Noordhuijs hooren, „ik schaam mij niet. Waarom zou het afkeuring verdienen zich te laten leiden door de eerlijke gevoelens eener deugdzame drift en mijne ziel voor den zuiveren gloed eener reine liefde te openen?"

„De Schepper zelf, mijne Julia," sprak Blijleven, „heeft ons dien nuttigen en vermakelijken hartstocht tot wijze oogmerken ingeschapen."

„Houd je toch stil, meid!" fluisterde, achter het prieëltje, Mientje tot Leentje, die haar telkens op gevoelige wijze in den arm kneep, daar ze haar pret toch moest luchten en het anders zou uitgegierd hebben.

„O mijn vriend!" antwoordde mevrouw Noordhuijs, „laten wij geheel ziel zijn en het lichaam slechts in zoover bekoorlijk vinden, als deszelfs trekken de gevoelens van die ziel aan onze oogen vertoonen. Onze liefde kan niet dan verliezen bij het meer stoffelijke, dat er zich immer in vermengen moge."

Maar Blijleven, op overdreven manier de oogen ten hemel richtend en de weduwe met meer stoffelijk vuur in de armen sluitend, dan Feith zou gedoogd hebben, viel in: „Ach engel! mochten wij eens te zamen wandelen langs eene groene sloot, ik schonk u eene plant, bij het gemeen ongeacht en paardestaart genoemd, welke nochtans dit deugdelijke in zich bevat, dat in de bloem slechts één man met ééne vrouw gelukkig leeft. Zij is het symbool van onzen vriendschapsbond."

De bevallige Julia kon zich, ondanks den ernst waarmede zij hare rol speelde, niet weerhouden even te glimlachen bij het vooruitzicht, zulk een monogamen paardestaart tot geschenk te ontvangen. Voor de luisterende meisjes werd het echter te kras. Mientje begon, met een dwaas geluid in haar keel, dat ze onmogelijk kon bedwingen. Toen volgde Leentje, schaterend uit volle borst, zoo hard ze slechts kon, nu ze het toch niet meer vermocht in te houden. Ontsteld stond het dwepende paar op, juist tijdig genoeg om de beide meisjes te bespeuren, die, arm in arm, tegen elkander aanslingerend, haast omvallend

van plezier, in haar lichten zomertooi door den tuin naar het overige gezelschap zwaaiden. Kort daarop kwamen de beide zondaars, met overdreven stemmige gezichten, na korte tusschenpoozen langs verschillende paadjes eveneens aanwandelen. Het was intusschen laat geworden en men ging weldra uiteen.

VI.

EEN HAAGSCHE SCHILDERIJEN-TENTOONSTELLING IN 1787.

Men schreef 23 Juni 1787. Dokter van Arken nam hoed en stok en stapte uit om eene morgenwandeling te doen. Dien middag moest hij met de dames eene schilderijen-tentoonstelling boven het Koornhuis op de Prinsengracht bezoeken, en dan zou er van versche lucht niet veel komen. Hij ging over den Bezuidenhout, waar zich toen onmiddellijk bij de stad nog slechts een achttal huizen bevonden en, het in zijn grachten liggende huis Ter Noot rechts latend, trad hij het Bosch

in, voornemens Koekamp en Malieveld om te wandelen. De staatkunde, die ieders geest vervulde, hield ook dokter van Arken dien ochtend bezig. De zaken gingen voor de Oranjepartij bitter slecht. Amsterdam, tot nog toe, in tegenstelling van Utrecht, als de zetel der gematigde patriotten beschouwd, welke grondwettige verbeteringen tot leus voerden, was eveneens tot razernij overgeslagen. Weinige weken geleden had het patriotsche grauw talrijke woningen van prinsgezinden geplunderd, waarop laatstgenoemden, in woede ontstoken, patriotsche huizen op Kattenburg hadden leeggeroofd, zoo zelfs dat burgercompagnieën, daarheen gezonden, de brug, welke tot het eiland toegang verleende, opgehaald vonden en zich door aanwending van geschut en een vormelijk beleg baan moesten breken. Schier terzelfder tijd had de gewapende societeit van Leiden, niet kunnende verdragen dat den prins nog een schijn van gezag was verbleven, durven requireeren, dat Zijne Hoogheid van de stadhouderlijke waardigheid zou vervallen worden verklaard. Op denzelfden dag was verschenen het declaratoir van den prins, eischende dat de

onwettige besluiten, waarbij hij was ontzet van het commando over het Haagsche garnizoen en van zijn kapitein-generaalschap, zouden worden ingetrokken. En deze volkomen gerechtvaardigde eisch was het sein geweest tot nieuwe uitbarstingen van woede en haat; tot nieuwe, steeds vuilaardiger pamfletten en paskwillen, waarin de onzinnigste beschuldigingen en walgelijkste scheldwoorden tegen den prins en zijne gemalin werden geslingerd. Waar moet dat heen? dacht dokter van Arken wederom met ontsteltenis. Wat wilde men met die alom geprezen volksregeering? Voorzag men welke onnadenkelijke gevolgen zij met zich slepen zou, voor republiek, staten, edelen, steden, vroedschappen en burgers? Dan toch moesten verbroken worden al de onderscheidene rechten, die in sommige steden van Overijsel en Groningen bestonden, betreffende groote en kleine, volle en halve burgers; dan moesten vernietigd worden de verschillende wijzen waarop volgens de privilegiën het burgerschap kon bekomen worden. De achttien steden, die thans, met de ridderschap, in Holland den souverein vormden, zouden dit voorzeker in het vervolg moeten deelen met hare

geringste zusteren. Eigenlijk zouden, wilde men alle burgers gelijk stellen, alle rechten, vrijheden en privilegiën, welke de ridders en edelen tot heden bezaten, afgeschaft moeten worden! Het zou aan het volk behooren vrij te staan, ter bespreking van publieke zaken bijeenkomsten in doelens of herbergen te houden! De toegang tot alle ambten, thans uitsluitend voor de leden van den waren gereformeerden godsdienst openstaande, zou gegund moeten worden aan Mennonieten, Lutherschen, Remonstranten en Katholieken; de belijders dier godsdiensten behoorden het recht te bekomen op het kussen, in de raadszalen, de gerechtshoven, de Statenvergaderingen plaats te nemen! Men zou dan in de steden een gereformeerd en een remonstrantsch burgemeester naast elkander kunnen zien zitten en woelingen doen ontstaan, waarbij die in 1619 te Amsterdam, tusschen remonstranten en contra-remonstranten, niets beteekenden. Het onvermijdelijk slot zou wezen willekeur, regeeringloosheid en eindelijke ondergang van ons tot nog toe zoo roemruchtig staatsgebouw.

De dokter begreep niet, hoe een verstandig

mensch dit alles niet inzag. Zoozeer was hij met zijn onderwerp vervuld, dat hij bijna tegen een tweeden, eveneens in gedachten verdiepten wandelaar was aangebonsd, die, van de tegenovergestelde zijde, zich in de richting van den Bezuidenhout spoedde. Met een haastig woord van verontschuldiging weken beiden uit en de dokter herkende in den man, die hem voorbijstoof, Veldenaar, dien hij sedert het middagmaal ten zijnent niet ontmoet had en dan ook zooveel mogelijk vermeed. De patriot was in eene onaangenamer stemming dan ooit. Nauwelijks zijne woning uitgestapt zijnde — door zijn geneesheer was hem, als lijdende aan hypochondrie, welke kwaal haar zetel in den onderbuik bezat, eene dagelijksche wandeling aangeraden — had hij bespeurd, dat men een versje aan zijne deur had gehecht van den volgenden inhoud:

Hier woont de dronken Batavier
Die op zijn vranke en vrije lier
  Niets doet dan oproer kraaien;
Die tweedracht, moord en dollen haat,
Om 't goud, in 't hart van onzen Staat
  Bij burgers zoekt te zaaien.

Nog onder den indruk van deze regelen was zijn wrevel opgewekt door het gezicht van den

in zijn koets gezeten raadpensionaris van Bleiswijck. Deze staatsman, geen vleesch en geen visch, eerst vriend van den stadhouder, in later tijd van dezen verwijderd, maar voortdurend door beide partijen gewantrouwd, was steeds een doorn in het oog van den heftigen patriot geweest. Toen was hij een paar groote heeren tegengekomen met bedroefde gezichten en kwaadaardig geworden over de volgens hem slechts geveinsde prinsgezindheid van de Nederlandsche adellijke geslachten. „De aristocraten," bromde hij, „die oorspronkelijk de grootste vijanden van het Oranjehuis waren, geen kans ziende om de stadhouderlijke waardigheid vernietigd te krijgen, hebben zich ten slotte met het Oranjegezinde grauw verbonden, beide partijen met het oogmerk, elkander bij de eerste gelegenheid den voet te lichten." In den Koekamp was zijne verbolgenheid gaande gemaakt door de exerceerende schutterij, op wier vaandels nog steeds het wapen van den stadhouder bovenaan was geplaatst en daaronder, aan een lint hangende, het wapen van de provincie en van de stad. „Daar moet een eind aan komen," mompelde Veldenaar. „Men zou, die vaandels ziende,

zeggen dat de staat en de stad geheel van den stadhouder afhingen. Het is niet genoeg, dat de Staten van Holland de wapens van den stadhouder hebben doen wegnemen, waar die voorheen door misbruik ten onrechte gesteld waren, en *ze* vervangen door het wapen van Holland; ook dit moet veranderd worden. Ik zal er eens over schrijven aan *De politieke kruier;* die heeft in langen tijd geen Haagsch vrachtje op zijn wagen gehad." De schutterij genoot het voorrecht steeds Veldenaar's verontwaardiging gaande te maken; nog ten vorigen jare, bij gelegenheid van 's prinsen verjaardag, had zij feest gevierd aan een tafel waarop allerlei zinnebeeldige voorstellingen ter eere van Willem V waren aangebracht en niet minder dan achttien schotels met oranjeappelen pronkten. Bij het nagerecht was door een der leden eene toespraak gehouden, waarop een engel statiglijk van de zoldering was afgedaald en eenige lafhartig kruipende regelen had voorgedragen. Om zijne ergernis te verdrijven, was Veldenaar aan het peinzen gegaan over een politiek gedicht, dat hij voor den *Post van den Nederrijn* bestemde. Het was bijna klaar; alleen moest hij nog een

rijmwoord vinden op den naam van den grooten Gelderschen patriot, Capelle tot de Marsch. Daarover had hij al eenige dagen loopen soezen, steeds vruchteloos, toch den naam niet willende prijs geven. Die naam toch leverde een prachtigen halven alexandrijn op, en als men liet voorafgaan „Voortreflijk Batavier," dan had men een alexandrijn die op pooten stond en waarmede ieder dichter voor den dag zou kunnen komen. Maar het rijmvers was tot heden weerbarstig geweest. Thans echter naderde het; heel in de verte zag hij het aankomen, in stukken en brokken, die zich langzamerhand voor zijne verbeelding samenvoegden als een automatische legkaart, en hij reciteerde, erg in zijn schik:

Blijf, blijf standvastig en van slaafsche ketens wars,
Voortreflijk Batavier, Capelle tot de Marsch!

Op hetzelfde oogenblik bonsde hij bijna tegen dokter van Arken aan, dien hij na den bewusten middag ook liever ontweek. Tehuis gekomen vond hij een brief van een Woerdensch geestverwant, inhoudende dat aldaar belangrijke gebeurtenissen tegemoet werden gezien, waarover

de voorzichtigheid den schrijver verbood in nadere bijzonderheden te treden; mondeling zou hij hem gaarne aangaande de gebeurtenissen, welke een algeheelen omkeer in den toestand des vaderlands zouden kunnen in het leven roepen, de gewenschte inlichtingen verstrekken. En Veldenaar, hoogst nieuwsgierig omtrent deze zaak meer te vernemen; na zijne morgenwandeling bovendien van oordeel dat 's-Gravenhage hem nog altijd te veel aanleiding tot ergernis verschafte, pakte zijn valies en spoedde zich met de eerste gelegenheid naar Woerden.

Dienzelfden middag begaf dokter van Arken zich met zijne dames naar de schilderijen-tentoonstelling van levende Haagsche meesters. Mientje had haar vriendin Leentje meegevraagd, daar zij anders eene tentoonstelling al te vervelend vond; nu konden ze samen wat babbelen over allerlei dingen. Zoo begaf men zich naar de Prinsengracht en trad de zaal binnen, waar men plichtmatig de onderscheidene kunstvoortbrengselen begon af te wandelen. Eerst, vlak bij den ingang, het portret van professor Ruhnkenius, door Pothoven. Mevrouw van Arken, hoezeer ze den hoogleeraar

nooit aanschouwd had, vond dat het goed leek, doch haar echtgenoot, die hem eenige keeren had gezien, meende dit te moeten betwisten en kwam met eenige opmerkingen van ontwikkeld liefhebber voor den dag: een goed penseel, Pothoven; niet onbehagelijk koloriet in het naakt, doch als portretschilder zijns inziens niet gelukkig wat de gelijkenis betrof. Hij was anders gezocht genoeg; de gemalinnen van Willem IV en Willem V; het echtpaar Van Winter—Van Merken; Feitama, waren allen door hem geportretteerd. Maar zijne sterke zijde lag, volgens den dokter, meer in het kunstig wedergeven van de onderscheidene stoffen der kleeding, dan van de lijnen des gelaats en de uitdrukking der oogen.

Een blijde uitroep van herkenning weerklonk achter hen. Het was Blijleven, die een paar dagen uit de stad was geweest, naar Zoetermeer, waar eene openbare verkooping was gehouden, welke den secretaris een flinke som gelds in den buidel had gebracht. Hij zag er keurig uit, vermoedende dat hij op de tentoonstelling wel dames zou ontmoeten die de genomen moeite loonden. Zijn lichtblauwe rok was, ook aan de mouwspleten

langs de handen, versierd met vergulde, gladde, metalen knoopen en voorzien van een hoogen opstaanden kraag. Een gesloten kamizool van wit bassin, met stalen knoopjes, vertoonde zich daaronder; de witte halsdoek spreidde er zich door een gevulde, plooirijke en met kant wel omzoomde witte bef overheen. De engsluitende broek, van zwart kaschmir, reikte tot even beneden de knie, waaronder witzijden kousen met roode klinken een behagelijken indruk teweegbrachten. Zwarte lintrozen tooiden de met een Engelschen wasbal opgewreven schoenen, terwijl twee kettinkjes, onder het kamizool uitbengelend, verkondigden dat Blijleven, als een heer *du ton*, zich in het bezit van een tweetal horloges mocht verheugen. Hij liep met de familie een eindje op, telkens rechts en links kijkend, als zocht hij iemand.

„Zeker mevrouw Noordhuijs," fluisterden de meisjes elkander toe, vast besloten den loop van dit avontuurtje zoo ver mogelijk te volgen.

Men stond gezamenlijk stil voor *Een Oosterling*, een bruinen man met langen baard, in mezzo-tinto door Schouman. En wederom vertelde de dokter wat hij van Schouman wist: een verdienstelijk

schilder, maar vooral van pluimgedierte, waarvan hij de modellen vond in 's prinsen diergaarde, op het Kleine Loo. Die voorstellingen waren onberispelijk van teekening, bevallig en eigenaardig van houding en beweging, fluweelachtig, zwierig of bont van vederen, naar eisch der soorten. Liefhebbers kochten dan ook gaarne zijne met sapverf bewerkte teekeningen voor hunne portefeuilles, twee stuks voor *f* 50 tot *f* 80. Maar Blijleven toonde zich met de hedendaagsche schilderkunst weinig ingenomen; hij kwam voor den dag met eenige groote namen uit de vorige eeuw, zoo maar door elkander, Vlamingen en Hollanders, Ostade, Rembrandt, van Dijck, Wouwerman. Die kenden de kunst, zeide hij, maar tegenwoordig was het treurig; de ridder Adriaan van der Werff was de laatste geweest, die nog eenigszins den roem der groote meesters had voortgezet. Mevrouw van Arken hoorde met belangstelling toe en vond hem toch wel een aangenaam mensch; hij wist zoo over alles mede te praten.

Leentje vertelde onderwijl aan Mientje, dat zij aan haar Amsterdamschen Lutheraan over het moffelen tot lid der publieke kerk geschreven

had — zij correspondeerden door tusschenkomst eener getrouwde vriendin, — en de vrijer had geantwoord, geen bezwaar tegen dat gemoffel te hebben. De zaak was dus gezond en weldra, hoopte zij, zou hare verloving bekend gemaakt worden. Mientje luisterde met de meeste belangstelling naar dit verhaal, toen Leentje plotseling met den elleboog harer vriendin een gevoeligen duw in de maagsteek ontving, die haar een oogenblik verschrikt deed opzien. Maar met meisjesinstinct begreep zij terstond de bedoeling van deze hardhandige kennisgeving. „Kijk eens! daar komt iemand dien ik graag mag lijden," las zij er uit, en waarlijk! ze bespeurde op eenigen afstand, zich door de steeds talrijker wordende bezoekers in de richting van het groepje een weg banend, den vaandrig Hofland, minzaam glimlachend, en den schijn trachtend aan te nemen, alsof hij zeer verbaasd was over de ontmoeting. Hij bevond zich in gezelschap van een jonkman van gelijken leeftijd als hij, in burgerlijk gewaad doch met een militaire houding, die hem, bij de familie van Arken aangekomen, verliet.

„Was dat Van Hogendorp, die daar wegging?" vroeg Blijleven.

„Ja, Gijsbert Karel" antwoordde de vaandrig. „Hij is blij, geen gardekapitein meer te wezen. Ik wou dat ik in zijn plaats was; de toestand van Oranjegezind officier wordt in den Haag voortdurend lastiger. Maar ik ben alleen militair en geen rechtsgeleerde tevens, zooals hij, die hier nu lustig praktizeert, in afwachting van iets beters."

Hogendorp, toen vierentwintig jaar oud, begon langzamerhand de aandacht te vestigen. Blijleven had, bij den boekhandelaar Wijnants, een door hem geschreven, pas uitgekomen werkje zien liggen: *Verhandeling over de noodzakelijkheid eener heerschende religie in den Staat.* De dokter had gehoord dat Hogendorps advokaatschap slechts ten doel had hem voor te bereiden tot het ambt van pensionaris van Rotterdam, waarop hij, door bemiddeling van zijn neef Jean François aldaar, veel kans scheen te hebben.

„Hij maakt ten minste druk het hof aan de Rotterdamsche meisjes," zei mevrouw. „Maar wie de uitverkorene is, weet ik niet. De een zegt, juffrouw Groeninx; de ander, juffrouw Van Staveren.

Ik ben benieuwd wie nog eens met hem gaat strijken."

Een derde schilder was aan de beurt, Bolomey, van geboorte uit Fransch Zwitserland, sedert 1766 in den Haag gevestigd. Hij had twee portretten in crayon geëxposeerd, van Haagsche predikanten, Willem de Koning en Daniël Albert Reguleth. De dokter prees de bevallige uitvoering en de treffende gelijkenis, die alle aanwezigen in staat waren te bevestigen; deze portretten, zeide hij, stonden wellicht als kunstarbeid bij die van Pothoven achter, maar als familiestukken, ten einde aan de nakomelingen de trekken van den voorvader over te leveren, bezaten ze zijns inziens grooter waarde. Mevrouw luisterde aandachtig, meer evenwel uit echtelijke beleefdheid dan gedreven door belangstelling. De vier anderen, gedeeltelijk niet ongaarne voor eenigen tijd van het nauwziend oog der oudelui ontslagen, hadden allerlei zaken te behandelen. Hofland vertelde hoe hij den vorigen dag belangrijke dingen had gezien. Eerst, in de rijschool achter het Oude Hof in het Noordeinde, de exercitiën en manoeuvres met paarden door den

heer Jones, directeur der groote manege te Londen, op eene bijzondere manier, dewelke in 's Gravenhage nooit vertoond was en dan ook schier ongeloofelijk moest heeten. Daarna, in den Ouden Doelen, de figuren voor een te houden luchtvaart van een ballon in den vorm van een „voortreffelijk oorlogspaard," zooals het in de aankondiging heette. Overmorgen, Maandag, zou de luchtvaart zelve plaats hebben, in den tuin achter het Oude Hof. Blijleven nam zich wel ernstig voor, deze gelegenheid tot ontspanning, na zijn Zoetermeerschen tocht dubbel verdiend, niet te verzuimen; hij betreurde het al genoeg dat hij den Engelschen pikeur niet had kunnen zien werken. Eigenlijk behoorde hij zijn ambt door een ander te kunnen doen waarnemen, met dien verstande dat hij zelf de voordeelen in zijn zak deed vloeien. Dat zou eerst een gewenschte toestand wezen. En Blijleven oordeelde, dat er nog veel onvolmaakts op aarde te vinden was.

Hofland maakte intusschen, op bescheiden wijs, om de achterdocht der oudelui niet te wekken, het hof aan Mientje. Zij moest, zoo betoogde

hij, haar gezichtje ook laten schilderen door Bolomey, die zoo coquet werkte; net iemand om een jong meisje te portretteeren. En als het portret dan klaar was, moest ze het hem geven. Mientje verklaarde geen geduld te hebben om ooit haar portret te laten maken; zoolang stil zitten, foei neen! Als mijnheer Hofland een portret van een jong meisje wilde hebben, moest hij zich wenden tot juffrouw Doorzicht; die had op een avond, ten huize harer ouders, op den muur door een medebezoeker haar silhouet laten trekken en Mientje twijfelde niet, of zij zou die gaarne aan den vaandrig afstaan. Leentje schaterde het uit nu de vaandrig zoo bij den neus genomen werd, met de beschermende sympathie eener jonge dame die zelve zoo goed als verloofd is en er behagen in schept met moederlijke belangstelling, als behoorde het voor haar reeds lang tot het verleden, het ontluiken der wederzijdsche toegenegenheid bij een ander paartje gade te slaan. Zij verklaarde voorts, in tegenstelling met Mientje, wel degelijk lust te hebben haar portret te laten maken. „Ik heb," zeide ze, „een passabel tronietje en ik meen het ook wel

mooi te laten uitschilderen. Ik kittel er mij al in als ik denk, dat de *petit-maîtres* van de toekomende eeuw tegen malkaar zullen zeggen: de drommel, jongen! dat moet toch een mooie meid geweest zijn."

„Wees toch stil, kind!" riep Mientje onthutst. Zij was verbouwereerd door zoo vrijpostige woorden, des te treffender nu zij uit een zoo fijn en popperig mondje kwamen; zelve zou zij nooit zoo iets durven zeggen; dat krijgt men zoo, als men een paar jaar lang de Haagsche saletten bezoekt, van het een naar het ander. Blijleven zag intusschen, met een voorname minachting, de vrijage van Hofland aan; hij kon nooit dankbaar genoeg wezen dat hij vroeger zijne declaratie bijtijds had ingeslikt. Te Zoetermeer had hij een paar malen het huishouden van den schout bezocht, die gelukkig gehuwd heette, maar hij had hem dat geluk geen oogenblik misgund. De vrouw uitsluitend moeder en huishoudster; de onderwerpen, waarover man en vrouw het niet eens waren, met de regelmatigheid van eb en vloed in hunne gedachtenwisseling terugkeerend, zonder ooit der oplossing nader

te komen; een tafel, vrij wat minder dan Blijleven in zijn ordinaris gewoon was. Bij de herinnering aan dat alles schudde Blijleven met een vies gezicht het hoofd en keek met een schuinen blik naar Mientje, zooals hij altijd deed wanneer hij aan de ingeslikte declaratie dacht. Toen zag hij eens in de zaal rond, of hij mevrouw Noordhuijs niet bespeurde; hij had haar bij het gaan naar de tentoonstelling ontmoet en ze had, naar haar gewoonte half en half, beloofd ook te zullen verschijnen. Hij vond haar een aardige vrouw en op den duur vrij wat vermakelijker dan de huisvrouw van Mourand, die er knap uitzag maar aan wie men toch, bij voortgezette kennismaking, duidelijk kon bespeuren dat ze van geringe komaf was. En dan die sterke, bedwelmende parfumerielucht, die haar geheel doortrokken had en onder geen omstandigheid verliet, kon op den duur ook lastig wezen. Hij had er dikwijls hoofdpijn van.

Intusschen had de dokter het gezelschap verder geleid en doen stilstaan voor een tweetal landschappen, Van Os en Pruis. Zijn vijf metgezellen gaven verre de voorkeur aan het eerste, een

bruisende woudbeek, in woeste vaart door een boschrijke streek over afgebrokkelde rotsstukken kronkelend; rechts een kleine, door hout omgeven kapel; links een ongeregelde boomgroep en daartusschen een enkele neergevelde stam; een bergachtig verschiet begrensde het geheel. Dát was een echt poëtisch stuk! oordeelden allen; dàt was een oord, waardig door het penseel eens kunstenaars weergegeven te worden! En geen hunner had een oog voor het ter zijde hangend doek, voorstellend een paar prozaïsche Hollandsche bleekerijen, met haar rechtlijnig uitgespannen linnen, haar slooten en knotwilgen, links door de bijbehoorende woningen, rechts door een eenvoudig, half in het geboomte verscholen landhuis begrensd, terwijl het effen verschiet een kleine Hollandsche stad te aanschouwen gaf. Maar de dokter wees er op, dat het tweede landschap vooral niet minder schilderachtig en poëtisch moest genoemd worden dan het eerste, door de groote rust en kalmte die van het eenvoudige bleekershuis uitgingen, naast den ijverigen arbeid door de bewoners, over het bleekveld verspreid, onder de koesterende zon

verricht. De knotwilgen terzijde, schijnbaar zoo minder aanzienlijk dan de forsche eiken en beuken op het andere doek, waren, toonde hij aan, in wondervolle harmonie met het Hollandsche landschap dat de schilder had willen weergeven, en hoogst gelukkig aangebracht overeenkomstig den aanleg van het geheel. De donkere groep aan den anderen kant, betoogde hij, uit verhevener boomsoorten bestaande, waaruit zich het dak eener aanzienlijke woning verhief, deed het licht der door de zon bestraalde wilgen des te blijder en vriendelijker uitkomen. En de stad op den achtergrond, met het licht rood en blauw harer huizen en kerken, bracht, zoo betoogde hij, in verband met het overige, eene eenheid van karakter en stemming te weeg, die niet nalaten kon weldadig op den toeschouwer te werken, terwijl...

„Wel meid! je ziet er uit als een geparelde pop," klonk de altstem van Mevrouw Noordhuijs tot Mientje, die er inderdaad, in haar nieuw zomerkleedje en gelukkig in het gezelschap van haar vaandrig, allerliefst uitzag. Mevrouw Van Arken keek ontevreden op; zij begon juist, onder het

vertoog van haar man, iets te voelen voor de schilderkunst, die haar tot nogtoe volkomen koud had gelaten. Bovendien kon zij de coquette weduwe, na het diner en het voorgevallene in het prieel, dat Mientje haar nog dienzelfden avond, door een vergrootglas beschouwd, had medegedeeld, heelemaal niet zetten. Ook verdacht ze haar, alleen ten behoeve van Blijleven zich bij het gezelschap te voegen, evenals zij het goed had begrepen dat Hofland zulks uitsluitend met het oog op Mientje had gedaan. Maar dat laatste was in eer en deugd; de vaandrig, schoon zonder fortuin, was een beste jongen; als hij om Mientje kwam, wat hij stellig en zeker zou doen, kon hij haar krijgen. Het meisje had geld genoeg te wachten, en voorts, haar oudoom van vaderszijde, een Rotterdamsch koopman, was indertijd leelijk gefailleerd, hetgeen in veler oog een smet ook op verre nakomelingen wierp en hen van een huwelijk met een dezer zou afschrikken. Al te veeleischend mocht men derhalve niet wezen; een rijke vrijer zou wel nooit om haar komen.

Hoe het zij, mevrouw Noordhuijs was er nu eenmaal en men behoorde zich met haar bezig

te houden. Het beste was, dacht mevrouw van Arken, zelve haar in beslag te nemen en zooveel mogelijk uit Blijlevens buurt te houden. Zij ving dan ook aan, haar meetroonend onder den arm. Had mevrouw Noordhuijs al de dame gezien, die in gezelschap van een deftig heer op de tentoonstelling rondwandelde, gekleed in de pas uit Frankrijk ingevoerde *robe à la Sebille*, van den hals afhangend tot op den grond, bedekkende den boezem, met opslagen en halskraag op zijn Hongaarsch? Mevrouw van Arken vond het eene zeer fraaie mode, bovenal daar zij de taille volmaakt uitdrukte door in de zijden zeer nauw te sluiten en deze derhalve schuin te doen toeloopen. Mevrouw Noordhuijs had nog niets gezien; zij was pas gekomen. Het was ontzettend, meende zij, zoo spoedig als de modes tegenwoordig veranderen. Het eene jaar waren de hoofden der dames met ineen gekroesde haren, op de wijze van schapevachten, gedekt; het andere waren de lokken even recht als zwavelstokken. Voorheen liepen de hoofden spits toe, als suikerbrooden, en weinig tijd daarna kregen zij van boven de gedaante van harten, om gedekt te kunnen worden

door een soort van hulsel dat, den staart uitgenomen, volkomen de gedaante had van de papieren vliegers der kinderen. „Daarna," ging mevrouw Noordhuijs voort, zich nu en dan omdraaiend en even stilstaand, totdat zij er eindelijk in slaagde mevrouw Van Arken kwijt te raken en het middelpunt van het groepje te worden, „zag men op de hoofden der dames stekelvarkens en staande honden; nu eens moest het achterhoofd eener vrouw glad wezen, dan weder pronkte zij met vlechten op de wijze onzer grenadiers. In 1770, als klein meisje van elf jaar, heb ik dames zien loopen in rijkleed, met manshoeden en staartpruiken, sommigen met degens op zijde." Allen lachten om hare beschrijving en de bekoorlijke spreekster insgelijks; lachend de verschillende aanwezigen een voor een aanstarend, hield zij iets langer de oogen gevestigd op die van Blijleven, met een dier eigenaardige blikken waarmede zij elkander voorzichtigheidshalve polsten, alvorens een beslissenden stap te doen.

Opeens snoof Blijleven, nog onder den indruk van dien blik, een eigenaardigen geur op, een geur dien hij zoo goed kende, dat hij hem van

tijd tot tijd, ook als hij alleen was, meende te ruiken. „De weerga!" dacht hij, „daar is de parfumeriewinkel van Mourand ook in de buurt." En, rondziende, bespeurde hij op eenigen afstand de huisvrouw van den gevangen orangist, keurig gekleed, met eene vriendin naast zich. Zij keek hem in het voorbijstappen ondeugend aan, met eene zijblik op mevrouw Noordhuijs. Heel goed had zij gemerkt dat Blijleven haar in den laatsten tijd verwaarloosde, en eigenlijk kon het der huisvrouw geen haar schelen; voor hem een ander. Ze had zooveel aanbidders als ze maar hebben wilde. Doch ze vond het wel aardig te weten, wie hare plaatsvervangster was en begreep dadelijk, met de fijnheid van haar verdorven instinct, dat het de schoone weduwe wezen moest.

Blijleven was niets op zijn gemak. De huisvrouw van Mourand kon zoo brutaal wezen als de beul van Haarlem; hij vond het best wat uit haar buurt te blijven en zich zoo weinig mogelijk aan de zijde van mevrouw Noordhuijs te vertoonen. Hij voegde zich dan ook bij den dokter en veinsde eene plotselinge belangstelling in de opgehangen kunstwerken, post vattende voor *Een*

staand paard, van den uit Kassel afkomstigen schilder Haag, den hofschilder des erfstadhouders toen deze nog te 's Gravenhage verwijlde en de kunstenaar zijne modellen voornamelijk in de vorstelijke stallen placht te kiezen. Blijleven, erg bang voor een ontmoeting met de huisvrouw, praatte veel en luid, met drukke gebaren op het paard wijzend, alsof dat eigenlijk het voornaamste stuk van de tentoonstelling was. Hij vond het heel mooi geschilderd; het was of men het beest zoo voor zich zag staan, met zijn heldere oogen rondkijkend. Maar Hofland, die als, zij het dan ook onbereden, officier, en na hetgeen hij den vorigen dag door den Londenschen pikeur had zien verrichten, meende te moeten medespreken waar het paarden gold, kwam tegen dit oordeel op; volgens hem was alleen de kop goed, doch de romp onevenredig zwaar voor de pooten en waren deze laatste zelfs geheel misteekend; een werkelijk paard zou met zulke pooten onvermijdelijk tegen den grond slaan. Blijleven luisterde met een gewichtig gelaat, al liet des vaandrigs betoog hem ook volkomen koud; hij had de schilderij geprezen, omdat het hem zoo in den

mond was gekomen; wat een ander er van vond, was hem volmaakt onverschillig.

Zijn doel was intusschen bereikt. Toen hij rondzag, was er geen huisvrouw meer te bekennen. Doch, terwijl hij met Hofland het staande paard van Haag critiseerde en mevrouw Noordhuijs zich met de meisjes bezig hield, waren de oudelui in een gesprek gewikkeld met een jongeren heer en dame, den dertigjarigen advocaat en dichter mr. Willem Bilderdijk en zijne gade. Hij, van middelbare lengte, welgevormde leest, breede borst, een geestvolle en tevens kwijnende uitdrukking in de door borstelige wenkbrauwen overschaduwde oogen; zij, fier gebouwd, met zielvolle blauwe kijkers, warme gelaatskleur, lang krullend blond haar over de schouders, met haar hoed van wit atlas bekoorlijk genoeg ondanks een harden, spijtigen trek om den mond. „Hoe gaat de gezondheid, mijnheer Bilderdijk?" vroeg de dokter uit oude gewoonte. En het antwoord van den pleitbezorger-poëet klonk weinig opwekkend: „Ellendig dokter; ik ben vreeselijk ongesteld en dat op den duur, en daardoor genoegzaam buiten staat iets te doen. Slap van lichaam en geest, pijnlijk door het hoofd

en de leden en daarenboven nog met ettelijke andere ongemakken, als maagpijnen, oorboringen enz. overladen." De dokter glimlachte, dergelijke ontboezemingen van den hypochondrischen Bilderdijk gewoon, en ging voort: „Wanneer zult ge eens weer den cither opnemen?" op welke vraag het antwoord, niet minder ontmoedigend, luidde: „Mijn citer is voor goed aan den dorren tak van een door den bliksem ontbladerden olm opgehangen. De woning schuin hierover, die ik sedert Augustus bewoon, bevalt mij ook matig; de vorige, op het Smidswater, was veel geriefelijker." Mevrouw Bilderdijk had onderwijl met mevrouw van Arken besproken, hoe het heden de tweede verjaardag van haar huwelijk was, eene dagteekening die zij anders liever niet in herinnering bracht, aangezien de eerste telg uit dien echt, Louise Sybille, reeds in den aanvang van September 1785 het levenslicht had aanschouwd. Maar tegenover mevrouw van Arken, die, als in de verte tot de familie van mevrouw Bilderdijk behoorend, voor twee jaar met den dokter bij het bruiloftsmaal had aangezeten, was geheimhouding dienaangaande overbodig. En om

dezelfde reden ontzag zij zich ook niet, haar bijzonderheden mede te deelen omtrent het humeur des dichters, dat, naar ze verklaarde, steeds bitter slecht was; wat kon men ook, meende zij, anders verwachten, waar Bilderdijk van zich zelven verklaarde in staat te zijn een knecht, die een stoel wat scheef zette, het venster uit te werpen? Ook kostte het huishouden handen vol geld; het smolt tusschen zijn vingers weg; zij wist niet waar het bleef.

De beide heeren waren intusschen noodlottigerwijze bij de politiek aangeland, die Bilderdijk op eigenaardige wijze, als dichter en geschiedkundige, behandelde. „Ik zou," sprak hij, „den erfstadhouder willen toevoegen:

Spring twee getallen voort, zoo zijt gij wel genaamd.

En toen de dokter, dit orakel niet terstond vattend, hem vragend aanstaarde, ging de ander voort: „Laat hij graaf Willem VII zijn in plaats van stadhouder Willem V, dan is het gezag van Oranje eerst op echt nationale grondslagen gevestigd. De zich noemende Oranjepartij is grootendeels niets, dan de oude staatsgezinde, uit nood en zucht tot zelfbehoud naar Oranje gekeerd,

en de stadhouder moet evenzeer tegen zijn dusgenaamde vrienden beschermd worden als tegen de hedendaagsche onverlaten, een apengebroedsel welks breidellooze wil. . . . ." „Wat hoor ik, mijnheer Bilderdijk, dat den Haag u zoo slecht bevalt?" liet zich hier mevrouw van Arken hooren. De dichter, ontevreden het hoofd schuddend, antwoordde: „Den Haag, mevrouw, is van alle plaatsen in Holland mij niet bekender dan de onbekendste. Ik had nooit gedacht mij hier bepaald neer te zetten, maar alleen de hofpraktijk te gaan leeren, doch toevloed van praktijk, en vooral begrip van nut te doen, heeft mij hier omtrent vijf jaren gehouden en de veelvuldige onaangenaamheden doen dragen van eene plaats, welke niets belangrijks voor mij heeft; waar de lucht mij zeer schadelijk is; waar, zooveel ik heb kunnen bemerken, smaak, geleerdheid, fraaie kunsten en gezond verstand tot de uitzonderingen behooren en waar ik noch vermaak, noch uitspanning te vinden weet. De wereld, waarin ik leef, is mijn huis en de omgang met mijn lieve eega, voor zooveel de veelvuldigheid mijner beroepszaken mij toelaat dien te genieten.

„Gaan wij thans verder?" vroeg bedoelde lieve eega.

„De besluiten der dames," antwoordde haar echtgenoot galant „zijn mij zoovele geëerbiedigde wetten, en wee! die het waagt ze immer te schenden." Meteen nam hij afscheid en ging verder, in zijn haast bijna de tienjarige Katharina Wilhelmina Schweickhardt omverloopend, welke de tentoonstelling bezocht in gezelschap van haar vader, den kunstschilder van dien naam, thans directeur der Haagsche teekenacademie *Pictura*, doch die weldra, door fraaie beloften heengetroond, naar Londen zou vertrekken om daar verder met de zijnen te verblijven. Mevrouw van Arken vond het jammer: Schweickhardt was bijzonder vaardig in het schilderen, op behangsels, van landschappen met zeer nauwkeurig geteekende koeien, paarden en schapen; zij zelve had er een van zijne hand in haar zaal, en het wekte steeds de algemeene bewondering.

Even bleef het echtpaar staan om de jongelui af te wachten, die een weinig achter waren. Daar kwamen zij aan, schaterend om een verhaal van Leentje Dekker, die zich de toegebrachte lach-

hulde, al had zij daartoe geheel onbewust aanleiding gegeven, genadig liet welgevallen. Zij had verteld van een tooneelstuk, in den afgeloopen winter door haar gezien, maar zij wist niet meer hoe het heette en eigenlijk ook niet, of zij het in den Franschen dan wel in den Hollandschen schouwburg had zien spelen; nu eens praatte zij van de Casuarie-, dan weder van de Assendelftstraat. Hoe het zij, ze had den inhoud van het stuk verhaald, niet heel duidelijk, doch met veel vuur. Toen het uit was, had de verliefde vaandrig, met een blik op het blozende Mientje, gevraagd: „Maar juffrouw Dekker, kwam er in het heele stuk door niets van liefde?" En het juffertje, zonder aarzelen en zonder te weten dat ze iets grappigs zeide, had geantwoord: „Wel neen, mijnheer Hofland, want al de personen in het stuk waren getrouwd." Daarover nu lachte men hartelijk, Mientje en Hofland een weinig verontwaardigd, het antwoord een beetje profaan vindend; Leentje uit volle borst, altijd tevreden wanneer men haar huldigde en dubbel voldaan nu zij er geen moeite voor had behoeven te doen; mevrouw Noordhuijs en Blijleven elkander aan-

stootend, met blikken van schalke verstandhouding. De oudelui hadden er schik in zoo vroolijk kwamen allen daar aan; men moest medelachen, alleen door hen te zien. Mevrouw slechts schudde even, goedig afkeurend, het hoofd toen zij de meisjes zoo zag lachen. Die twee ondeugende dingen mochten wel wat rustiger zijn, na er haar pas voor *f* 15.15 te hebben doen inloopen. Mientje had vroeger betoogd, en Leentje had het krachtig bevestigd, dat met een doorgefourneerd lot in de Haagsche porceleinverloting iedereen won, prachtige stukken, van twee-, driehonderd gulden en meer waarde; zij wisten het stellig en zeker. Zoo had mevrouw zich laten verlokken óók een lot te nemen, met, naar ze dien morgen vernomen had, een niet tot resultaat. En toen zij daarop de meisjes ernstig over haar valsche voorspiegeling had onderhouden, was door deze eenvoudig geantwoord dat men wel eens een heel, héél enkel keertje met een niet uit kwam; dat hadden ze wel geweten; maar het gebeurde hoogst zelden. Verder hadden zij zich om de zaak niet bekommerd. Eigenlijk, dacht mevrouw, was het haar eigen schuld ge-

weest; zij had het beter moeten begrijpen dan dat jonge goedje.

Daar ging Blijleven weer plotseling aan het opsnuiven der lucht, met een boos gezicht. Het was meer mis; de parfumeriewinkel was weer in de buurt. „Hm! Hm!" klonk het tegelijkertijd vlak achter zijn rug, met een bekende stem, en „hm! hm!" met een onbekende stem er dadelijk op. Even draaide hij het hoofd om, en daar slopen ze voorbij, de mooie Betje Bijleveld met haar vriendin, vol ondeugende pret.

„Die verdekselde huisvrouw," dacht Blijleven en retireerde langzaam in de van haar verwijderde richting, het gezelschap in het oog houdend. Maar daar klonk het weer, ditmaal aan zijn linkerzij: „hm! hm!" — waar ze zoo gauw van daan kwamen, was hem een raadsel. Hij schoof voort, tusschen de bezoekers, zich klein makend, steeds verder van het groepje en mevrouw Noordhuijs af; de roode linten van haar hoed zag hij zoo even nog; thans was hij ze kwijt. „De parfumerielucht gelukkig ook," dacht hij en ademde vrijer — „dag Piet!" klonk het, aan zijn rechterkant, en hij zag nog even de twee

vrouwtjes verdwijnen, als hagedissen tusschen de menschen wegslippend. Zoo ging het voort, een heelen tijd lang, in een felle jacht, als wolf en schaap op het dambord, Blijleven rechts en links uitwijkend, dringend en kronkelend, schuivend en schurend, glippend en wringend met zijn dikke lijf, langzamerhand heel benauwd wordend van warmte en kwaadheid. En telkens zag hij ze weer, de huisvrouw en de andere, voorbij en ter zijde, voor en achter, rechts en links, innig verheugd hem zoo satans nijdig te zien worden. Een voor een zag hij, in omgekeerde volgorde, de straks bekeken schilderijen terug, het staande paard van Haag, de landschappen van Van Os en Pruis, de gecrayonneerde dominees van Bolomey, den langbaardigen oosterling in mezzo-tinto van Schouman. Het was, van doek tot doek, een bezwarende tocht, waar geen eind aan scheen te komen, met zijn zenuwachtige afwisseling van rust en gejaagdheid. Voortdurend werden ze brutaler, de hinderlijke vervolgsters; de huisvrouw had haar vriendin al eens onzacht tegen hem aangeduwd en deze laatste een paar maal aan den strik van zijn degen getrokken, steeds harder. Maar hij naderde

de deur; als hij buiten was, kon hij wel uit de voeten komen, ook al volgden zij hem de Prinsengracht op. „Piet van mijn hart!" klonk het luid naast hem en een schaterlach uit twee vrouwelijke kelen volgde. Juist moest hij den waardigen voorzitter van het hof van Holland groeten, die hem, meende hij, verbaasd aanstaarde. Daar zag hij de deur, vlak voor zich; een weinig ruimte gemaakt met de ellebogen; men bromde en stootte terug, maar dat gaf niet. Hij keek achter zich; daar kwamen zij weder, maar ze konden zich even moeilijk baanbreken door de massa. Vooruit! nog even zag hij, rechts bij den ingang, de deftige tronie van Pothovens Ruhnkenius hem verwijtend met de oogen volgen en weg was Piet Blijleven, de straat op.

VII.

POLITIEKE GEBEURTENISSEN EN VERLIEFDE MENSCHEN.

Toen, op Vrijdagmorgen den 29[sten] Juni, de vaandrig Hofland zich naar het wachthuis van het voetvolk op het Binnenhof begaf, trok het zijne aandacht dat de menschen op straat het zoo druk hadden. Deftige heeren liepen ernstig redekavelend op en neder. Vrouwen hielden elkander staande, de handen ineen slaand en de oogen ten hemel heffend. Een opgewonden burger, in een gebloemd sitsen kamerjapon gewikkeld, met een groene sjerp om het lijf en een gepluimd

vaderlierje op het hoofd, gesticuleerde onder zijn luifel met veel gewicht te midden van een hoop omstanders. Hij ontwikkelde, voor zoover Hofland uit zijne driftige woorden kon opmaken, een zeer ver gaand staatkundig programma: de ontaarde dwingeland, Willem V, met zijn gansche huisgezin voor eeuwig ontzet van alle waardigheden; zijne goederen geconfisceerd en uit die inkomsten de schade, door hem aan land en volk toegebracht, goed gemaakt; aan zijn vrouw en kinderen het grondgebied der provincie Holland ontzegd. Hoezeer men in die dagen soortgelijke betoogingen gewoon was, droeg deze toch een bijzonder heftig karakter, zoodat de vaandrig, zich tot een voorbijganger wendend, vroeg wat er aan de hand was. Deze, den officier met verbazing aanstarend, beet hem toe: „Weet je dat niet, man? Willemijntje is aangehouden bij de Goejanverwellesluis," waarop hij haastig, met een gewichtig gezicht, zijn weg vervolgde.

Geheel duidelijk waren deze woorden niet. Evenwel, de vaandrig meende dat ze wellicht niet vreemd waren aan geruchten, gedurende de laatste dagen verspreid; men had namelijk, in verband met een ongewone beweging onder de oranje-

mannen, met heimelijke briefwisseling en herhaalde bijeenkomsten hunner, beweerd dat de stadhouder in Holland verschijnen zou. Begeerig er meer van te vernemen, repte hij zich naar het Binnenhof en hoorde daar, van een paar kameraden, een omstandig verhaal van het gebeurde: de prins had verklaard alleen dan, wanneer hij werd uitgenoodigd door de Staten-Generaal of de Staten van Holland, naar de provincie te willen terugkeeren. Daarop had zijne echtgenoote de taak aanvaard, met de bedoeling om, door zich onverwachts binnen 's Gravenhage te vertoonen, de bevolking geestdriftig te doen ontvlammen en in de opgewondenheid van het oogenblik eene oranjegezinde omwenteling tot stand te brengen. Zoo was zij, den vorigen morgen, van Nijmegen vertrokken met drie rijtuigen, in gezelschap van hare hofdame freule van Wassenaer Starrenberg, den kamerheer graaf van Randwijck, den adjudant baron Bentinck, den overste Stamfort, gouverneur der jonge prinsen, en eenig gevolg van minderen rang. Maar de regeering te Gouda was tijdig gewaarschuwd en had, na voorbij Schoonhoven den weg te hebben doen afzetten, tegen den avond

het geheele gezelschap, ter hoogte der Goejanverwellesluis, nabij Haastrecht, aangehouden en tot den terugtocht gedwongen. Dit was de belangrijke tijding, die in den afgeloopen nacht 's Gravenhage bereikt had en thans het onderwerp van aller gedachtenwisseling uitmaakte.

Men besprak over en weder het geval, tot Hofland, na het verrichten van zijn dienst, zich weder huiswaarts meende te begeven. Evenwel, eer hij het zelf wist, dwaalde hij af in de richting der Nieuwstraat; hij kon, oordeelde hij, wel een bezoek afleggen bij de van Arkens; het was nog wel vroeg op den dag, maar het nieuws, dat hij gehoord had, kon tot voorwendsel en verontschuldiging dienen. Met de van Arkens bedoelde hij meer bepaaldelijk de dochter des huizes; sedert de tentoonstelling had hij haar niet gezien, en het begon hem lang te vallen. Allengs was ze in zijne verbeelding te voorschijn getreden uit het groepje jonge meisjes die hem bijzonder aantrokken, meer eigenlijk dan zijn vrienden en kennissen, hoe welkom hij ook hun steeds ware; bij de vriendschap voor jonge meisjes, docht hem, voegde zich altijd nog een liefelijker element, een zweempje

adoratie, dat aan den wederzijdschen omgang eene buitengewone aantrekkelijkheid verleende, ook al dacht men in de verte niet aan huwelijksplannen. Daarom ging bij Hofland niets boven een gesprek met een mooi, verstandig meisje; men was dan zeker dat de gedachtenwisseling nooit een heftig karakter zou aannemen, gelijk tusschen heeren vaak het geval was, en tevens genoot men de bekoring welke zulk een meisje rond zich spreidde. Maar het liefst sprak hij met Mientje van Arken; dat was wis en zeker. Hij herinnerde zich hoe zij keer op keer, onder het keuvelen, tegen elkander knikten, zoo vaak zij, aangenaam verrast, bevonden dat hunne opvattingen betreffende belangrijke zaken dezelfde waren. Dat was toch aardig, vond hij, en, onder het loopen, was het hem alsof zij weder over elkander zaten, vertrouwelijk pratend en telkens elkander toeknikkend, zoodat hij, hoewel geheel alleen, onwillekeurig aan het knikken raakte, meenend Mientje van Arken tegenover zich te hebben, geheel opgaand in zijn denken. Een paar voorbijgangers keken hem gek aan; zij begrepen niet wat dien officier bezielde, die daar zoo in zijn eentje op straat liep te knikken.

Terwijl Hofland aan Mientje dacht, dacht Mientje aan Hofland. Zij was, in de voorkamer, druk bezig met het konfijten van kruisbessen, een bezigheid die zij voor het eerst zonder moederlijk toezicht verrichtte. Mevrouw van Arken drilde de nieuwe tweede meid, die het ongeluk bezat, zooals zij zelve het uitdrukte, „eene lezige natuur over zich te hebben" en dan ook, in plaats van de haar opgelegde plichten te vervullen, zich placht te vermeien in *Orson en Valentijn*, *De Schoone Helene*, *Fortunatus* en dergelijke vodden. De dokter was, in zijn kamer, verdiept in de beschouwing van het nieuwe stuk voor zijn kabinet van zeldzaamheden, bestaande in, naar de verkooper verzekerd had, een kop van keizer Otho, ofschoon er aan het koperen gevaarte evenmin een tronie te bekennen viel als aan een mutsebol. Zoo was het meisje alleen met haar huishoudelijken arbeid, waaraan zij, doordrongen van het gewicht der op haar rustende taak, met het kookboek opengeslagen naast zich, buitengewone zorg besteedde. Zij had reeds de korrels uit de onrijpe bessen geplozen en de vruchten, volgens het voorschrift, een kwartier in koud water laten liggen; daarop had zij ze, in een pan

overgeworpen, met eenige lepels water erbij, op het vuur gezet. Thans was zij bezig ze om te schudden tot ze vaal werden, gelijk het kookboek, waarop ze onder het schudden de blikken gevestigd hield, nadrukkelijk wilde. En Mientje, onderwijl een wijsje neuriënd, zooals ze altijd deed wanneer ze het druk had, dacht juist aan hetzelfde waaraan Hofland op dat oogenblik dacht: dat ze altijd zoo buitengewoon gezellig met hem praatte, zóó zelfs, dat ze na zijn vertrek wel eens vreesde zich, tegenover een heer, te veel uitgelaten te hebben. Doch Leentje Dekker, met haar meerdere ondervinding op het stuk der liefde, had haar daaromtrent gerust gesteld; wanneer Mientje tegenover den vaandrig zoo vertrouwelijk was, dan kwam dat omdat er tusschen haar ziel en die van Hofland een onzichtbare band bestond. Dat had Leentje zelve met haar Amsterdammer ook gemerkt, reeds den eersten keer dat zij hem ontmoette, en zoo iets eindigde altijd met een huwelijk. Mientje had er eerst hartelijk om gelachen, daar immers de vaandrig met alle meisjes even vertrouwelijk was, doch in den laatsten tijd was zij er anders over gaan denken, vooral na

de tentoonstelling van jongstleden Zaterdag. Toen was hij den heelen middag bij haar gebleven, ofschoon er wel vier of vijf meisjes voorbij gekomen waren die hij even goed kende als haar. En er waren een paar erg knappe bij; en zij hadden hem alle heel vriendelijk gegroet ook.

Al mijmerend schudde ze voort, geheel werktuigelijk. Plotseling werd ze, door een eigenwijze bes die uit den ketel sprong en over het vloerkleed wegrolde, tot de werkelijkheid teruggeroepen. „Mijn hemel!" zei ze, „hoe zal mijn konfijterij er wel uitzien?" Bijna durfde ze het deksel niet van den ketel nemen, uit vrees dat de heele onderneming mislukt zou zijn; eventjes lichtte zij het op en keek naar binnen. Veel zag zij niet, maar wat ze zag, schonk haar een beetje moed: langzaam tilde Mientje het deksel op en bespeurde tot hare voldoening, dat de bessen juist geworden waren zooals ze wezen moesten, namelijk vaal. „Nu aan niets anders denken," zei ze en ging voort met de bewerking: de vruchten in een vergiettest; de pan schoon uitgewasschen; de bessen er weer in en op het vuur; een ons suiker tegen een ons bessen er over gestrooid, nu en dan eens

omschudden en braaf opkoken tot de bessen gaar en luchtig waren. Dit laatste vorderde eenigen tijd. „Laat ik nu iets gaan doen, anders vergeet ik ze weer," meende Mientje en zocht met de oogen in de kamer rond, om eene bezigheid te vinden die haar geest, tot de vruchten de vereischte gaarheid en luchtigheid zouden verkregen hebben, voor gevaarlijke afdwalingen kon behoeden. Haar blik viel op een kanarievogel onder een stolp, „zijnde een rariteit, zingende vier differente airtjes," zooals het in de advertentie tot aanprijzing van het beest geluid had. Zij wond hem op en daar begon hij, stijf met de vleugels kleppend en den kop op en neer bewegend, zijn eerste wijsje: *Windeken daar den bosch af drilt.* Heel mooi was het niet; sommige tonen waren door verloop van tijd weggesleten, hetgeen het dier plichtmatig scheen te willen vergoeden door op andere een meer dan vereischten nadruk te leggen. Mientje hoorde een paar maten en viel toen in, samen met den vogel *Windeken* zingend. Af en toe keek ze in den ketel, of de bessen wel braaf genoeg opkookten en, hoe gevaarlijk ook voor het welslagen der konfijterij, een paar

keeren dwaalden hare gedachten naar een heer met knevel en monteering. „De menschen mogen niet meer zeggen, dat men geen twee dingen te gelijk kan doen," vond zij; „ik doe er wel drie: kruisbessen inmaken, zingen en aan een knappen vaandrig denken." Ze schrikte, want juist toen ze „knappen vaandrig" zei, hield de kanarievogel met zingen op en de woorden klonken luide door de kamer; onwillekeurig keek zij rond, of niemand haar had kunnen verstaan.

Pas was de vogel aangevangen met zijn tweede airtje: *Esprits qui soupirez*, toen de deur open ging en de stem der meid zich deed hooren: „Gaat u maar in, mijnheer, de juffer is er," en het voornaamste voorwerp harer gedachten trad binnen.

„Ik kwam eigenlijk, juffrouw Mientje," zeide Hofland onder het binnenkomen, met het oog op de meid, „om uw heer vader; er is groot nieuws dat ZEd. misschien nog niet vernomen heeft,"

„Aagt," sprak Mientje haastig, „ga vader wel spoedig waarschuwen." Ze was veel meer ontsteld, nu ze juist aan hem gedacht had, dan het geval zou geweest zijn, wanneer hij in gewone omstandigheden ware binnengetreden. Zenuw-

achtig bood ze den bezoeker een stoel aan en vroeg, er tegen opziend dat hij over iets anders mocht beginnen: »Wat is dat groote nieuws, mijnheer Hofland?" Maar hij antwoordde niet terstond, haar belangstellend opnemend in haar morgengewaad, het nette voorschoot met een paar bessenvlekjes, door het ijverig pluizen van straks; de blonde haren in een coquet mutsje. Hij zag voor het eerst een geheel ander Mientje dan hij gewoon was; in den aanvang, al wilde hij het zichzelven niet bekennen, met een weinig teleurgestelde verbazing; het hoofd ontdaan van het sierlijke kapsel, het modieuse toilet van anders vervangen door een eenvoudig ochtendkleedje. Doch, haar nauwkeuriger gadeslaand, bespeurde hij dat de gestalte, die hij thans aanschouwde, voorzeker niet minder bekoorlijk was dan die hem gewoonlijk voor oogen zweefde, op bezoek of gastmaal, opgemaakt en bijgewerkt; wat hij nu zag, was een bedrijvig huishoudstertje, ronddribbelend op kleine muiltjes, geen oogenblik ledig. Het was waarlijk, dacht hij na eenige oogenblikken, of zij reeds getrouwd waren en Mientje in haar eigen huishouden aan het beredderen was als lief, jong vrouwtje.

„Wat doet u daar, juffrouw Mientje?" vroeg hij, de aanhouding der prinses eensklaps veel minder belangrijk achtend dan straks.

„Kruisbessen inmaken, mijnheer Hofland."

„Dat lijkt mij een aardig werk. Duurt het lang?"

„O zeker! mijnheer Hofland, den heelen morgen wel. Zij moeten braaf opkoken, ziet u. Maar waar is nu het nieuws?" ging zij voort, toen hij opstond en naar den ketel trad, de verschillende handgrepen van het konfijten met zooveel ernst volgend, als ware Mientje bezig het Haarlemmermeer te dempen. Hij begon zijn verhaal, met weinig overtuiging, eenigszins verlegen zelfs, daar het den indruk kon maken als ware hij met zoo weinig belangrijk nieuws komen aanzetten, alleen om Mientje te spreken. Dit gevoel verminderde niet, toen hij bespeurde hoe ook het meisje de mededeeling van niet overwegend gewicht scheen te achten; meer beleefdheidshalve dan uit overtuiging, naar het hem voorkwam, vroeg zij: „De prinses aangehouden, zegt u? En wat heeft ze misdaan?" Hij moest nu doorvertellen, en vertelde door, toen de kanarievogel, steeds vleugelkleppend en hoofdknikkend, een nieuw wijsje aanhief:

Amarilletje, mijn vriendin. Hofland keek op. Hij was niet muzikaal; zoo vaak er op officiersfeesten gezongen werd, gaf men hem in overweging, liever met een kurk op de tafel te accompagneeren, teneinde eene gewenschte harmonie mogelijk te maken. Maar een zijner korporaals floot den ganschen dag dat wijsje, en zoo kende hij het van buiten. „Is dat niet *Amarilletje, mijn vriendin,* juffrouw Mientje?" vroeg hij.

„Ja," antwoordde Mientje, „dat is *Amarilletje, mijn vriendin,* mijnheer Hofland." Zou zij het gesprek terugbrengen op de prinses, of hem laten doorgaan over Amarilletje? Zij besloot het laatste. Hofland had eene fraaie tirade klaar, voor het geval hij Mientje eens alleen mocht ontmoeten, maar nu dit geval zich voordeed, weigerde de tirade dienst; hij kon haar met den besten wil niet aan Amarilletje vasthaken. „Zijn er nog veel meisjes," vroeg hij, „die Amarilletje heeten?" Mientje geloofde het niet; zij had er ten minste nooit een ontmoet. Ze vond het wel jammer; het klonk zoo aardig: Amarilletje, mijn vriendin. De vaandrig vond het ook. „Maar," ging hij voort, „met andere meisjesnamen zou het al even aardig klinken."

„Gelooft u waarlijk, mijnheer Hofland?"

.„Ja, zeker, b.v. Mientje, mijn vriendin; dat klinkt eigenlijk nog aardiger dan Amarilletje." Mientje was het met hem eens dat het heel aardig klonk, vooral uit des sprekers mond; maar dat zeide ze niet. „En," voegde hij er bij, opstaande, met veranderde stem, „ik ken iemand die er veel voor over zou hebben zijn leven lang Mientje, mijn vriendin te mogen zeggen."

Daar klonk de stap van 's meisjes vader in de gang; Hofland trok haastig zijn uitgestoken hand terug en nam weder plaats, zijn stoel nog een eind achteruitschuivend, hoewel die ver genoeg van Mientje verwijderd was. De dokter was niet terstond verschenen, geheel in beslag genomen door zijn Othokop; gedurende de laatst verloopen oogenblikken was hij bezig geweest een bijtend vocht aan te wenden, ten einde, door zuivering der oppervlakte, de trekken des keizers wederom te voorschijn te roepen. Doch dit proces had alleen ten gevolge gehad, dat de koperen bol met tal van onregelmatige zwarte vlekken bedekt was en thans den indruk maakte van een metalen aardglobe. Daar echter de onooglijkste oudheden

voor liefhebbers in den regel de grootste waarde bezitten, had hij het plan gevormd van de toegepaste bewerking niets te verklappen en het te doen voorkomen als hadde het kunstgewrocht uitsluitend aan den tand des tijds zijn zonderling aanzien te wijten. Zoo trad de dokter binnen met uitgebeten handen, verontschuldigingen makend voor zijn late verschijning, juist toen de kanarievogel den eersten toon van zijn laatste airtje, *Courante la reine,* aanhief. Hofland zeide, dat die verontschuldigingen geheel onnoodig waren; hij keek daarbij, van terzijde, naar Mientje en meende te bespeuren dat zij, voor hem alleen merkbaar, de wenkbrauwen omhoog trekkend, even lachte. Toen begon hij, voor den tweeden keer, met zijn nieuws, van tijd tot tijd naar Mientje kijkend, die naar haar kruisbessen had behooren te kijken maar ze glad vergeten was en thans aandachtig luisterde, meer ter wille van den verhaler dan van het verhaal. Een gevoel van zalige weelde vervulde haar; zij zou niet ongaarne den tegenwoordigen toestand haar leven lang hebben zien voortduren, het bewustzijn hebben dat iemand, wien zij zelve een zoo goed hart toedroeg, veel

van haar hield, met de aantrekkelijke geheimzinnigheid er bij, dat niemand het wist. Op het oogenblik waarop de vaandrig eindigde, had ook de vogel zijn voorraad zangstukjes uitgeput; na een langen, hoogen haal zweeg hij en nam zijne onbewegelijke houding van straks weder in.

Hofland, nu zijne mededeelingen met oplettendheid werden aangehoord, begon zelf weder meer belang in de zaak te krijgen; hij besprak met den dokter de waarschijnlijke gevolgen der aanhouding, welke hij, onder den eersten indruk van het gebeurde, uitsluitend beschouwde als eene nieuwe beleediging, gevoegd bij de vele, den persoon en het gezin des erfstadhouders reeds aangedaan. De ander zag verder en was van meening dat elke, ook deze oplossing van den bestaanden toestand, geacht moest worden de voorkeur te verdienen boven bestendiging daarvan. En die oplossing kon volgens hem niet uitblijven, waar in de prinses niet alleen de gemalin van Willem V, maar bovendien een Pruisische vorstendochter beleedigd was. Het viel niet te ontkennen, de Pruisische regeering had zich tot dusverre, op de klagende brieven van

den prins en zijne echtgenoote, vergenoegd met tot de staten vertoogen en vermaningen te richten, welke steeds in beleefde termen beantwoord, doch overigens zonder gevolg gebleven waren. Tot voor korten tijd echter, merkte de dokter op, had op den Pruisischen troon een hoogbejaard vorst gezeten, die oordeelde genoeg lauweren in den krijg geplukt en zich voldoende in de Europeesche aangelegenheden gemengd te hebben, om aanspraak op rust te mogen maken, terwijl hij zich ook nooit onderscheiden had door bijzondere teederheid jegens de leden zijner familie. Thans was dit anders; zijn zetel was ingenomen door een jongen potentaat, die waarschijnlijk niet ongaarne eene gelegenheid zou aangrijpen om zich te doen gelden. Van die zijde had Hofland de zaak nog niet beschouwd en hij ging er over door; zijne verliefdheid trad voor een oogenblik op den achtergrond en, beseffend hoe rijk in gevolgen het gebeurde aan de Goejanverwellesluis zou kunnen zijn, kon hij niet begrijpen hoe hij het straks zoo onbeduidend had gevonden. Volgens hem zou er evenwel van een krachtdadige tusschenkomst van Pruisen, hoe gewenscht ook,

weinig komen; dat rijk toch zou het niet wagen, de provincie Holland, met het oog op de moeilijkheden van het terrein en de gemakkelijk te stellen inundatiën, aan te grijpen. Bovendien, de Fransche gezant in den Haag, De Vauguyon, had een en andermaal verklaard, dat Lodewijk XVI, de edelmoedige vrijheidsvriend, zooals de patriotten hem noemden, het nimmer dulden zou, indien iets tegen Holland ondernomen werd en ook daarom was, naar Hofland's meening, een doortastend optreden van Pruisen niet waarschijnlijk te achten.

Mientje begon zich onder dit gesprek een klein weinig verwaarloosd te gevoelen; zij vond het nog steeds in de lucht zwevende aanzoek van Hofland vrij wat belangrijker dan de aanhouding der prinses van Oranje en zij dacht niet meer, als zoo even, dat ze haar gansche leven wel zou willen slijten gelijk thans, luisterend naar Hofland en zalig in het bewustzijn dat ze elkander liefhadden. Een plotseling gevoel van onzekerheid en angst beving haar; was het wel een aanzoek geweest, de woorden die de vaandrig zooeven tot haar richtte? Had zij niet meer daarin ge-

zocht dan hij er in had willen leggen? Hij had gezegd iemand te kennen, die haar heel graag zijn leven lang Mientje, mijn vriendin zou mogen noemen, maar was dat nu een declaratie? En zoo ja — „o mij!" dacht ze, „hoe kon ik zoo dom zijn?" — kwam hij dan wellicht namens een ander? Hoe gelukkig dat ze den tijd niet had gehad te antwoorden,, want dan zou ze misschien weer iets mals hebben gezegd, even als laatst aan tafel, toen ze hem zoo klakkeloos had verklaard er niets tegen op te zien, een man zonder fortuin te nemen, als ze maar van hem hield. Zij was toch een rechte klapster; altijd zeggen wat haar op het hart lag, zonder de gevolgen te berekenen. Dat kwam doordat zij zoo huiselijk opgevoed en zoo weinig in de wereld geweest was; Leentje Dekker was heel anders; die had door haar langdurig saletleven geleerd, zich steeds in kleurlooze termen uit te drukken en, mocht zij zich al eens onvoorzichtig uitgelaten hebben, dan wist zij zoo behendig te manoeuvreeren, dat zij altijd zonder schade vrij kwam. Doch zij, Mientje, zou het nooit leeren; het was een akelig geval; zij nam zich voor, behalve tegenover hare

huisgenooten, nooit meer over iets te praten dan over volkomen gevaarlooze onderwerpen.

Deze droeve gedachtengang van het jonge meisje werd onderbroken door het binnentreden harer moeder, die de heeren kwam raadplegen. Het dienstmeisje van het gezin, bij hetwelk Blijleven kamers bewoonde, had aangebeld, om te vragen of men ook wist waar mijnheer zich bevond. Er was een renbode uit Zoetermeer aangekomen, meldende dat een der inwoners, een welgesteld landbouwer, tengevolge eener beklemde breuk op het uiterste lag en zijn testament voor secretaris en schepenen wenschte te passeeren, zoodat des eersten tegenwoordigheid op het dorp dringend werd vereischt. Men kon hem echter nergens vinden; aan het adres, dat hij dien morgen bij het verlaten van het huis naar gewoonte had opgegeven, wist men niets van Blijleven. Niemand der aanwezigen had echter sedert de schilderijententoonstelling, waarop de bewuste persoon hen zoo eensklaps in den steek had gelaten, hem gezien of gesproken, zoodat het dienstmeisje onverrichter zake moest vertrekken, eene lijst raadplegend, waarop door hare juffer onder-

scheidene namen geschreven waren van personen, met den vermiste bekend, bij wie zij inlichtingen moest gaan halen in het belang van den zieltogenden Zoetermeerder. Onaangenaam vond het meisje de taak niet, vrij wat opwekkender dan kamers doen of op de bel letten; het was toch op straat alleraardigst, met rondloopende en elkander aansprekende menschen; overal ving zij wat nieuws op.

In tegenwoordigheid van mevrouw werd de aanhouding nog eens kortelijk besproken en Hofland, beseffende dat hij, in verband met zijne plannen aangaande de dochter, niet het minst de moeder moest te vriend houden, gaf eene mimische en declamatorische voorstelling ten beste van de wijze, waarop de heeren patriotten zich, volgens hem, bij het geval zouden gedragen hebben, als meerderen in macht tegenover de echtgenoote van den door hen zoo vaak als Nero of Alva gebrandmerkten stadhouder. Bij deze voorstelling volgde hij den besten stijl van Veldenaar, niet weinig overdreven en belachelijk gemaakt, zoodat de dames het uitschaterden; Mientje, wier neerslachtige buien steeds spoedig

overdreven, het hardst. De dokter zeide niet veel, geen kwaad willende spreken van een, zij het dan ook verren, verwant en voormaligen gast. Nu begreep hij waarom Veldenaar, gelijk men hem had medegedeeld, zoo plotseling met pak en zak naar Woerden getogen was. Inwendig was hij blijde, nu waarschijnlijk voor goed van 's mans tegenwoordigheid ontslagen te zijn. Het ging toch niet, een Kees en een Oranjeman naast elkander; even goed kon men een Jood met een Kevelaarsganger samen doen gaan.

„Kind," zei mevrouw Van Arken tot hare dochter, „heb je wel gedacht een half roemertje witten wijn bij de bessen te doen, toen ze bijna gaar waren?" Weg was ze, zonder antwoord af te wachten, overtuigd dat haar goedgeschoolde dochter het stellig niet vergeten zou hebben; zij had het dan ook uitsluitend uit huismoederlijke nauwgezetheid gevraagd. Mientje rilde; in het laatste uur had ze aan geen bessen gedacht. Hoe ze er thans wel zouden uitzien? Zij begon met ze van het vuur te nemen, waarop ze stonden te koken, niet meer braaf, zooals het kookboek ernstig voorschreef, maar razend ondeugend.

Redden wat te redden viel, dat was het eenige wat haar nog overschoot. Op hetzelfde oogenblik zag zij haar vader opstaan en de kamer verlaten; hij was in zijn gesprek met Hofland, van den erfstadhouder zijn weg nemend over verschillende andere vorsten, bij zijn koperen Othokop aangeland en ging hem halen in de hoop dat de vaandrig, die niet gaarne iemand ontmoedigde, er wellicht een aangezicht in zou weten te ontdekken. Nauwelijks was hij weg, of Hofland naderde Mientje, die, om zich eene houding te geven, met een lepel druk in de mislukte kruisbessengelei stond te roeren.

„Amarilletje," hoorde ze zachtjes achter zich — „juffrouw" vond de vaandrig wat stijf, en „Mientje" durfde hij niet zeggen — „mag ik Amarilletje zeggen?" liet hij volgen, beseffend dat het te benutten oogenblik kort was en juist daardoor niet goed wetend hoe hij het zou aanleggen.

„Waarom zoudt u niet Amarilletje mogen zeggen?" antwoordde het meisje. „Wat kan ik er aan doen of u Amarilletje zegt?"

Hij stond nu vlak naast haar en trachtte haar

in de oogen te kijken; zij bleef ze neerslaan en roerde zoo gejaagd in de gelei, dat een ziertje van het kokende moes op zijne hand spatte. „O, mijnheer Hofland!" riep ze ontsteld, toen hij zijne hand met een schok terugtrok. En de vaandrig, listiglijk inziend dat hij thans, nu haar hartje door het onwillekeurig teweeggebrachte ongeluk verteederd was, zijn slag moest slaan, vroeg — ze had hem, bij het spatten, even aangekeken en erg vriendelijk, naar hem docht —: „Mag ik zeggen Mientje, mijn vriendin, heel mijn leven lang?"

Zij liet den lepel los en in de gelei staan. Een oogenblik bedacht zij zich, onder den indruk harer overpeinzingen van straks, de juiste beteekenis zijner woorden ernstig wikkend en wegend, vreezend een ondoordacht antwoord te geven op een niet gedane vraag; een antwoord, dat wellicht haar bestaan zou verbitteren, eindeloos en onmeedoogend. Toen zag ze hem in de oogen, trouwhartig en blijde, en sprak: „Ja, mijnheer Hofland, dat moogt u zeggen, heel uw leven lang."

Geweldig schrikkend, vlogen beiden van elk-

ander; daverend dreunde de deur van het vertrek, als door een aardbeving uit hare voegen gerukt. Het was de dokter, die toegang verlangde, rammeiend met den Othokop, welke zijne handen in beslag nam; reeds een paar keer had hij mondeling toegang verzocht, doch de jongelui hadden hem niet gehoord. Men opende de deur en het gevaarte werd op tafel geplaatst; de vaandrig sloeg het met critischen blik gade en ontdekte er allengs meer in dan de eigenaar ooit had kunnen veronderstellen dat er in zat. Op onwederlegbare wijs wist Hofland bij den vormloozen klomp achtereenvolgens neus, oogen, ooren en mond aan te wijzen; zelfs bespeurde hij op 's mans kruin een dichten, kroezen haardos, terwijl toch Otho tot dien dag voor kaalhoofdig had doorgegaan. Al zijne ontdekkingen werden stuk voor stuk door Mientje bevestigd, naast hem over het kunstgewrocht gebogen, aandachtig zijn vingerwijzingen volgend en bereid op 's keizers tronie te ontwaren wat hij slechts wilde, in haar zonnig en bloeiend geluk. En haar vader, die het eerst min passend had gevonden, dat men hem twee-, driemaal had

laten roepen, alvorens de deur te openen, achtte het toch wenschelijk, dit feit onvermeld te doen blijven, nu hij Mientje en Hofland zoo eendrachtig zag samengaan in het opsporen van zaken, welker bestaan zelfs hem, zoo geneigd het beste van zijn Otho te gelooven, wel eenigszins raadselachtig voorkwam.

Toen, eenige oogenblikken later, de vaandrig de woning verlaten had en zich weder op straat bevond, zag hij Blijleven naderen, met kaplaarzen aan de voeten en een wijden mantel over den arm. „Die is reisvaardig," dacht hij; „de boodschap heeft hem zeker bereikt. Hij ziet er uit of hij naar Duitschland moet in plaats van naar Zoetermeer; zooveel omslag voor zoo'n klein tochtje. Maar zoo is de man." Hij riep hem aan, voornemens hem deelgenoot te maken van zijn groot geluk. Doch toen Blijleven, eenigszins schichtig tot staan gebracht, voor hem stond, beving Hofland nog tijdig de gedachte dat deze toch de persoon niet was voor een dergelijke vertrouwelijke ontboezeming; een uitstekend gezel voor een vroolijk praatje, meer niet. Vooral heden had hij iets over zich, dat den vaandrig

zijn voorgenomen mededeeling deed omzetten in de opmerking, dat Blijleven de tijding uit Zoetermeer ongetwijfeld vernomen had en zich daarheen op weg bevond. De ander keek vreemd op en bevestigde, haastig en gejaagd, met veel meer woorden dan noodig was, Hoflands vermoeden. Onmiddellijk echter kwam hij op zijne woorden terug; hij wilde Hofland niet bedriegen; hij had de boodschap niet ontvangen en was eigenlijk op weg naar eene tante te Amsterdam, die zwaar ziek was en hem graag nog eens wilde zien. Nu had hij postpaarden besteld om gauw te kunnen gaan, want de diligence op Amsterdam reed slechts tweemaal daags, op ongeschikte uren. Met veel vertoon haalde hij daarbij het *Journal de poste* voor den dag, driftig de blaadjes omslaand en met de vingers op de cijfers der vertrekuren tikkend, tot versterking van zijn betoog. Hofland had nooit van die Amsterdamsche tante gehoord, ofschoon Blijleven nogal gewoon was allerlei bij voorkeur vermakelijke bijzonderheden omtrent zijn familieleden aan den man te brengen, uitsluitend om er op te doen volgen dat hij niet het minste familiezwak bezat

en zonder de geringste gewetenswroeging soep zou eten uit den schedel zijner grootmoeder, mits de soep goed ware. Hoe het zij, de Zoetermeersche secretaris verklaarde gereedelijk te erkennen, dat de plichten van zijn ambt boven die der bloedverwantschap gingen; hij wilde terstond naar zijn kamers terug om het juiste bericht te hooren. De vaandrig, wiens kwartier in de Kerkstraat gelegen was, vergezelde hem en bracht het gesprek, dat niet vlotten wilde, op de aanhouding der prinses, welk feit Blijleven ook reeds vernomen had, zonder dat het hem echter veel belangstelling scheen in te boezemen. Hij bleef met zijne gedachten bij geen enkele zaak; hij sprak veel en druk genoeg, doch alles door elkander, van het eene onderwerp op het andere overspringend, telkens vergetend wat hij zooeven gezegd had. De vaandrig keek hem van terzijde aan, niet wetend hoe hij het met hem had; blijkbaar was er iets dat zijn geest geheel in beslag nam, hetgeen anders het geval niet was. Bij Blijlevens woning nam Hofland afscheid, doch toen hij, iets verder, nog eens omkeek, bemerkte hij dat zijn makker, in stede van binnengetreden te zijn, zich

met haastige stappen in de straks afgelegde richting verwijderde.

Den volgenden morgen vernam men te 's-Gravenhage, dat de joviale secretaris van Zoetermeer, mr. Pieter Blijleven, er van door was met mevrouw Noordhuijs. „Een ongeluk komt nooit alleen," zeiden sommige orangisten, doelend op de omstandigheid dat dit schandaal plaats had gegrepen kort na het feit, hetwelk toen nog vrij algemeen als eene ramp voor de Oranjepartij werd beschouwd. Doch Mientje en Leentje waren van oordeel, dat men hetzelfde met minstens evenveel recht van het geluk kon zeggen; weinige dagen later werd de verloving van de eerste met den vaandrig Hofland gevierd, terwijl de tweede zich zag toegekend aan den Amsterdamschen Lutheraan, die, standvastiger in de liefde dan in het geloof, met goed gevolg tot lid der publieke kerk was gemoffeld. En de Orangistische kapper Mourand werd weinige maanden later, toen de Pruisische bajonetten voorloopig aan het streven der patriotten een eind hadden gemaakt, uit de gevangenis ontslagen en in de armen zijner huisvrouw teruggevoerd.

INHOUD.
